

**T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI**

**KÖY ENSTİTÜLERİNİN KURULUŞUNUN EĞİTİM PLANLAMASI
AŞAMALARI AÇISINDAN ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Efrain Ezgin ÇELİK

**ÇANAKKALE
ŞUBAT, 2017**

**T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı**

Köy Enstitülerinin Kuruluşunun Eğitim Planlaması Aşamaları Açısından Analizi

**Efraim Ezgin ÇELİK
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Danışman
Doç. Dr. Osman ÇEKİÇ**

**Çanakkale
Şubat, 2017**

Taahhütname

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "*Köy Enstitülerinin Kuruluşunun Eğitim Planlaması Aşamaları Açısından Analizi*" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

03.02.2017

Efraim Ezgin ÇELİK

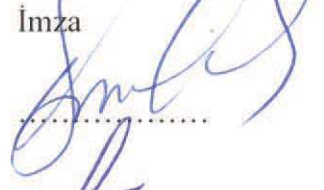

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Onay

Efraim Ezgin ÇELİK tarafından hazırlanan “Köy Enstitülerinin Kuruluşunun Eğitim Planlaması Aşamaları Açısından Analizi” adlı çalışma, 03.02.2017 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Referans No: ...10142237.....

	Akademik Unvan	Adı SOYADI	İmza
Danışman	Doç.Dr.	Osman ÇEKİÇ	
Üye	Doç.Dr.	Ebru Aktan ACAR	
Üye	Doç.Dr.	Mehmet Akif HELVACI	

Tarih: ...03.02.2017...

İmza:

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ

Enstitü Müdürü

Önsöz

Eğitim planlaması, tarihi Sümerlere kadar dayandırılabilir bir kavramdır. Eğitimin nitelikli, verimli ve kaliteli bir şekilde yürütülmesi, kaynakların adil ve durum odaklı dağılımı, eğitim hizmetlerinden etkilenen her bireyin geleceğe umutla bakması ve ülkemizin dengeli ve sürekli bir şekilde kalkınması için olmazsa olmaz bir özelliktir. Nüfusun topyekûn kalkınması için eğitim hizmetlerinin kalitesinin artırılması, bunun için de; akılcı, bilimsel ve kaynakların doğru analiz edilerek kullanıldığı bir planlama süreci gereklidir.

Çalışmanın fikir aşamasından tamamlanma aşamasına kadar her daim fikir alışverişinde bulunduğum değerli yol arkadaşım Maarif Müfettişi Ahmet GÖÇ'e, değerli arkadaşım Şeyma DAĞ'a, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalında görev yapan hocalarıma, çalışmamda kullanmam amacıyla tüm yayınlarını tarafıma vakfeden Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfına, öğretmen olabilmem için Anadolu Öğretmen Lisesi sınav harcımı kendi cebinden ödeyen Tarih Öğretmenim Sayın Erdal ATICI'ya, "Kırlırsa sular bir olur akar." anlayışını hayatıma işleyen Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenim Sayın Abdurrahman KÖSE'ye, çalışmamın analiz aşamasında moral ve isteklendirme desteği sağlayan değerli mesai arkadaşlarım Nuran KARŞI ve Aslı BAĞCI'ya, yüksek lisans öğrenimim boyunca tüm çalışmalarında eleştirel pedagoji anlayışını yüreğimizden eksik etmeyen, her proje öncesi "Neden olmasın?" cümlesi ile özgür ve kritik düşünce evrenimizi genişleten danışmanım, Doç. Dr. Osman ÇEKİÇ'e, maddi ve manevi desteklerini doğumumdan bugüne esirgemeyen annem ve babama, "Sen hangi işi eksik bıraktın ki!" diyerek beni cesaretlendiren kardeşime, tezimin her aşamasında yüreğini, el emeğini ve göz nurunu esirgemeyen eşim Filiz ÇELİK'e, ne zaman tezimle ilgili okumaya başlasam "Baba, ben de öğretmen olacağım!" diyen kızım İdil'e, teşekkürlerimi sunarım.

Çanakkale 2017

Efraim Ezgin ÇELİK

Özet

Köy Enstitülerinin Kuruluşunun Eğitim Planlaması Aşamaları Açısından Analizi

Bu araştırmada, cumhuriyetin ilk yıllarında köy eğitimine ve kalkınmasına büyük katkı sağlayacağı düşünülen Köy Enstitülerinin, kuruluş ve uygulama dönemlerinde eğitim planlaması aşamalarının ne ölçüde gerçekleştirildiğinin araştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmada nitel bir paradigma izlenmiş, veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi metodu kullanılarak elde edilmiş ve betimsel analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiştir.

Çalışmanın sonunda, “Köy Enstitüsü Projesi”nin eğitim planlaması aşamaları açısından genel ölçütlere uyum gösterdiği görülmüştür. Yerli ve yabancı uzmanların raporlarında köy eğitimi ve köyün sosyolojik yapısına yönelik genel bir durum tespiti yapıldığı, durum tespitinden elde edilen verilerin daha sonra siyaset kurumu tarafından hedef belirleme aşamasında kullanıldığı tespit edilmiştir. Projenin uygulanmasına yönelik birbirinden bağımsız da olsa, bazı öneriler getirildiği ve darboğazlara karşı çözüm önerileri geliştirildiği sonucuna varılmıştır. Dönemin savaş koşullarına rağmen detaylı bir bütçeleme analizi yapıldığı ve en son olarak da projenin uygulama aşamasına geçirildiği tespit edilmiştir. Köy Enstitüleri Projesi’ne yönelik her türlü resmi onama, iş ve işlemlerinin Milli Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından gerçekleştirildiği görülmüştür. Planın raporlaştırılması ise bilinen anlamıyla gerçekleştirilememiş; sadece 1945 yılında yayımlanan İlköğretim Çalışma Planı ile süreç devam ederken projenin yeniden gözden geçirildiği görülmüştür. Köy Enstitüleri Projesi’nin değerlendirme aşamasına yönelik herhangi bir rapora ulaşılamamış, bu aşama araştırmacı tarafından hedeflerin ne ölçüde gerçekleştiğine yönelik bir analiz yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Planlaması, Köy Enstitüleri, Planlama.

Abstract

Analysis of Köy Enstitüleri Project in Terms of Educational Planning Stages

These institutions play an important role in the development of villages and the young republic. The purpose of this study is to examine the planning efforts in light of the educational planning stages (or lack of) during the inception and operation of these Institutes.

The study utilizes qualitative research paradigm to investigate the inception of the Institutes using educational planning stages as a framework. The data was gathered via document analysis (historical documents, reports, laws of the time, congressional records, and books describing the institutes are some of the data sources). The data were analyzed via the planning stages and these stages were used as overarching themes for the analysis, which can be categorized as descriptive analysis. Findings were also organized and presented in light of these themes.

The findings reveal that the Köy Enstitüleri project comply with the general criteria in terms of educational planning stages. The reports of domestic and foreign specialists highlight the general situation assessment of village education and sociological structure of the village. The data obtained from these reports as the situation assessment, were later used by the political institutions in the stage of goal/target setting. Some suggestions, although they are independent for the implementation of the project, were made and a solution proposal was developed against the bottlenecks. It has been determined that in spite of the conditions of war, a detailed budgeting analysis was carried out and finally the project was put into the application phase. Official approval works and procedures for the Köy Enstitüleri project were completed by the Ministry of Education and the Turkish Grand National Assembly. The reporting of the plan could not be carried out in the usual sense; rather, the project passed a general process while the process continued until the Primary Education Work Plan published

in 1945. Reports on the evaluation stage of the Köy Enstitüleri project did not exist, however, for the study, this stage was carried out by the researcher using the analysis if the targeted goals were reached.

Key Words: Education Planning, Köy Enstitüleri, Planning

İçindekiler

Onay	i
Önsöz.....	ii
Özet	iii
Abstract	iv
İçindekiler.....	vi
Tablolar Listesi.....	x
Şekiller Listesi.....	xi
Kısaltmalar Listesi.....	xii
Bölüm I.....	1
Giriş	1
Problem Durumu.....	4
Problem ve Alt Problemler.....	5
Araştırmanın Amacı.....	6
Araştırmanın Önemi	6
Araştırmanın Varsayımları	8
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	8
Tanımlar.....	8
Bölüm II	10
Kuramsal Çerçeve ve Konuyla İlgili Belli Başlı Araştırmalar	10
Kuramsal Çerçeve	10
İlgili Yayınlar ve Araştırmalar	25
Sayıtlar	25
Sınırlılıklar.....	25
Bölüm III.....	26
Yöntem.....	26
Araştırma Modeli	27

Araştırma Unsurları (Evren ve Örneklem)	29
Verilerin Elde Edilmesi	30
Verilerin Elde Edilmesi ve Veri Kaynakları	30
Verilerin Analizi.....	30
Bölüm IV.....	35
Bulgular	35
Köy Enstitüleri Kuruluşunda Durum Tespiti Aşamasına Yönelik Bulgular	35
Köy Yaşamına ve Köy Eğitimi Açısından Genel Tespitlere Yönelik Çalışmalar	36
Köy Nüfusu ve Kent Nüfusu Verilerine Dayandırılarak Köy Okulu Sayısı, Köylerde Okutulan ve Okutulamayan Öğrenci Sayılarına İlişkin Çalışmalar	40
Köy Okullarında Görev Yapan Öğretmen Sayısı ve Öğretmen İhtiyacına Yönelik Çalışmalar.....	44
Köy Enstitüleri Kuruluş Aşamasında Yürütülen Hedef Belirleme Aşaması Alt Problemine Yönelik Bulgular.....	47
Köy Enstitülerinin Nitel Hedefleri	51
Yeni İnsan Tipi Yetiştirme Hedefi.....	52
Köylünün Eğitimi.....	54
Köyde İş ve Meslek Eğitimi	56
Köy ve Toplumun Kalkınması.....	61
Köy Enstitülerinin Nicel Hedefleri.....	62
Enstitü Sayısı ve Bölgeler.....	62
Enstitü Öğrenci Sayısı.....	63
Enstitü Mezun Sayısı	63
Köy Öğretmeni ve Eğitimci Hedefleri	63
Sağlıklı Sayısı Hedefi.....	66
Köy Okulu ve Okutulacak Öğrenci Sayısı.....	67

Köy Enstitüleri Kuruluş Aşamasında Yürütülen Uygulama Önerileri Belirleme Aşaması	
Alt Problemine Yönelik Bulgular	68
Köy Enstitüleri Projesi Öncelikleri	69
Enstitülere Alınacak Öğrenciler.....	70
Köy ve Köylünün Kalkınması	71
Bütçe Önceliği	72
Zorluklar ve Çözüm Yolları	74
Köylerdeki Sosyal Yapı	74
Bütçe Zorlukları	76
Enstitü Arazileri Zorlukları.....	79
Enstitü Öğretmenleri Temini	80
Köy Öğretmenleri Mecburi Hizmet ve Maaşları	81
Köy Okulu Yapımı.....	82
Kız Öğrencilerin Katılımı	84
Politik Destek.....	86
Öğretim Programı	88
Eğitim İlke ve Politikaları	89
Köy Enstitüleri Kuruluş Aşamasında Gerçekleştirilen Bütçeleme Aşaması Alt	
Problemine Yönelik Bulgular.....	92
Köy Enstitüleri Kamu Bütçesi.....	96
Enstitü Masrafları.....	97
Öğrenci Masrafları	99
Öğretmen ve Memur Maaşları	99
Öğretmenlerin Özlük ve Sosyal Hakları	100
Köy Okulları ve Malzeme Giderleri	102
Köy Enstitülerine Yerel Bütçe Desteği	102

Köy Enstitüleri Kuruluş Aşamasında Gerçekleştirilen Raporlama ve Onama Aşaması Alt Problemine Yönelik Bulgular.	104
Köy Enstitüleri Kuruluş Aşamasında Gerçekleştirilen Uygulama Aşaması Alt Problemine Yönelik Bulgular.....	106
Köy Enstitüleri Kuruluş Aşamasında Gerçekleştirilen Değerlendirme Aşaması Alt Problemine Yönelik Bulgular.....	110
1945 Yılı İlköğretim İşlerinin Planlaştırılması.....	111
Köy Enstitüleri Projesinin Genel Değerlendirmesi	113
Enstitü Sayısı Hedef ve Gerçekleşme	113
Enstitü Öğrenci Sayısı.....	115
Enstitü Mezun Sayısı	118
Sağlıkçı Sayısı.....	120
Köy Okulu ve Okutulan Öğrenci Sayısı	121
Köyün ve Toplumun Kalkınması.....	123
Bölüm V	126
Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	126
Sonuçlar	126
Tartışma	134
Öneriler	136
Eğitim Planlamacıları İçin Öneriler	136
Plan Uygulayıcılar İçin Öneriler	139
Son Söz	139
Kaynakça	142
Ekler.....	152

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa
1	1928-1932 Yılları Arası İlk Mektepler Öğrenci Verileri.....	40
2	1929-1931 Yılları Arası Köy Okulları Öğrenci Devam Tablosu....	41
3	1937 Yılı Nüfus ve Eğitim Verileri.....	42
4	1939 Yılı Köylerin Öğretmen İhtiyacı Tablosu.....	45
5	1939 Yılı Köylerde Öğretmen İhtiyacı Tablosu.....	45
6	1940 Yılı Köylerde Öğretmen İhtiyacı.....	46
7	Köy Enstitüleri Hedefleri.....	51
8	Köy Enstitüleri Ders Dağılımı.....	53
9	Köy Enstitüleri Ziraat Dersleri Dağılım Çizelgesi.....	58
10	Köy Enstitüleri Birinci Sınıf Öğrencileri Teknik Ders Çizelgesi.....	59
11	Köy Enstitüleri 2.3.4.5. Sınıfların Sanat Gruplarına Göre Teknik Ders Saatleri.....	60
12	1945 İlköğretim Çalışma Planı Hedeflenen Öğretmen ve Eğitmen Sayısı.....	65
13	Köy Enstitüleri Sağlık Memuru Hedefi.....	67
14	1940 Yılı Bütçe Verileri (Seçilmiş Veriler).....	73
15	1940-1945 Yılları Arası Bütçe Harcamaları (Seçilmiş Veriler).....	76
16	1940-1946 Yılları Arası Bütçe Karşılaştırmaları.....	77
17	1939-1940 Eğitim Öğretim Yılı İlkokul Kız-Erkek Öğrenci Verileri.....	84
18	1940 Yılı Tahsil Çağı Tablosu.....	85
19	17.04.1940 Tarihli Meclis Görüşmeleri Oy Dağılımı.....	88
20	1935-1940 Arası Genel Bütçe ve Maarif Bütçesi.....	97
21	Köy Enstitüleri İnşaat Masrafları ve Yıllara Tevzii.....	98
22	Köy Enstitüleri Diğer Masraflar.....	98
23	Köy Enstitüleri 1 Numaralı ve 2 Numaralı Maaş Cetvelleri.....	100
24	Köy Enstitüleri Sağlık Kolları.....	107
25	Köy Enstitüleri ve Kuruldukları Yıllar.....	113
26	Köy Enstitüsü Sayısı Hedef ve Gerçekleşme Tablosu.....	114

27	Kayıt Alınacak Öğrenci Hedefleri ve Gerçekleşme (Sayı-Oran)...	115
28	1940-1946 Arası Yıllara Sari Köy Enstitüleri Öğrenci Sayıları....	116
29	1946-1954 Arası Yıllara Ait Köy Enstitüsü Öğrenci Sayıları.....	117
30	Köy Enstitülerinden Mezun Öğretmen Hedef Gerçekleşme Sayısı.....	118
31	Köy Enstitülerinden Mezun Eğitimci Sayısı.....	119
32	Köy Enstitülerinden Mezun Sağlık Memuru Sayısı.....	121
33	1940-1953 Yılları Arası Eğitimci ve Öğretmenli Köy Okulu Sayısı Gelişimi.....	122
34	1940-1952 Arası Köy Okulları Mezun Sayısı.....	123
35	Köy Enstitüleri Eğitim Planlaması Analizi.....	133

Şekiller Listesi

Şekil Numarası	Başlık	Sayfa
1.	Kalkınma Planları-Eğitim ilişkisi.....	24
2.	Köy enstitüsü tarihsel süreci ve kaynak taramasına esas olan yıllar.....	29
3.	Eğitim Planlaması aşamaları analizi.....	31
4.	Köy Enstitüleri eğitim planlaması aşamaları analizi.....	33
5.	1937 Yılı Okullaşma oranı	42
6.	Planlama-Bütçe İlişkisi.....	93
7.	İlköğretim Çalışma Planı.....	112
8.	Köy Enstitüleri Bölgeleri.....	115

Kısaltmalar Listesi

BİGM	: Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü
BİUM	: Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
Ed.	: Editör
KEÇEV	: Köy Enstitüleri Çağdaş Eğitim Vakfı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMMZC	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
yy.	: Yüzyıl

Bölüm I

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, kapsam ve sınırlılıkları ile araştırmada verilen çeşitli kavramların tanımları üzerinde durulmuştur.

Giriş

Türkiye’de 20. Yüzyılın (yy.) başında iki büyük savaş gerçekleşti. Birincisi, Anadolu topraklarının batılı devletler tarafından işgaline karşı başlatılan ve büyük bir askeri zafere sahne olan Ulusal Kurtuluş Savaşı’dır. İkincisi ise, askeri zaferin siyasi ve kültürel zaferle taçlandırılması için başlatılan eğitim ve kalkınma savaşıdır. Köy Enstitüleri hareketi bu eğitim savaşının en bilinen örneği olarak tarihteki yerini almıştır (Türkoğlu, 2013; Aydoğan, 2007a).

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu dönemde (1923) nüfusun çoğunluğu köylerde yaşamakta ve halkın çok az bir kısmı okuma yazma bilmekteydi. 1927 yılı nüfus sayımına göre okuma yazma bilenler tüm Türkiye’de nüfusun ancak % 10,6’sını oluşturmaktaydı. Köylerde ise okuma yazma bilen oranı % 6 idi (Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü [BİUM], 1953a, s. 9). Genç Cumhuriyet, bu olumsuz tablonun değiştirilmesi, insan gücünün eğitilerek iş gücüne katılması ve nihayetinde kalkınmaya katkı sağlamaları için tamamen Anadolu topraklarına özgü bir sistem olan “Köy Eğitimi Hareketi” ve nihayetinde “Köy Enstitüsü” sistemini geliştirmiştir (Tonguç, 2008).

Tarihsel sürece baktığımızda ilki Eskişehir/Çifteler’de “Köy Öğretmen Okulu” olmak üzere ve daha sonra 1940 yılında 3803 sayılı “Köy Enstitüleri Kanunu” ile (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], 1940a) yasalaşan proje ile tarım işlerine elverişli ve geniş arazisi bulunan köylerde ve/veya köylerin yakınlarında Köy Enstitüleri açılmaya başlandı. Ezbere dayalı eğitim ve öğretim yerine “iş için, iş içinde eğitim” ilkesi tatbik edilen Enstitüler, ilk etapta 14 bölgede faaliyete geçti daha sonra ise sayıları 21’e kadar çıktı (Türkoğlu, 2013).

Eğitim ve ğretim programı çağın gerekliliği olan “bilimsel tekniklere” dayalı enstitülerden mezun olan öğretmenler, atandıkları köylerin rehberi olarak bölgelerinin gelişimine katkı sağlamaya çalışıyorlardı. Btcesini sadece hazineden değil aynı zamanda öz sermayelerinden de karşılayan ve kalkınma ve işgücü hamlesine büyük katkılar sağlayan (Kirby, 2012) enstitülerin gerek kuruluş aşamasının gerekse uygulama ve değerlendirme aşamalarının doğru ve mantıksal bir planlama süzgecinden geçirilmeden başarılamayacağı fikri bu araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Bir örgütün amaçlarına ulaşması adına kullanacağı araçların ve olanakların seçimi anlamına gelen (Balcı, 2010) ve hızlı, dengeli ve adil bir kalkınma için n koşut olan planlamanın genel amaçları; kaynakların doğru etkin, verimli ve adil bir Şekilde dağıtılması, iktisadi ve toplumsal değerlişimlere uyum sağlanması, zamanın ve kaynakların israfının önlenmesi ve planlanan durumun kontrol altında tutulmasıdır (Coombs, 1973). Planlanan durum kontrol altında tutulurken, hedefler ve amaçlar da belirli zaman aralıklarında değerlendirmeye tabi tutularak süreç sürekli izlenir.

Sınırlı olan kamu kaynaklarının dağıtımının toplumsal kalkınmada taşıdığı önem, eğitime ayrılan veya ayrılacak kaynakların daha özenli bir Şekilde planlanmasını gerekli kılmaktadır.

Eğitim planlaması, toplumsal gelişme sürecinde uzun vadeli getirilere yn verebilmesi açısından kalkınmanın güvence altına alınabilmesi için gerekli olan bir müdahale olarak görülmektedir. Böylece kalkınma sürecinin bir parçası olan eğitim sürecinin sonunda ulaşılması planlanan iş gücü ile bütüncül bir kalkınma hedeflenmektedir.

Eğitim planlamasının tanımına ve niteliklerine uygun olarak, başarıyla gerçekleşebilmesini sağlamak için bazı ilkelere uyulması gereklidir. Bu ilkeler, eğitim planlamasının daha etkin, kaliteli, verimli ve sonuca yönelik oluşunun bir gereğidir. Eğitim planlaması süreklilik arz eden bir fonksiyona sahiptir. Sürecin sistem yaklaşımına göre sürekli

kontrol edilmesi ve yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Süreç, uzmanlar tarafından bütüncül bir yaklaşım sergilenen ve iletişimin zorunlu olduğu bir organizasyondur. Eğitim planları ekonomik ve sosyal planlarla koordine sağlar. Böylece eğitim planının toplumsal kalkınmada bütüncül bir rol oynaması sağlanır (Unesco, 1970).

Ulusal planlama, ülkeler arası kuruluşların da desteğiyle ülkeler üstü teknik bir yapı kazanır. Böylece süreç sadece ulusal bir çerçeveye sıkışmadan uluslararası, daha büyük bir planın parçası halini alır ve dünya eğitim sistemi ile bütünlük arz eder (Coombs, 1973). Bu bütünlük, ulusal planın uluslararası planla tamamen bütünleşmesi değil, aksine birbirlerini sürekli geliştiren iki öge niteliğinde görülmesidir.

Eğitim planlaması kişilere ya da gruplara ait düşüncelere takılmadan ve hedefinden saptırılmadan yürütülmesi gereken bir süreçtir. Özellikle Osmanlı Devleti'nde, gerek eğitim gerekse diğer alanlarda amaçlanan toplumsal değişim hedefleri, kişi ya da grupların ömürleri ile sınırlı kalmış, süreci devralan kişi ya da gruplar bu planları kendi düşüncelerine göre yeniden şekillendirmiş, bu yüzden toplumun birçok uluslararası yeniliğe yıllarca kapalı kalmasına neden olunmuştur (Akyüz, 2012).

Eğitim planlaması, toplumu ilgilendiren bütüncül bir politika belirleme aracı olduğundan hedefler arasında bilimsellikten ve realiteden uzak öncelikler belirlemek sadece o günü değil geleceği de uçuruma sürüklemek anlamına gelir. Eğitim planlamasında verilere dayanılarak ve bilimsel olarak hazırlanan tespit ve hedeflerin önceliğinde tarafsız bir şekilde düşünmek ve hareket etmek esas olmalıdır.

Herhangi bir planda, teklif edilen hedeflere ulaşmada kullanılacak insan gücü ve finansman kaynakları gerçekçi bir şekilde belirlenmelidir (Kurul, 2002). Özünde kaynakların doğru ve etkili dağıtılması yatan eğitim planlamasının, uygulanmasında da kaynaklar gerçekçi hesaplanmalı ve ona göre dağıtılmalıdır. Bir eğitim planının en başında belirlenen hedefler,

belli bir durum tespiti aşamasından geçtikten sonra rasyonel bir şekilde belirlenmeli ve değerlendirme, planın uygulanması aşamasında sürekli tekrarlanmalıdır.

Eğitim planlaması süreci kesin çizgilere sahip olmamalı, ulusal ve uluslararası gelişmelere bağlı olarak esnek bir yapıya sahip olmalıdır. Bu şekilde hesaplanmayan bir planlama süreci planlama için ayrılan kaynakların etkin kullanımını engellemekle kalmaz, uygulama aşamasında ayrılan kaynakların da boşa kullanılmasına neden olur.

Eğitim planlaması özü itibariyle koordinasyon gerektiren bir ekip işidir. Hiçbir organizasyon uzmanlardan oluşan bir planlama ekibi kurmadan doğru ve etkili bir planlama hazırlayarak uygulamaya koyamaz.

Eğitim planlamasında, kamu yönetiminin her düzeyindeki birçok eğitim hizmetleri ve bu hizmetlerle diğer kamu hizmetleri arasındaki koordinasyon sağlanmalıdır. Koordinasyon eksikliği planın en baştan gerçekleşmeyecek bir hedefler ve vaatler dizgesine dönüşmesine neden olur.

Bu çalışmada, genel olarak planlama ve özelde eğitim planlaması tecrübesi dünyanın birçok ülkesinden daha eskiye dayanan ülkemizde planlama kavramı incelenmiştir. Kuruluşu 2. Dünya Savaşı yıllarına rastlayan “Köy Enstitüleri Projesi”nin eğitim planlaması aşamaları ile uyumunun incelenmesi ve belgelerle desteklenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın günümüzde planlı eğitimin sağlayacağı faydalara açıklık getireceği ve yeni düzenlemeler için rehber olabileceği düşünülmektedir.

Problem Durumu

Planlama, nasıl bir dünyada ve ülkede yaşamak istendiği, ülke ve eğitim sisteminin nereye ulaştırılmak istendiği, nasıl bir insan yetiştirilmek istendiği konularında bir senaryo yazma işidir. Eğitim planlaması aynı zamanda kıt kaynakların etkili, kaliteli ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlar (Adem, 2008; Gümüş ve Şişman, 2012).

Cumhuriyetin ilk yıllarına bakıldığında; Anadolu'da nüfusun büyük bölümünün (%75) kırsalda yaşadığını görmekteyiz (BİUM, 1953a). Köyler, yıllar süren savaşların ve geri kalmışlığın en yoğun hissedildiği bölgelerdi. 1923 yılından itibaren başlatılan eğitim mücadelesi çerçevesinde ülkenin her alanda kalkınması hedeflenmişti.

Kalkınmanın köylünün eğitimi yolu ile çözülebileceği görüşü yerli ve yabancı bilim adamlarının raporlarında ve dönemin hükümet programları ile meclis görüşmelerinde sıkça dile getirilmiştir. Bu doğrultuda ilk başta Eskişehir/Çifteler' de (1937) deneme amaçlı kurulan ve daha sonra 3803 sayılı yasa ile resmi bir kimlik kazanan Köy Enstitüleri bahse konu hedefin en büyük taşıyıcısı olmuştur. Araştırmada, Köy Enstitülerinin kuruluşu aşamasında eğitim planlamasının aşamaları olan durum tespiti, gelecekte istenen durum (hedefler), engeller, bütçeleme çalışmaları, planın raporlaştırılması, planın resmi onayı, plana yönelik uygulamalar ile değerlendirme aşamaları analiz edilmiştir.

Problem ve alt problemler

Köy Enstitülerinin kuruluş ve işleyiş sürecinde eğitim planlaması ve planlama aşamaları ne derece kullanılmıştır?

Bu bağlamda; Köy Enstitülerinin kuruluşunda, eğitim planlaması aşamaları açısından gerçekleştirilen çalışmalar analiz edilerek, eğitim planlaması aşamalarına uygunluğu araştırılmıştır.

Alt Problemler:

Temel amaca bağlı kalınmak kaydıyla şu sorulara cevaplar aranmıştır?

1. Köy Enstitüleri Kanunu hazırlanırken durum saptama üzerinde ne ölçüde durulmuştur?
2. Gelecekte ulaşılmak istenen duruma yönelik çalışmalar nelerdir?
3. Planın uygulanmasına yönelik öneriler ve uygulama politikaları nelerdir?
4. Gerekli bütçeleme çalışmaları ne şekilde gerçekleştirilmiştir?

5. Planlamanın raporlaması yapılmış mıdır ve plan üst mercilerin onayından geçmiş midir?
6. Köy Enstitüleri Çalışmasında plana yönelik uygulamalar nasıl gerçekleştirilmiştir?
7. Hedefler ve gerçeklemeler arasında bir değerlendirme yapılmış mıdır?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, cumhuriyetin ilk yıllarında köy eğitimine ve kalkınmasına büyük katkı sağlayacağı düşünülen Köy Enstitülerinin kuruluş ve uygulama dönemlerinde eğitim planlaması aşamalarının ne ölçüde gerçekleştirildiğinin araştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Eğitim sisteminin, içinde yer aldığı toplumun kültürünü, dilini, geleneklerini, göreneklerini, ürettiği teknolojinin sürekliliğini sağlamak ve geliştirmek gibi toplumsal görevleri vardır. Bunlarla birlikte, eğitim, yönetim sistemi ve ekonomi ile karşılıklı olarak etkileşim halindedir. Bir ülkenin sürekliliğini sağlaması ise onun kalkınmışlığı ile doğrudan ilintilidir. Kalkınma, “bireylerin gönenç (refah) düzeyini yükseltmek amacıyla siyasal iktidarın belli ekonomik ve toplumsal politikalar izleyerek toplumun yapısını değiştirme girişimi” olarak tanımlanır (Adem, 1988, s. 736).

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra planlı kalkınma politikasını resmi olarak benimseyen ilk ülke olan SSCB’de hazırlanan planlar sonrasında, 1928/1937 dönemindeki ekonomik gelişme % 90 artış gösterirken, bu oran diğer ülkelerde aynı dönemde % 40 ile % 60 arasında seyretmiştir (Karakütük, 2012). Bu durum, planlı kalkınmanın ülkelerin ekonomik büyümelerini olumlu yönde etkilediğini göstermiş ve diğer ülkelere de örnek teşkil etmiştir.

Toplumların kendileri için öngördüğü temel kalkınma hedeflerine ulaşabilmesi ise uzun vadede eğitim planlamalarını gerçekleştirerek kalkınma için ihtiyaç duyulan insan gücü gereksinimlerini karşılamaları ile mümkündür.

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte, halefi Osmanlı Devleti'nden ekonomik ve toplumsal birçok sorun devralan ve eğitilecek insan gücünün çoğu köylerde yaşayan yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin yöneticileri ülkenin genel kalkınma sorunununun eğitimle çözülebileceği kanaatinde idi.

Bu amaçla, ilki 1923 yılında toplanan ve daha sonraki süreçte birçok kez gerçekleşen, Heyet-i İlmiye toplantıları cumhuriyetin ilk eğitim planlaması çalışmaları olarak düşünülebilir. Bu toplantılar ve Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK'ün ideal devlet ve toplum anlayışı çerçevesinde hayata geçirilen tüm toplumsal devrimlerin eğitimin toplumsal işlevi olan kültür birikimi ve aktarımı yolu ile nesillere işlenmesi ise dönemin Milli Eğitim Bakanlığı (Maarif Vekâleti) tarafından gerçekleştirilen eğitim politikaları ile mümkün olmuştur.

Bu süreçte, birbirinden ayrı ve daha az bağlantılı planlanan tüm eğitim faaliyetleri 17-29 Temmuz 1939 tarihinde toplanan Birinci Milli Eğitim Şurası'nda bir plan kurulu kurularak tek elde toplanmaya çalışılmıştır (Maarif Vekilliği, 1939).

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı tecrübesi de bulunan Genç Cumhuriyet, (İnan, 1972) 1930'lu yıllardan itibaren daha önceki yılların birikimi olan özellikle "köy eğitimi sorunu" nu ilmek ilmek işleyerek 1940 yılına kadar getirmiş ve *yeni toplum yolunda yeni insan gücü* olarak adlandırılabilen bir ilke çerçevesinde Köy Enstitülerinin kuruluşunu sağlamıştır.

Köy Enstitüsü Projesi'nin kuruluş çalışmalarındaki planlama aşamalarının ne ölçüde uygulandığı, günümüzde eğitim yoluyla kalkındırılacak ekonomimiz ve toplumumuz için önemli örnek olarak karşımızda durmaktadır. Bu çalışmadan elde edilecek bulguların, günümüz bütüncül eğitim planlamaları oluşturulurken rehber ve yol gösterici bir çalışma olacağı umulmaktadır.

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada, planlama ve Köy Enstitülerine yönelik bütün verilere ulaşılmaya çalışılmış; arşiv, kütüphane, kitap, dergi ve kurumlardan sağlanan ilgili araştırmalar, kanun, yönetmelik ve genelgeler, raporlar ve çeşitli istatistiki dokümanlardan inceleme ve tarama sonucu elde edilen bilgiler veri doğruluğu açısından karşılaştırılarak verilerin bilimsel doğruluk içerisinde olduğu varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Konu, Osmanlı Devleti'nin son yy.ındaki köy eğitimi sorunsalı ile başlatılmış, Köy Enstitülerinin kuruluşu ve uygulaması aşaması ile devam ettirilmiş ve enstitülerin kapatıldığı tarihe kadar sürdürülmüştür. Bu noktada araştırmada, zaman olarak sınırlı bir süreç yoğunlaşmıştır.

Döneme ait belge ve raporlar sistemli bir şekilde tutulmadığı için, veriler araştırmacının ulaşabildiği tarihsel kaynaklarla sınırlıdır. Ayrıca sözü edilen dönemi yaşayan bireyler hayatta olmadığı için çok istenmesine rağmen görüşmeler yapılamamış ve süreç birinci elden değerlendirilememiştir.

Tanımlar

Planlama: “Herhangi bir konu ile ilgili olarak; ne, ne zaman, nasıl, nerede, kim tarafından, neden, hangi maliyetle ve hangi sürede sorularına cevap vermeyi ifade eder” (Koçel, 2003, s. 124).

Eğitim Planlaması: Eğitim planlaması, “rasyonel ve düzenli çözümlenme (analiz) tekniğinin eğitim sürecine, eğitimi öğrencilerin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamada ve amaçlarını gerçekleştirmede daha etkili ve verimli kılmak amacıyla uygulanmasıdır” (Coombs, 1973, s. 1).

Köy Enstitüleri: Köy Enstitüleri; köy öğretmenleri ile köye lüzumlu diğer mesleklerin erbabını, iş eğitiminin ilkelerine uyarak yetiştirmek amacıyla ziraat işlerine elverişli arazi

bulunan yerlerde bölge kuruluşu olarak açılan, öğrencisi köyden alınan ve yatılı bulunan eğitim kurumlarıdır (Aydoğan, 2007a).

Bölüm II

Kuramsal çerçeve ve konuyla ilgili belli başlı araştırmalar

Bu bölümde, Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde köy ve köylünün sosyo-ekonomik yapısı, eğitim ve köy eğitimine yönelik çalışmalar, Köy Enstitülerinin tarihsel süreci, eğitim planlamasının tarihsel gelişimi ve etkileri ile araştırmaya yönelik kavramlar ile ilgili yayınlar ve araştırmalar açıklanmıştır.

Kuramsal çerçeve

20. yy.ın ilk çeyreği dünya devletleri açısından savaşın ve büyük bir yıkımın başlangıcı olmuş ve bu süreç 2. Dünya Savaşı'nın bitimine kadar devam etmiştir. 1. Dünya Savaşı'ndan (1914-1918) sonra Anadolu'da işgallere karşı başlatılan Milli Mücadele sonrası kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti selefi olan Osmanlı Devleti'nin son yıllarda yaşadığı sosyo-ekonomik sıkıntılarla karşılaşmıştır (Armaoğlu, 2010).

Osmanlı Devleti'nin ekonomisi ağırlıklı olarak toprağa ve tarımsal üretime dayanmaktaydı. Bu ekonomik yapı 20. yy.a kadar herhangi bir gelişme göstermeden devam etti. Yapı itibariyle gelişmiş olan ekonomik sistemler temel alındığında sadece geri değil, aynı zamanda da iç bütünlükten de yoksundu. İç piyasalar bütünlüşmemiş, ekonominin alt sektörleri birbirlerini tamamlayıcı bir fonksiyon yerine getirememişti. Ekonominin tek sorunu, sanayileşmemiş olması değil, aynı zamanda ilkel bir manzara sergilemesiydi. Ekonominin temeli olan tarım da ilkel metotlarla ayakta kalmaya çalışıyordu. Tarım, çok büyük ölçüde öz tüketim veya küçük yerel pazarlar için üretim yapıyordu (Şahin, 2007).

Osmanlı Devleti, Anadolu'da hâkimiyetini kurduktan sonra, Doğu Roma ve Bizans toprak sisteminde olduğu gibi, bölgede küçük köylülük devam etti. Avrupa'da siyasal otorite boşluğundan doğan ve özellikle Batı Avrupa'ya özgü sınıfsal ekonomik temel üzerinde yükselen, feodal toprak düzeni Anadolu'da kurulmamıştı (Keyder, 2007).

Osmanlı Devleti'nde uygulanan tımar sisteminde köylü belli miktarda bir toprağı işliyor, bunun karşılığında sipahiye ücret ödüyordu. Bu ücretlerle de devlet memurlarının

maaşları karşılanıyordu. Bu gelir devletin en önemli gelir kaynağı sayılmaktaydı. Miri arazi olarak adlandırılan büyük topraklar ise “kuru mülkiyet hakkı” devlette kalmak kaydıyla devlet adamlarının tasarrufuna bırakılıyordu (Belin, 1999). Bu şekilde toprak üzerinde devlet tekeli oluşturularak büyük toprak sahiplerinin oluşması engellenmekteydi. Ancak, 17. yy.dan başlayarak toprak kullanımında ciddi bozulmalar meydana gelmiş ve 19. yy.dan itibaren de büyük toprak sahipleri ortaya çıkmaya başlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin son zamanlarına gelindiğinde hâlâ ekonomik yapı tarıma dayanıyor, sanayide gerilik ve dış ticarete bağımlılık sürüyordu. Buna rağmen devlet tarımsal üretimi arttırmak için modern bir çaba gösterememiş olduğundan tarımsal üretim hâlâ ilkel araçlarla gerçekleştiriliyordu.

19. yy.ın ilk yarısında Arazi Kanunnamesi çıkarılmış, aynı yy.ın sonunda Halkalı Ziraat Mektebi açılmış olmasına rağmen tarımsal üretimin sanayi sektörüne aktarımına yönelik çalışmalar sığ kalmıştır (Armaoğlu, 2010). Tarımsal üretimin ilkel koşullarla gerçekleştirilmesi, ulaşım imkânlarının kısıtlı kalması, tarım ürünlerinin üretildikleri yerler ya da çok yakın bölgeler dışına aktarımının imkânsız bir hal alması büyük kentlerin ihtiyaçlarının ithalat yöntemi ile karşılanmasına neden olmuştur. Anadolu'ya nazaran daha şehirleşmiş ve ekonomik açıdan daha iyi konumda bulunan Balkan topraklarının 19. yy.dan itibaren elden çıkmasıyla, devleti nüfusunun çoğunluğu köylerde yaşayan halk oluşturmaktaydı.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda köylünün durumunda herhangi bir değişiklik olmamıştır. Uzun süren savaşlar tarımsal üretimde azalmaya neden olmuştu. Erkek nüfusun büyük bir kısmı savaşa katılmış, Milli Mücadele Dönemi'ndeki seferberliklerle halk elinde ne varsa devlete vermişti. Buna karşın, tarıma ayrılacak toprakların çokluğu, hızla artacak nüfusun beslenmesi ve tarımdan elde edilecek gelirler konularını olumlu etkileyebilecekti (Ahmad, 2008).

Türkiye Cumhuriyeti, bu şartlar ve temelsiz ekonomik ve toplumsal yapının üzerine Osmanlı Devleti'nden aldığı ağır yüklü mirasla kurulmuş bir ulus-devlettir. "Ekonominin temel dayanağı tarımdır. Halkın beşte dördü köylerde yaşamakta ve geçimini tarımdan sağlamaktadır. Tarımda çok ilkel teknoloji ile üretim yapılmaktadır." (Müderrişoğlu, 2007, s. 104)

Cumhuriyet kurulduğunda toprakların ancak yüzde beşinin işlendiği ve toplam traktör sayısının 220 civarında olduğu tahmin edilmektedir. 1927 yılında yapılan tarım sayımında 1,7 milyon çiftçi ailesinden yüzde 70'inin sadece karasaban ile toprağı sürdüğu, ancak 500 bin ailenin pulluk sahibi olduğu, makineli tarımın ise Çukurova ve Ege' deki çoğu yabancılara ait büyük çiftlikler dışında bilinmediği ortaya çıkmıştır (Yenal, 2010; Devlet İstatistik Enstitüsü [DİE], 1970).

TBMM açıldığında parasal kaynaklar çok sınırlı ve dışarıdan gelen yardımlar da oldukça yetersizdi. Eldeki kaynaklar, savaş ihtiyaçları karşılanmaya harcanmıştı ve her türlü savaş malzemesi ihtiyacı halkın katkıları ile sağlanmıştı. 1920-1922 yılları arasında Kurtuluş Savaşı içindeki yeni hükümetin ekonomik politikalar üretmesi ve kalkınmaya yönelik adımlar atması olanaksızdı (Armaoğlu, 2010). Kurtuluş Savaşı kazanıldığđı yıllarda ise, Türkiye kaynak sıkıntısı yaşıyan, sanayisi yetersiz, tarım alanında geri, geneli yoksul bir ülke görünümündeydi. Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti'nden sahiplendiği miras sadece sosyal ve ekonomik koşullar değil aynı zamanda eğitim meselesiydi.

Osmanlı Devleti'nde eğitimi iki dönemde incelemek mümkündür: Birincisi, 1299-1839 yılları arasını kapsayan Klasik Dönem Eğitim, ikincisi 1776-1922 arasını kapsayan Yenileşme Dönemi'dir (Doğan, 2012). Klasik Osmanlı eğitim anlayışında medreseler ile devlet kademelerine memur yetiştiren Enderun Mektepleri ön plandadır. Bu okullar, dönemlerinin ötesinde eğitim kurumları olmasına rağmen batıdaki yenilik ve gelişmelere ayak uyduramamış, özellikle 18. yy.dan itibaren devletin sırtında kambur gibi durmuştu.

18. yy.ın son çeyreğinden itibaren özellikle savaşlardaki yenilgilerin önüne geçebilmek yerine batı tarzında askeri okullar açılmıştır. 19. yy.dan itibaren eğitim ıslahatları devam etmiş ancak açılan batı tarzlı eğitim kurumlarının (rüştiye, idadi, sultani gibi) yanında eski usul okullar da varlıklarını devam ettirmişlerdir (Güven, 2010). Yeni açılan okulların birçoğu, İstanbul'da olmak üzere, birkaç büyük kentle sınırlı kalmış, ülke geneline yayılmaları bir türlü sağlanamamıştır.

Tanzimat Dönemi'nde (1839-1876) eğitimdeki bu yenilenme çalışmaları, devleti felakete gidişten kurtaracak bir yol olarak görülmeye başlanmıştır. Örgün eğitim alanında ülke genelinde büyük çabalar sarf edilmiştir. Buna karşılık ilköğretim kurumlarının düzenlenmesi yoluna gidilmeden orta ve yükseköğretim kurumlarının düzenlenmesine gidilmiş, eğitimin geleceğine yönelik günlük tedbirler alınmış, genel bir planlama gerçekleştirilmemiştir. Bu dönemin en önemli özelliği ise, kızlar için ortaokullar açılması (1859) ve ilk kız öğretmen okulunun (1870) kurulmasıdır (Akyüz, 2012).

Meşrutiyet ve mutlakiyet dönemleri olarak nitelendirilen dönemde (1876-1914) ise eğitimin niteliğinin artırılması yönünde önemli adımlar atılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde açılan okullar, eğitim bilimi üzerine ortaya atılan görüş ve öneriler cumhuriyet eğitiminin laboratuvarı niteliği taşımıştır.

Osmanlı Devleti'nin son yy.ında içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik darboğazlar gerçekleştirilmek istenen eğitim reformlarını da olumsuz yönde etkilemiş, özellikle aynı anda birden çok tarzda eğitim veren kurumlardan yetişen kitlelerin varlığı eğitimden istenen değişikliklerin oluşmasını engellemiştir. Bu durum, devlet kadrolarında mektepli-medreseli bölünmesine ve birbirine zıt yapıda zihinler yetişmesine neden oluyordu (Ozankaya, 2003). Bu durum, yönetenler ile halk arasında da derin uçurumlara neden olmaktadır.

Türkiye'de öğretmen yetiştirme meselesi II. Mehmet dönemine kadar uzanmaktadır. İstanbul'un Eyüp ve Ayasofya semtlerinde açılan iki medrese o zamanki ilköğretim okullarına

öğretmen yetiştirmekte idi (Binbaşıoğlu, 2005). Modern anlamda ilk öğretmen okulu ise, 16 Mart 1848 tarihinde İstanbul'da açılan Darümuallimîn'dir. 1870 yılında yine İstanbul'da "Darümuallimât" adıyla kız çocuklarının eğitim almalarını kolaylaştırmak için kadın öğretmen okulu açılmıştır (Akyüz, 2012).

Cumhuriyetin ilk yıllarında, nüfusun % 10'unun okuryazar olduğu (DİE, 1973, s.79) bir ortamda dönemin siyasi, ekonomik, kültürel değişimlerinin büyük halk kitlelerine benimsetilmesi ve kökleştirilmesinde eğitimin oynayacağı rolün önemi her zamankinden fazla anlaşılmıştır.

Bu döneme ait eğitim çalışmalarının temelini "cumhuriyet kazanımları" oluşturmuştur. Cumhuriyete ve ilkelerine bağlı aydınlar, halkın eğitim yoluyla aydınlatılması ve özgür bireyler yetiştirme hedeflerinin eğitimin yaygınlaşması ile gerçekleşebileceği fikrinde birleşmişlerdir (Doğan, 2012).

Bu düşünceden yola çıkılarak ülkede büyük bir eğitim seferberliği başlatılmış, eğitimle ilgili devrimler ardı ardına gerçekleştirilmiş ve eğitimin teoriden pratiğe dökülebilmesi adına yerli ve yabancı eğitimci ve bilim adamlarının hazırladığı raporlara başvurulmuştur (Akkutay, 1996). XX. yy.la birlikte gelişmeye başlayan iktisadi ve teknolojik süreçler köyün iş ve ekonomik hayatını da sarsmıştır. Köydeki iş hayatına yönelik yeni yöntemlerin öğrenilmesi ve köylüye rehberlik edilmesi zorunluluk halini almıştır (Koç, 2013).

Kurtuluş Savaşı devam ederken ülkenin iktisadi kalkınmasının sağlanması için toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde, Çiftçiler Grubu'nun teklifi üzerine oybirliği ile üçüncü maddede; "...Her livada birbirine yakın olan köyler için kâfi arazisi olan leyli birer iptidai mektebi açılması ve bu mekteplerde iptidai derslerle beraber ameli ve nazari basit ziraat dersleri gösterilmesi..." (Ökçün, 1968, s. 390) kararı kabul edilmiştir. Bu karar bile o dönemin köyleri ile ilgili geri kalmışlık durumunun sadece yöneticiler tarafından değil

köylüler tarafından da farkında olunduğunun en büyük göstergesidir. Yine 1923 yılında toplanan 1. Heyet-i İlmiye'de küçük köyler için yatılı bölge ilkokullarının açılması (Akyüz, 2012) karara bağlanmıştır.

1924-1934 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti ülkenin zor koşullarına karşın, eğitimde kalkınma hamlesinin başarıya ulaşabilmesi için yabancı eğitimci ve bilim adamlarını ülkeye getirmiştir (Akkutay, 1996). Bu eğitimcilerden en bilineni olan Kolombiya Üniversitesi Profesörü John Dewey'dir. Dewey, ülkenin eğitim meselelerini ele alırken eğitimin amaç ve hedefleri ile işe başlamış ve amaç ve hedeflerin göz ardı edileceği bir sistem yaklaşımının eğitimde fayda sağlamayacağını dile getirmiştir (Dewey, 1939).

1925 yılında Almanya'dan Dr. Kuhne'nin mesleki eğitimin ülkemizde geliştirilmesine dair hazırladığı rapor (Akkutay, 1996), yine Belçikalı teknik eğitim programları uzmanı Omer Buyse'nin 1927 yılında açılması düşünülen teknik okullar ve uygulanacak programlar hakkındaki hazırladığı rapor (Buyse, 1939), İsviçreli uzman Profesör Albert Mache'nin 1932 yılında İstanbul Üniversitesi hakkında hazırladığı rapor (Akkutay, 1996), 1934 yılında ilköğretimle ilgili incelemelerde bulunmak üzere ülkemize gelen Dr. Beryl Parker'ın hazırladığı rapor ve 1933-1934 yıllarında ülkemizde bulunan Amerikan heyetinin (Hines, Somerwell, Gardner, Kemmerer, Whittlesey, Wright, Wadsted, Dorr, Smith ve Trivanovith, 1939) eğitim işlerinin geneline yönelik hazırladıkları raporlar ülkemizde eğitim işlerinin daha nitelikli ve kaliteli bir şekilde ilerlemesine yönelik görüş ve yer yer çözüm önerileri içermektedir.

1930'lu yıllara gelindiğinde, ülke nüfusunun büyük çoğunluğunun yaşadığı köylerde öğrencisi yok denecek kadar az olan okullara (BİUM, 1933) kentlerden gönderilen öğretmenlerin uyum sağlayamaması ve hatta başarılı olamaması köyün ve köylülerin kalkınma hamlesi karşısında çaresiz kaldığını göstermektedir (Tonguç, 2008). Hali hazırda

köy insanının eğitim gereksinimi sadece okuryazarlık sorunu ile açıklanamamakta yanı sıra köylü bulaşıcı hastalıklarla savaşmakta ve üretimini de ilkel yöntemlerle gerçekleştirmektedir.

Mustafa Necati'nin Bakanlığı döneminde (1925-1929) köye öğretmen yetiştirmek amacıyla 1926 yılında Kayseri Zincidere köyünde "İlk Köy Muallim Mektebi" kurulmuş ancak 1932 yılında kapatılmıştır. 1927 yılında, Denizli Erkek Muallim Mektebi "Köy Muallim Mektebi" ne çevrilmiş ancak bu da 1933 yılında kapatılmıştır (Akyüz, 2012). 1935 yılında Saffet Arıkan'ın Maarif Bakanlığına getirilmesi ile birlikte "köyün ve köylünün kalkınma yaklaşımı" ivme kazanmış ve artık somut adımlar atılmaya başlanmıştır.

Saffet Arıkan'ın "köy ilk öğretmen seferberliği" yolunda atmış olduğu kararlı adımlar, konuyu 1935 yılı Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) Kongresine getirmede oldukça etkili olmuştur. Bu kongrede ilke olarak, köy çocuklarına pratik hayat için gerekli bilgiyi verecek köy okullarının açılması (Cumhuriyet Halk Fırkası [CHF], 1935a) kabul edilmiştir.

Bu ilkenin uygulamaya geçirilmesi için 1935 yılında Saffet Arıkan Milli Eğitim Bakanlığına getirilirken İsmail Hakkı Tonguç da İlköğretim Genel Müdürlüğüne atanmıştır. Bu atamaların hemen ardından köy öğretmenlerinin yetiştirilmesi denemelerine girişilmiştir (Gedikoğlu, 1971). Tasarlanan "öğretmen tipi" alışılmışın çok dışında özelliklere sahiptir: "Orduda iyi hizmet görerek onbaşı veya çavuş olmuş, becerikli ve bu işe istekli okur-yazar köylü delikanlılar kurslara alınarak, köylerinde öğretmenlik yapabilecek düzeye getirilecekti" (Ekinci, 1997, s. 109-110). Bu hedef doğrultusunda, 1936 yılında Eskişehir' in Mahmudiye köyünde bir eğitim kursu açıldı.

Aynı yıl daha büyükçe köylere öğretmen yetiştirmek üzere İzmir Kızılcıllu'da ve Eskişehir Çifteler'de "Köy Öğretmen Okulları" açıldı. Bunlar sonradan Köy Enstitülerine dönüştürüldü. (Akyüz, 2012). 1938-1939 öğretim yılında Lüleburgaz-Keirtepe ve 1939-1940 öğretim yılında da Kastamonu-Gölköy'de benzer köy öğretmen okulları açıldı.

1939 yılında toplanan 1. Milli Eğitim Şurası'nda bir taraftan köy okullarına öğretmen yetiştirmeye yönelik önlemler tartışılırken, diğer yandan da üç yıl süreli köy okullarının niteliğinin artırılması için bunların öğrenim sürelerinin 3 yıldan 5 yıla çıkarılması kararlaştırıldı (Maarif Vekilliği, 1939).

17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edildikten sonra bu köy öğretmen okulları "Köy Enstitüsü" adını aldı ve öğretim süreleri 5 yıllık ilkokul üzerine en az 5 yıl olarak belirlendi. Enstitüler ilk mezunlarını 1942 yılında Kızılçullu ve Çifteler'de verdi. 1940 yılında 10 yeni Köy Enstitüsü daha açıldı ve bu sayı Köy Enstitüleri kapatılana kadar (1954) 21'e yükseldi (Altunya, 2010). 1954 yılında kapatılan Köy Enstitülerinden 1951-1952 öğretim yılı sonuna kadar 1.399 kız, 15.943 erkek olmak üzere 17.342 öğretmen (BİUM, 1953b, s. 149) yetişmiştir.

Dönemin nüfusu ile oranlandığında azımsanmayacak kadar eğitimci yetiştiren bu okulların ne kadar planlı bir şekilde açıldığı ya da kapandığı günümüze kadar araştırılmamıştır. Köy Enstitüsü Projesi'ni planlama yönünden teknik olarak incelemek, Türkiye'de eğitim planlaması uygulamalarına ışık tutacaktır.

Dünyada plan ve planlama kavramının uygulamaya geçirildiği ilk ülke Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'dir. Sovyet Planlama anlayışının doğuşu 1917 yılına kadar uzanmaktadır. 1917-1927 yılları arasında Sovyetler Birliği'nde çeşitli üretim alanlarında ve ulaştırma ile beslenme konularında planların yapıldığı görülmektedir. Bu planların en önemlilerinden biri, 1920 yılında hazırlanan Goelro Planı'dır. Goelro Planı, devlet elektrikleştirme komisyonu tarafından hazırlanan bir elektrik üretim ve dağıtım planıdır (Övgün, 2010). Bununla birlikte, dünyada ilk defa birçok sektörü kapsamı ve bağlayıcılık özellikleri taşıması açısından genel bir kalkınma planı olarak nitelendirilen beş

yıllık plan, yine Sovyetler Birliği tarafından 1929 yılında hazırlanmış ve uygulamaya geçirilmiş olan Birinci Beş Yıllık Plan'dır (Gregory ve Stuart, 1998).

Türkiye, SSCB'den sonra ekonomide plan uygulayan ilk ülkelerden biri olarak planlama konusunda zengin bir birikime sahiptir. "Cumhuriyet döneminde eğitim planlamasının evrimi ekonomi politikalarının, planlı olarak sürdürölüp sürdürölmemesine göre dönemlere ayrılarak incelenebilir: Bu dönemler; 1920-1930, 1930-1950, 1950-1960, 1960-1980 ve 1980-2012'dir." (Karakütük, 2012, s. 51)

Türkiye Cumhuriyeti, 1920-1930 diliminde bir taraftan Osmanlı Devleti'nden kalan mirasın olumsuz etkilerini azaltmak ve "muasır medeniyetler" seviyesine yükselmek adına her alanda inkılap girişimlerine girişmiş, bir taraftan da ülke ekonomisi ve eğitimine yönelik önemli yasalar çıkartmıştır. Bu yasalar her ne kadar birbiriyle bağlantılı olsa da, topyekün bir planlamanın öğeleri değil, bağımsız oluşturulan gelişmelerdi. Eğitime yönelik planlama çalışmaları ise Maarif Vekâletine bağılı birimlerce ve özel alanlarla sınırlı kalmıştır.

1930-1950 döneminde ise plan kavramı, ilki 1933 yılında yayınlanan "Beş Yıllık Sanayi Planları" ve 1947 yılında yayımlanan "Türkiye İktisadi Kalkınma Planı" çerçevesinde düzenlenmiştir. Ekonomide devletçilik politikasına geçilen bu dönemde hazırlanan planlar devletin o günkü koşullarda özellikle sanayi alanında belirli örgütleri kurmasına yönelikti.

1950-1960 yılları arasında Türkiye'de plan kavramından uzaklaşmış, ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına bütüncül bir şekilde ivme kazandırmak amacıyla 30 Mayıs 1960 tarihinde kurulan Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan ve 1962 yılında yürürlüğe giren 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) ile sistemli olarak planlama dönemine başlanmıştır (DPT, 1963). O tarihten bu yana toplam on kalkınma planı hazırlanmıştır. Planlı kalkınma süreci boyunca eğitim planlaması, eğitim sisteminin hedeflerini, ülkenin gereksinim duyduğu nitelikli insan gücü talebini karşılamak üzere

belirlenmiştir. Bu süreçte eğitim planlamasının etkilendiği temel gösterge olarak ekonomik durum ve gelişmeler belirlenmiştir.

1980 yılına kadar olan kalkınma planlarında insan sermayesi yaklaşımı ağırlıklı olarak kullanılmış ve ekonominin gereksinim duyduğu insan gücünün yetiştirilmesi ana konu haline almıştır. 1980'li yıllardan sonra hazırlanan kalkınma planlarında ise, önceki dönemlerdeki sanayileşme odaklı planlama ilkesinden bilgi toplumu ilkesine geçilmiş ve bu çerçevede eğitimin oluşturacağı insan gücü hedefinin niteliğinin artırılması çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır (Küçüker, 2008).

Eğitimin toplumların ve devletlerin hayatında ne şekilde olması gerektiği, devletin ve toplumun eğitim içindeki rolleri gibi soru ve sorunlar eski çağlardan beri düşünürlerin sürekli fikir ürettikleri bir konu olmuştur. Eğitimin planlanması sürecini tarihin bilinen ilk medeniyeti sayılan Sümerlere kadar götürmek mümkündür. MÖ iki binli yıllara ait Sümer tabletlerinde, Sümer okullarının yazmanlık, iş ve meslek eğitimi, matematik ve geometri gibi konularda öğrenci yetiştirmek amacıyla ülkenin geneline yayılmış oldukça büyük ve önemli sayısız yazman okulu olduğu görülmektedir (Kramer, 2002).

Batının, Avrupa medeniyetinin beşiği saydığı ve önemli düşünürlerin yetiştiği Yunan medeniyetinde de bazı düşünürler eğitimin planlanması konusundaki düşüncelerini eserlerinde nakletmişlerdir. MÖ 4. yy.da yaşayan Platon, “Devlet” adlı yapıtında, Atina'nın yüksek amaçlarına ulaşma gayesi adına “İdeal Devlet” içerisinde bir eğitim planı sunmuş ve eğitimin devlet denetimine bağlanması gerektiğini savunmuştur (Platon, 2007).

16. yy. da John Knox, İskoçyalılara ulusal okullar ve kolejler kurulmasına yönelik bir plan sunmuştur. 18. yy.da Diderot'un İkinci Katerina'nın isteği üzerine hazırladığı “Plan D'une Université Pour Le Gouvernement de Russie” (Rus Hükümeti için Bir Üniversite Planı) adlı çalışması eğitim planının Rusya'da bilinen ilk örneğidir (Coombs, 1973).

Eğitim planlamasında çağdaş çabalar olarak ele alınabilecek “yeni bir toplum” gerçekleştirme çabasına yönelik çalışmalar ise ilk olarak Sovyetler Birliği’nde hazırlanan Beş Yıllık Planlardır. Coombs’a (1973) göre İkinci Dünya Savaşı’ndan öncesi dönemleri kapsayan ve çeşitli ülkelerde uygulanan eğitim planlamasının dört ana özelliği vardı:

1. Zaman bakımından kısa sreliydi ve ancak gelecek btce yılına kadar uzanıyordu.
2. Eğitim sisteminin ancak bir bölümünü kapsıyor, sistemin parçaları birbirinden bağımsız olarak planlanıyordu.
3. Söz konusu planlama, eğitim kurumlarının tüm olarak toplumun ve ekonominin gelişen ihtiyaç ve eğilimleriyle olan bağları açık olarak belirtilmeksizin, bağımsız olarak planlamaları anlamında bütünlükten yoksundu.
4. Genellikle yıllar boyu temel özelliklerini koruyan donuk bir eğitim örneğini benimseyen, canlılıktan yoksun bir planlama tryd. (s.6)

Eğitim planlamasını zorunlu kılan nedenler, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, ülkelerin savaş sonrası ekonomilerini geliştirmek amacıyla nitelikli insan gücü gereksinimini karşılamak görevinin eğitimden beklemesi ve savaştan sonra nüfusun büyük bir bölümüne eğitim olanakları sağlamak (Gümüş ve şişman, 2012) olarak nitelendirilebilir.

Eğitim planlaması İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yıkılmış Avrupa lkeleri ve gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerin eğitim sorunları üzerine yoğunlaşmıştır. 1950’li yıllardan itibaren sadece ulusal ölçekte değil uluslararası düzeyde eğitim planlaması çalışmaları hazırlanmıştır. Bunlardan en önemlileri, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür rgt (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO]) ve Ekonomik Kalkınma ve işbirliği rgt (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]) alışmalarıdır.

UNESCO, dünyanın yeni gelişme bölgeleri olarak tanımlanan Afrika, Asya ve Güney Amerika için uzun vadeli eğitim sistemi kestirimlerinde bulunmuştur. Asya’nın komünist

olmayan ülkeleri için Karachi Planı (1960/1980), Afrika için Addis-Abeba Planı (1960-1980) ve Latin Amerika için de Santiago Planı (1960-1970) hazırlanmıştır. 1963 yılında Dünya Bankası, Ford Vakfı ve Fransız Hükümeti işbirliğiyle Paris'te "Uluslararası Eğitim Planlaması Enstitüsü" kurulması da UNESCO'nun başka bir çalışmasıdır (Karakütük, 2012).

OECD ise, örgüte bağlı bulunan ülkelere danışmanlık yapmak ve genel ekonomik gelişmeyi teşvik etmek amacıyla eğitim planlaması çalışmaları yürütmektedir. 1961 yılında gerçekleştirdikleri "Policy Conference on Economic Growth and Investment In Education (Eğitimde Ekonomik Büyüme ve Yatırım Politikası Konferansı), ekonomik gelişme ile eğitim planlamasının bütünleştirilmesini amaçlayan Akdeniz Bölge Projesi (1961), daha sonra 1966 yılına Berlin'de düzenlenen "Eğitim Planlaması Eğitim Semineri" de OECD'nin eğitim planlamasına sağladığı büyük katkılardır (Karakütük, 2012). Günümüzde halen üye ülkelerin eğitim girdi ve çıktıları çerçevesinde çalışmalar yapan örgüt, tavsiye niteliğinde raporlar hazırlamakta ve hatta çok tartışılan PISA programı uygulaması ve raporları ile ülkelerin eğitim politikalarında etkisini sürdürmektedir. Bunlarla birlikte günümüzde başta BM olmak üzere dünyaya yayılmış birçok uluslararası kuruluş üye ülkeleri nezdinde eğitim raporları ve hedefleri belirlemekte ise de özellikle 2000'li yıllardan sonra iyiden iyiye unutulmuş planlı ekonomi ve büyüme kavramlarının devletler tarafından pek de uygulanmadığı görülmektedir (Hesapçıoğlu, 2001; Küçük, 2008).

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk hedefi, siyasal ve ekonomik bağımsızlıktı. Lozan görüşmelerine verilen arada toplanan İzmir İktisat Kongresi (Şubat-Nisan 1923) tam ekonomik bağımsızlığı hedefledi ise de ülkenin yeni ekonomik politikası liberalizm etrafında şekillenmeye başladı. Karma ekonominin uygulandığı bu dönemde dünyayı etkileyen 1929 ekonomik bunalımı sermaye birikiminin liberal yollarla gerçekleşmeyeceğini gösterdi. Bu dönem Türkiye'sinde devlet doğrudan yatırıma ve piyasalara müdahale etmeye başladı ve devletçilik politikasına doğru bir geçiş gözlemlendi (Armaoğlu, 2010).

Bu dönemde eğitim konusundaki ilk çalışmalar 1. Maarif Kongresi ve (1921) Heyet-i İlmiye (1923-1924 ve 1926) toplantılarıdır (Gümüş ve Şişman, 2012). Bu toplantıların en büyük faydası, eğitime yönelik çalışmaların bilimsel zemine oturtulması olmuştur. Eğitimle ilgili çalışmaların ve politikaların netleşmesi ve sıklaşmasıyla bu çalışmalar birbirini tamamlar bir hal almıştır.

1930 yılından 1950 yılına kadar geçen yıllar, aynı zamanda da sanayi planları konusunda ülkenin bir atılım içinde olduğu yıllardır. Ancak buradaki planlar ve programlar normal planlama kavramında olması gereken topyekûn planlamadan çok sadece sanayi atılımlarındaki planlama kavramı ile açıklanabilir. Öncelikli olarak yabancı uzmanların da yardımıyla 1934-38 dönemini kapsayan birinci beş yıllık sanayi planı hazırlandı ve alınan kararlar bazı aksamalara rağmen uygulandı (İnan, 1972). İkinci sanayi planı 1936, üçüncü sanayi planı ise 1938 yılında hazırlandı. İkinci Dünya Savaşı'nın araya girmesiyle 1947 yılında ülkenin plan politikası içe dönük devletçi politikadan dışa dönük bir planlama politikasına evrilmeye başladı.

Bu dönemde eğitim alanındaki seferberlik atağı daha da hız kazandı. “Özellikle 1939 yılında hazırlanan ‘Mesleki Öğretiminin Gelişimi Planı’ ülkemiz adına eğitim konusunda yapılan ilk plan çalışmasıdır.” (Karakütük, 2012 s. 69) Aynı dönemde ortaöğretimdeki sorunlara yönelik hazırlanan “Ortaöğretimin Gelişmesi Hakkında Öntasar” adlı plan 1944 yılında yayımlandı (Maarif Vekilliği, 1944). 27 Aralık 1949 tarihinde “Türkiye ve ABD Hükümetleri Arasında Eğitim Komisyonu Kurulması Hakkında Anlaşma” ile kurulan “Milli Eğitimi Geliştirme Komisyonu” (Fulbright Komisyonu) ile iki devlet arasında planlı bir şekilde öğrenci ve öğretmen değişim programları uygulaması başlatıldı (Yetkin, 2007). Söz konusu komisyon bu dönemde Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı tüm plan ve programlarda da etkili olmuştur.

1950-1960 yılları arası Demokrat Parti Hükümetleri döneminde ise, plan kavramına mesafeli durulmuş, ekonomide liberalizm ve plansız ikameci ithal sanayileşme egemen olmuştur. 1960 yılına doğru Ford Vakfının öğretmen yetiştirme konusunda Milli Eğitim Komisyonuna sunduğu rapordan sonra Komisyon bu raporu daha da geliştirerek Bakanlığa sunmuştur. Rapor bir eğitim planı raporu olmaktan çok eğitimle ilgili sorunların bütünsel olarak alındığı bir çalışma olmuştur (Gümüş ve Şişman, 2012).

1961 Anayasası'ndan sonra, DPT'nin kuruluşu ile birlikte planlı kalkınma dönemine geçilmiş olup öncesinde bütün alanı kuşatan planlar yapılmazken, 1963 yılı ile başlayan planlı kalkınma döneminde, bütüncül bir anlayışla planlar hazırlanmıştır. Toplumsal kalkınma için eğitim, sağlık, tarım vb. bütün alanlar için hedefler belirlenmiştir. Eğitim planlaması yapılırken nüfus kestirimlerinde bulunulmuş, ilk kalkınma planlarında kamu yatırımları ve devlet işletmeciliği benimsenmiş, eğitim planlamasının da ekonomik ve toplumsal kalkınmanın bir etkeni olduğu kabul edilmiştir (Küçükler, 2008). 1963'ten bu yana toplam on kalkınma planı hazırlanmıştır. Planlı kalkınma süreci boyunca eğitim planlaması, eğitim sisteminin hedeflerini, ülkenin gereksinim duyduğu nitelikli insan gücü talebini karşılamak üzere belirlenmiştir. Bu süreçte eğitim planlamasının etkilendiği temel gösterge olarak ekonomik durum ve gelişmeler belirlenmiştir.

1980 yılına kadar olan kalkınma planlarında insan sermayesi yaklaşımı ağırlıklı olarak kullanılmış ve ekonominin gereksinim duyduğu insan gücünün yetiştirilmesi ana konu haline almıştır. Kalkınma planlaması içerisindeki eğitim planlamalarında öğrenci akışı ve yönlendirme politikaları (okullaşma hedefi, insan gücü gereksinimi, mesleki eğitim,) idari ve yasal düzenlemeler ile personel politikaları, mali ve sosyal politikalar ekseninde çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

1980'li yıllardan sonra hazırlanan kalkınma planlarında ise önceki dönemlerdeki sanayileşme odaklı planlama ilkesinden bilgi toplumu ilkesine geçilmiş ve bu çerçevede

eğitimin oluşturacağı insan gücü hedefinin niteliğinin artırılması çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır (Küçüker, 2008). Şekil 1’de Beş Yıllık Kalkınma Planları (BKYP) ile eğitim arasında kurulan ilişki gösterilmiştir.

Şekil 1. Kalkınma planları-eğitim ilişkisi

Kalkınma planlarında, eğitime yönelik hedefler ve politikalar arasında tam bir uyum sağlanamaması, planın yıllara sari detaylandırılmaması, eğitim hizmetinin sadece MEB odağında düşünülmesi ve diğer paydaşların hesaplanmaması, iç planlama, programlama konularında standartlara erişilememesi, eğitim planlamasının hangi kurum ve kuruluşlarca yürütüleceği (Hesapçioğlu, 2001; Küçüker, 2008; Levent, 2005) gibi konular planların başarıya ulaşmasını engellemiştir.

Günümüzde genel ve tüm sektörleri kapsayıcı bir planlama kavramından çok örgütsel çerçevede planlamayı ele alan “stratejik planlama” kavramı üzerinde durulmaktadır. Kökleri 1960’lı yıllara dayanan bu kavram, her örgütün plan anayasası niteliğindedir. Planlama kavramı, genelde kamu otoritesi tarafından kullanılan bir araç iken stratejik planlama

işletmelerin öncelikle kendi içlerinde bir plan bütünlüğü taşıması daha sonra da çevresel şartlara ve paydaşlara göre bir çerçeve plan oluşturulması, bu planın esnetilmesi ve revizyonu özelliklerini taşımaktadır (Ülgen ve Mirze, 2004). Bu durum kalkınma aracı olan planlamanın örgütlerde vücut bulmuş halidir. Türkiye’de 2003 yılında kabul edilen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (KMYKK) ile stratejik planlama kamu kuruluşları için zorunlu hale getirilmiştir.

Türkiye’de stratejik plan çalışmaları, sürecin sahiplenilmemesi, hesap verilebilirlik sisteminin işlememesi, kurumlar arasındaki koordinasyonun yeterli düzeyde sağlanamaması, izleme ve değerlendirme sürecinin oluşturulmasında önemli gelişme sağlanamaması ile performansın program-bütçe ilişkisini kurmada yaşanan sorunlarla karşılaşmıştır (Songür, 2015). Bu durum; Türkiye’nin gerek planlama konusunda gerekse stratejik planlama konusunda önünde uzun bir süreç olduğunu göstermektedir.

İlgili Yayınlar ve Araştırmalar

Tez konusu özü itibarıyla alan yazında ilk defa yer alacağından bahse konu kavramlara ilişkin yurt içi ve yurt dışında yayınlanan ve çalışmamız için faydalandığımız her türlü doküman kaynakça kısmında yer almaktadır.

Sayıtlar

Araştırma için gerekli verilerin elde edildiği Milli Eğitim istatistikleri, TÜİK istatistikleri ile TBMM Kanun görüşmeleri ve layihalarında dile getirilen verilerin doğruluğu kabul edilmektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, Köy Enstitüsü Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden önce Yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren köy eğitime ve enstitülere yönelik hazırlanan raporlardan başlamak üzere, enstitülerin kapatıldığı 1954 eğitim öğretim yılına kadar sadece planlama aşamalarının analizine yönelik çalışmalarla sınırlandırılmışlardır.

Bölüm III

Bu bölümde, Köy Enstitülerinin kuruluşunda eğitim planlaması aşamalarına yönelik olarak yapılan bu çalışmanın yöntemi üzerinde durulmuş, araştırma deseni, veri toplama, analizi ve yorumlanması hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Yöntem

Bilimsel araştırma yöntemleri nicel ve nitel olmak üzere iki grupta incelenir. Nicel yöntem, sayısal veriler aracılığıyla olaylar arasındaki ilişkileri tanımlarken; nitel yöntem, davranış ve sözcük temelinde insan davranış ve deneyimlerini tanımlar.

Nitel araştırma; yapılandırılmamış gözlem, yapılandırılmamış görüşme ve doküman inceleme gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, olgu ve olayların kendi doğal ortamları içinde gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Psikoloji, sosyoloji, tarih, antropoloji ve eğitim gibi sosyal bilim alanları insan ve toplum davranışlarını inceler. Sayılarla açıklamanın zor olduğu bu olgular ve olaylar, özü itibarıyla anlaşılmayı ve keşfedilmeyi bekleyen karmaşık anlamlar dünyasıdır. Nitel araştırmalar bundan dolayı dünyanın sosyal yönü ile ilgilenir ve insanların davranış nedenleri, davranışların nasıl oluştuğu, olgu ve olayların çevreden nasıl etkilendiği konularını inceler.

Bu araştırmada, Köy Enstitülerinin kuruluş aşamasında belirli bir dönemdeki hazırlık ve uygulamaları eğitim planlamasının aşamaları yönünden incelenmiştir. Araştırma konusu, tarihsel bir olay ile eğitimsel bir olgunun analizinden oluşmaktadır. Bu araştırma geçmişte yaşanan olay ve olguların geleceğe yön verebileceği inancıyla seçilmiştir.

Nitel araştırmalarda araştırma konusunun geçmişini ya da tarihsel sürecini araştırmak bulguların yorumlanmasında büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda toplanan verilerden biri arşiv verisi diğeri ise tarihsel veridir.

Tarihsel araştırmalarda yaşanan en büyük glkler, arşiv verilerinin araştırma için yeterli olmaması ve veriler arasında tutarsızlık yaşanmasıdır. Araştırmanın literatür taraması sürecinde arşiv bilgilerine ulaşmada herhangi bir problem yaşanmazken, verilerin analizi ve karşılıklı yordanması kısmında tarihe ışık tutan bazı sayısal verilerin eksik veya yanlış hesaplanmasından kaynaklanan sorunlar yaşanmıştır. Yanı sıra, konu özü itibariyle tarihsel bir süreci ele aldığından kişi ve kaynakların enstitülerle ilgili ne düşündüğü veya ne hissettiği değil, var olan durumdaki verilerin analizi üzerinde nesnel bir şekilde durulmuştur.

Bu araştırma, var olanı betimlemeyi amaçladığından tarama modelinde bir çalışmadır. Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden belge (doküman) incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden belge (doküman) incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Dokümanlar, nitel çalışmalarda kullanılan önemli kaynaklardır. Doküman inceleme, araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren materyallerin analizidir. Bunlar, yazılı belgeler (kitap, dergi, mektup, elektronik kitap, günlük, resmi yayın ve istatistik vb.) olduğu gibi konuyla alakalı film, fotoğraf şeklinde de olabilir.

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve şimşek, 2008). Başka bir ifadeyle, doküman incelemesi araştırmayla ilgili belgelerin toplanması ve belirli kurallara göre kodlanarak işlenmesini gerektirir. Bu nedenle doküman incelemesi tarihsel ve nitel araştırmalarda kullanılan bir tekniktir.

Dokümanlar genelde tarih, sosyoloji gibi disiplinlerde kullanılıyor olsa da zaman ve maliyet açısından ciddi avantajlarının olması diğer disiplinlerde de tercih edilmesine neden olmaktadır.

Yanı sıra, başka bir avantajı da kullanılan belgeler organize edilerek gözden geçirilmektedir.

Araştırma konusunun altyapısının oluşturulmasında ve geçmişine yönelik önemli çıkarımlar elde edilmesi, konunun tarihsel veri kapsamında ele alınmasına bağlıdır. Bu; araştırmacının gazete, dergi, kitap ve benzeri dokümanları taramasını gerektirmektedir. Tarihsel veriye yönelik kaynaklar; kayıtlar, resmi dokümanlar, kitap, gazete, dergi, mecmua, benzeri dokümanlar, belgeseller vb. dokümanlardır (Marshall ve Rossman 2006).

Doküman incelemesi yöntemi emek, zaman ve ekonomik açıdan diğer nitel araştırma yöntemlerine göre maliyeti daha az bir yöntemdir. Yanı sıra, araştırmacının konusuna özgü olarak, konu tarihsel bir süreci kapsadığından doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Tarihsel araştırmalarda elde edilen verilerin, araştırılan konuya bizzat tanıklık edilmediği için ve resmi kaynaklardan elde edildiği için, güvenilirliği kabul edilmektedir.

Doküman incelemesi belli başlı beş aşamada yapılabilir: “(1) dokümanlara ulaşma, (2) orijinalliğini kontrol etme, (3) dokümanları anlama, (4) veriyi analiz etme ve (5) veriyi kullanma”dır (Forster 1995’ten, akt. Yıldırım ve Şimşek 2008, s.193). İlk aşama olan dokümanlara ulaşma aşamasında, araştırma konusu ile ilgili her türlü dokümana ulaşılmaya çalışılmıştır. Öncelikle resmi kurumlardan elde edilen verilere ulaşılmış ve bu veriler araştırmacının temelini oluşturmuştur. Daha sonra konuyla ilgili tüm yayınlar taranmıştır. Kurumlar tarafından erişime açık verilerin (istatistik yıllıkları, kanun metinleri, layihalar, yıllıklar vb.) toplanmasından sonra konuyla ilgili yayınlarla birlikte ele alınarak her birinin anlaşılması ve analizi çalışmalarına başlanmıştır. Doküman verileri, araştırma konusu ile sınırlandırılarak araştırma problemleri doğrultusunda sınıflandırılmıştır.

Bu araştırmada da Köy Enstitülerinin kuruluş ve gelişme aşamasındaki resmi ve gayri resmi tüm çalışmaların eğitim planlaması aşamalarına göre hazırlanıp hazırlanmadığı

incelenmiştir. Buradaki asıl amaç, incelenen durumun etraflıca tanımlanmasıdır. Bu nedenle de bu araştırmada doküman incelemesi yoluyla veriler toplanmıştır.

Araştırma Unsurları (Evren ve Örneklem)

Araştırmada, Köy Enstitülerine giden tarihsel süreç, Osmanlı Devleti'nin son yıllarındaki köy eğitimi ve ilköğretim sorunsalı çerçevesinde incelenmeye başlanmıştır. Söz konusu tarihsel süreç Türkiye Cumhuriyeti tarihi içerisinde Köy Enstitülerinin kurulduğu 1940 yılına kadar devam ettirilmiş ve kapatıldığı 1954 yılına kadarki uygulamaların açıklanması ve değerlendirilmesi ile sonlandırılmış ve tarihsel süreç Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Köy enstitüsü tarihsel süreci ve kaynak taramasına esas olan yıllar.

Bu süreçte, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarındaki eğitim planlamasına yönelik genel politikalar incelenmiş ve araştırmamızın ana teması olan Köy Enstitülerinin kuruluşu sürecindeki tüm uygulamalar ve politikalar bütünsel bir açıdan eğitim planlaması aşamaları açısından analiz edilmiştir. Yanı sıra, Köy Enstitülerinin kuruluşundan kapatılmasına kadar geçen sürede (1940-1954) enstitülere yönelik tüm uygulamalar da ilgili eğitim planlaması aşamaları açısından analiz edilmiştir.

Nitel bir çalışma olan araştırmada, betimsel analiz ve doküman inceleme teknikleri kullanıldığından, konuya ilişkin mevzuat ve dönemin eğitimcilerinin yayınları ve hatıraları ve resmi yayınlar incelenmiştir. Konu; temel olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu yıldan, Köy Enstitüleri yasasının kabul edildiği tarihe kadar (1923-1940) ve enstitülerin

kuruluşundan, kapatılışına kadar olan süreçte (1940-1954) eğitim planlaması aşamaları açısından sınırlandırılarak analiz edilmiştir.

Verilerin Elde Edilmesi

Bu alt bölümde, araştırmanın veri kaynaklarına ve verilerin toplanması konularına yer verilmiştir.

Verilerin elde edilmesi ve veri kaynakları

Araştırmalarda, veri kaynağı olarak kullanılacak dokümanın seçimi araştırma problemi ile yakından ilgilidir. “Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 188).

Bu araştırmada; cumhuriyetin kurulduğu yıldan (1923) Köy Enstitüleri Kanunu’nun kabul edilmesi (1940) ve kapatılışına (1954) kadar geçen süreçte gerçekleştirilen her türlü hazırlık aşamaları ve enstitü sisteminin uygulama süreci ele alındığından, ilgili kanun ve TBMM Genel Görüşme Tutanakları, resmi istatistiki kayıtlar, Köy Enstitüsü sisteminde emeği geçen kişi ve kurumlar tarafından yayınlanan raporlar ve yayınlar esas alınmıştır.

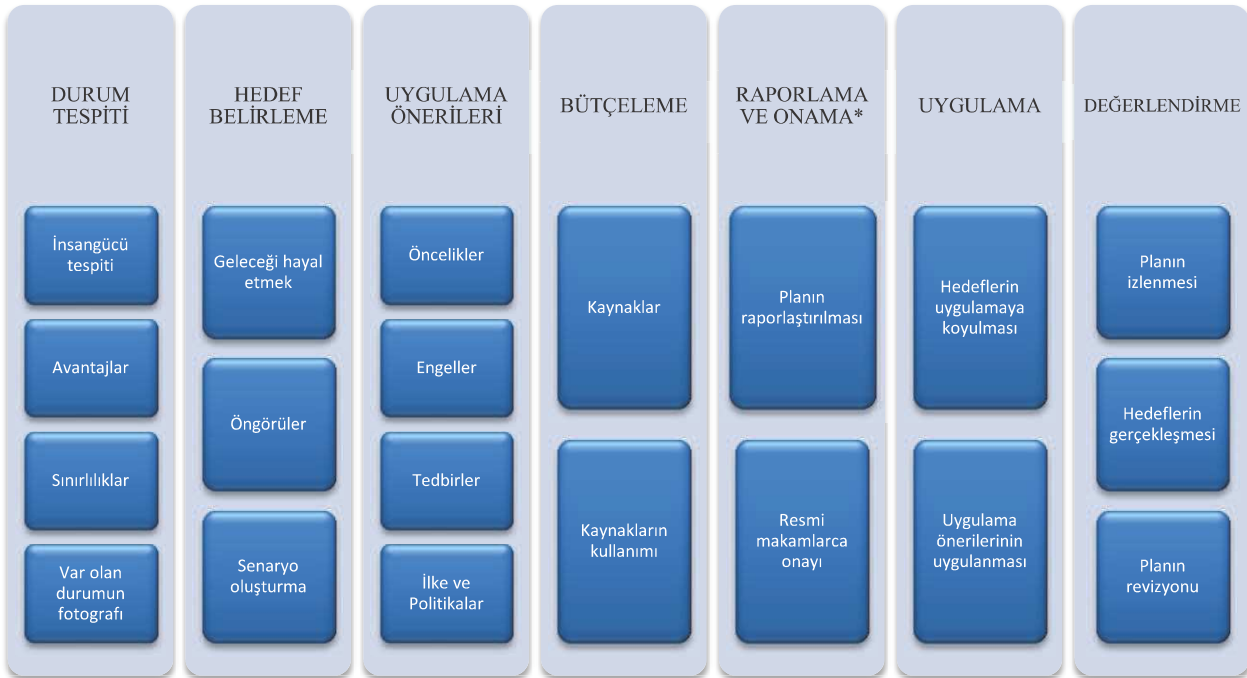
Planlama ve eğitim planlamasının ele alındığı kavramsal çerçevede konuyla ilgili kitap, araştırma, makale vb. belgeler araştırmanın veri kaynakları olarak kullanılmıştır. Veri kaynaklarına ulaşılabilmesi amacıyla Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Kütüphanesi, Milli Kütüphane, TBMM Kütüphanesi ve DİE Kütüphanesinde katalog taraması yapılmış ve ilgili görülen yayınlar incelenmiştir. Bu yolla elde edilen kaynaklardan araştırmanın kavramsal çerçevesinin oluşturulmasında yararlanılmıştır.

Verilerin analizi

Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. “Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 224).

Araştırmada Köy Enstitülerinin kuruluş ve hazırlık çalışmalarına yönelik veriler öncelikle sistematik ve açık bir şekilde betimlenmiş, daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanarak yorumlanmıştır. Veriler eğitim planlamasının aşamaları ile ilişkilendirilerek anlamlandırılmış ve ileriye yönelik çıkarımlarda bulunulmuştur.

Veriler analiz edilirken önce tümevarım yöntemi kullanılmış, bilginin daha soyut birimlerine ulaşılan dek artan bir silsilede veriler düzenlenerek aşağıdan yukarıya doğru kategoriler ve temalar inşa edilmiştir. Bu temalar, eğitim planlamasının etkili kullanımını sağlayan aşamalar (Unesco, 1970; Coombs, 1973; Karakütük, 2012) Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. Eğitim planlaması aşamaları.

Raporlama ve onama aşamaları süreç içerisinde ayrı ayrı olmasına karşın (Karakütük, 2012) bu aşamalar araştırmamızda resmi makamlarca düzenlendiğinden birleştirilmiştir.

Daha sonra tümdengelimsel olarak; her bir temanın daha fazla delille desteklenip desteklenemeyeceği veya yeni bir ek bilgi toplanıp toplanmayacağı belirlenmesi için veriler tekrar incelenmiştir.

Araştırmanın genel amacı ve alt amaçları doğrultusunda üç aşamalı bir çalışma gerçekleştirilmiştir: Birinci aşamada, araştırmanın ilgili olduğu eğitim planlamasına dair kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu aşamada tarihsel bir akış izlenmiştir. Öncelikle planlama kavramı çeşitli yönleriyle tanımlanmış, ardından planlamanın dünyada ve Türkiye’deki gelişimi incelenmiştir. Daha sonra eğitim planlamasının planlama içindeki konumu, anlamı ve tarihsel gelişimi benzer bir yaklaşımla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu aşamada Türkiye’de eğitim planlaması çalışmalarına etki eden faktörler belirlenmiştir. İkinci aşamada, Köy Enstitülerinin kuruluşuna yönelik tarihsel süreç incelenmiştir. Süreç içerisinde; konuyla ilgili yayınlar, günlükler, anılar, resmi istatistik kayıtlarından oluşan veri kaynaklarından yararlanılmıştır. Üçüncü aşamada ise, araştırmanın alt amaçlarında ortaya konulan soruların yanıtları aranmıştır. Araştırmanın sınırları çerçevesinde şu sıra izlenmiştir:

1. 1923-1940 arasındaki köy eğitimi çalışmaları incelenerek çalışma için kuramsal bir temel oluşturulmuştur.
2. 1940-1954 yılları arasındaki Köy Enstitüleri ve enstitülerin etkilediği köy eğitimi çalışmaları incelenmiştir.
3. Köy Enstitülerinin kuruluşunda ve sistemin devamında Köy Enstitüleri projesinin uygulanmasına yönelik tüm çalışmalar eğitim planlaması aşamaları açısından çözümlenmiştir.

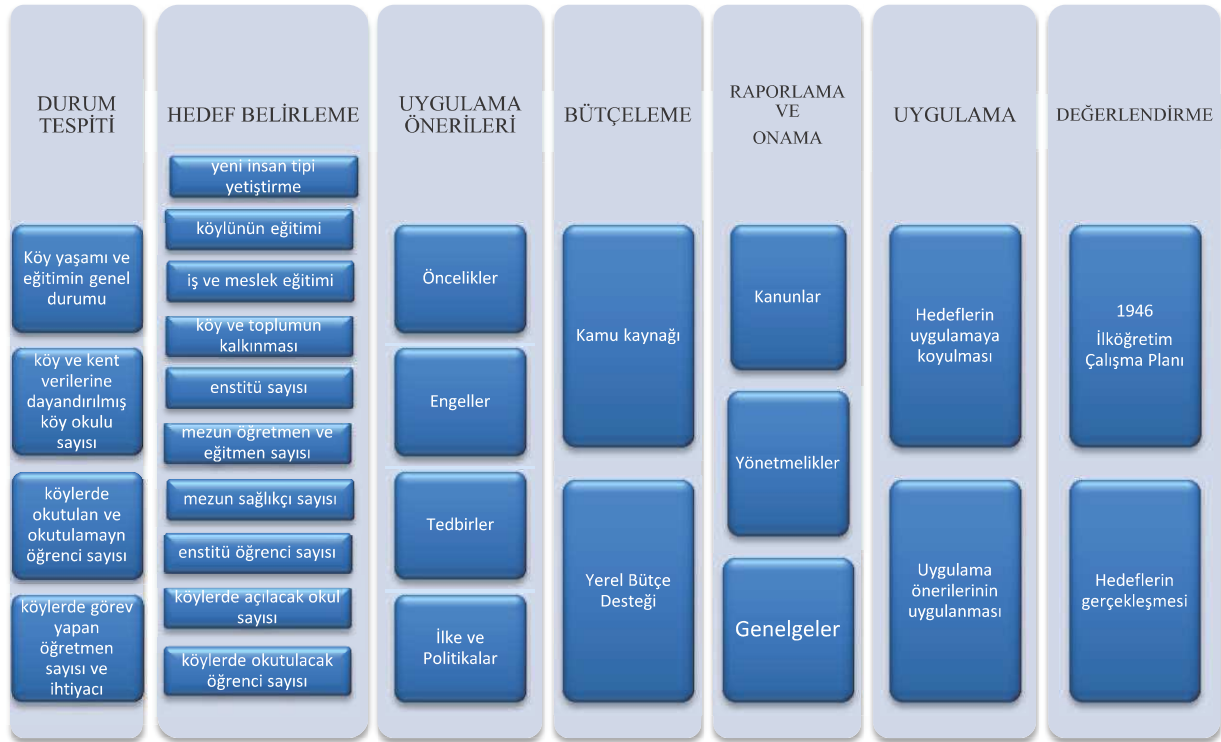
Veri analizi esas olarak birinci elden orijinal kaynaklar ve konu ile ilişkin resmi raporlar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı bu araştırmada toplanan veriler genel olarak üç aşamada analiz edilmiştir:

1. Betimleme: Bu aşamada, araştırmanın alt amaçlarına ilişkin olarak belgelerden elde edilen bilgiler, tarihsel bir akış içinde rapor edilmiştir.

2. **Analiz:** Betimleme aşamasında ortaya konulan veriler arasındaki ilişkiler, kuramsal çerçeve dâhilinde yer alan kanun ve raporların planlama aşamaları açısından çözümlenmesi sağlanmıştır.

3. **Tanımlama ve Yorumlama:** İlk iki aşama sonucunda elde edilen bulgular açıklanmış ve bulgular kendi arasında ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

Araştırmanın alt amaçlarını oluşturan analiz çalışmaları Şekil 4’te gerçekleştirilmiştir.

Şekil 4. Köy Enstitüleri eğitim planlaması aşamaları analizi

1. Köy Enstitülerinin kuruluşuna yönelik **durum tespiti çalışmaları** çerçevesinde; dönemin yerli ve yabancı eğitim uzmanlarının hazırladıkları raporlar ile TBMM görüşmeleri ve dönemin hükümetinin parti programı ve kongrelerinde “köy yaşamı ve eğitiminin genel durumu, köy nüfusu ve kent nüfusu verilerine dayandırılarak köy okulu sayısı, köylerde okutulan ve okutulamayan öğrenci sayılarına ilişkin veriler, köy okullarında görev yapan öğretmen sayısı ve öğretmen ihtiyacı” temaları kullanılarak analiz edilmiştir.

2. Köy Enstitüleri’nin geleceğinde **hedeflenen çalışmalar (gelecekte istenen durum)** çerçevesinde; ilgili kanunlar, raporlar, yıllıklar ve TBMM görüşmelerinde “yeni insan tipi

yetiştirme, köylünün eğitimi, iş ve meslek eğitimi, köy ve toplumun kalkınması, enstitü sayısı, Köy Enstitülerinden mezun edilecek öğretmen ve eğitimci sayısı, mezun edilecek diğer meslek erbabı (sağlıkçı vb.) sayısı, enstitülere alınacak öğrenci sayısı, köylerde açılacak köy okulları sayısı, köylerde okutulacak öğrenci sayısı hedefi” temaları kullanılarak analiz edilmiştir.

3. Planın uygulanmasına yönelik **uygulama önerileri belirleme** aşamasında; öncelikler, ortaya konan engeller, belirsizlikler, alınan tedbirler ve uygulamaya yönelik ilke ve politikalar temaları kullanılarak analiz edilmiştir.

4. **Bütçeleme çalışmaları aşaması**, “kamudan ayrılacak bütçe ve yerel bütçe desteği” temaları kullanılarak analiz edilmiştir.

5. Planlamanın **raporlaması aşaması**, “ Köy Enstitülerine yönelik çıkarılan kanunlar ve Maarif Vekâletince yayınlanan genelge ve yönetmelikler” kullanılarak, Plana ait **üst merci onayı aşaması** “Köy Enstitülerine yönelik TBMM tarafından onaylanan yasalar ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkartılan yönetmelik, genelge ve tamimler” çerçevesinde,

6. Plana yönelik **uygulamalar aşaması** “Köy Enstitüleri sisteminin hedefleri doğrultusunda, uygulanan sistem çalışmaları çerçevesinde,

7. Köy Enstitüleri hazırlık aşamasında belirlenen hedefler ve gerçekleştirmeler arasındaki ilişkilere yönelik **değerlendirme aşaması** iki alt temada ele alınmıştır: Bunlardan ilki; Milli Eğitim Bakanlığının süreç devam ederken gerçekleştirdiği revize çalışmalarıdır. Diğeri ise Köy Enstitülerinin kapatıldığı tarihteki gerçekleştirmelerinin ortaya koyduğu hedeflerin ne ölçüde gerçekleştirildiğinin değerlendirilmesi analizidir.

Köy Enstitüleri Projesi'nin kuruluşunu eğitim planlaması aşamaları açısından inceleyen bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi metodu ile analiz edilerek organize edilmiştir. İlerleyen bölümde bu yöntem kullanılarak ulaşılan bulgular sunulmuştur.

Bölüm IV

Bulgular

Bu bölümde elde edilen verilerin çözümlenmesiyle ulaşılan bulgular ve bunlara ilişkin yorumlar üzerinde durulmuştur. Bulguların değerlendirilmesi ve raporlaştırılması araştırma alt problemlerinin düzenlenmesindeki analizlere uygun bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

Köy Enstitüleri Kuruluşunda Durum Tespiti Aşamasına Yönelik Bulgular

Planlama; nasıl bir dünyada ve ülkede yaşamak istendiği, ülke ve eğitim sisteminin nereye ulaştırılmak istendiği, nasıl bir insan yetiştirilmek istendiği konularında bir senaryo yazma işidir. Eğitim planlaması ile eğitimde gerçekleştirilmek istenen reformlar, eğitimde fırsat ve olanak eşitliği yakalanabilir. Eğitim planlaması aynı zamanda kıt kaynakların etkili, kaliteli ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlar (Gümüş ve Şişman, 2012).

Durum tespiti, eğitim planlaması aşamalarından ilkidir ve bu aşama “ülkenin mevcut eğitim sisteminin yeterliliği, güçlü yönleri, zayıflıklarının belirlendiği, hedeflerin oluşturulmasına zemin hazırlayan ve referans görevi gören” en temel aşamadır (Guruge, ve Berstecher, 1977, s. 4). Durum tespiti sürecinde, mevcut durumun fotoğrafı çekilir ve eğitim sisteminin güçlü ve zayıf yönleri belirlenir.

Durum tespiti (saptama) aşamasında, planlama hangi düzeyde gerçekleştiriliyorsa (ülke- okul-insan), o düzeye ait insan gücü ve kaynaklar belirlenir (Karakütük, 2012). Eğitimin ekonomik işlevlerinden biri olan, ihtiyaç duyulan ölçüde (nicelik ve nitelikte) insan gücü yetiştirme gereksinimi eğitim planlamasını da bağlayan bir kavramdır. İnsan gücü bir ülke için toplumsal bir kaynak olarak görülür. Bu kaynak, doğru bir planlama ile doğru hedeflere yönlendirildiği takdirde ülke kalkınmasına etkileri büyüktür.

Köy Enstitülerinin kuruluş döneminde durum tespiti aşamasına yönelik olarak: (1) köy yaşamına ve köy eğitimine yönelik genel tespit çalışmaları; (2) köy nüfusu verilerine dayandırılarak köy okulu sayısı, köylerde okutulan ve okutulamayan öğrenci sayılarına ilişkin

çalışmalar ve (3) köy okullarında görev yapan öğretmen sayısı ve öğretmen ihtiyacı başlıkları altında incelenmiştir.

Köy Yaşamına ve Köy Eğitimi Açısından Genel Tespitlere Yönelik Çalışmalar

Cumhuriyetin ilk döneminden itibaren maarif sisteminin gözlemlenmesi ve öneriler getirmesi amacıyla ülkemize davet edilen yabancı eğitimcilerin raporlarında (Akkutay, 1996) köy yaşamı ve köy eğitimine yönelik durum tespitlerinde bulunulmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığının daveti üzerine 1924 yılında ülkemize gelen Kolombiya Üniversitesi profesörlerinden John Dewey, eğitim sisteminin genelini ilgilendiren ve bütçelemeyi de kapsayan bir rapor sunmuştur. Raporda; okulların köy bölgeleri açısından merkezi bir konumda olduğu, sadece eğitim öğretim merkezi değil aynı zamanda, sağlık merkezi olduğu ifade edilmiştir (Dewey, 1939). Raporda, köylerin ve ülkenin iktisadi faaliyetlerinin temelini oluşturan çiftçilerin yetiştirilmesi için öğretmen gönderilmesi gerektiği, bu faaliyetlerin dışında bir programın köy eğitimini zarara uğratacağını (Dewey, 1939) belirtilmiştir.

Walker D. Hines başkanlığında 1933 ve 1934 yıllarında ülkemiz eğitimine yönelik incelemeler için gelen Amerikan Heyeti raporunda da köy ve köy eğitimine yönelik önemli tespitler bulunmaktadır. Raporun ilk mektepler bölümünde, yapılan eğitim programlarının şehir ve köyde yaşayan insanların ayrım gözetilmeksizin aynı tahsili görmeleri yolunda olduğu ancak bu çabanın herhangi bir fayda sağlayamadığı, şehirlerde bulunan ilk mekteplerin 5 yıllık, köylerde yer alan ilk mekteplerin ise 3 yıllık olduğu (Hines vd. 1939) üzerinde durulmuştur. Raporda ayrıca, köy okullarında teçhizat açısından zorluklar yaşandığı, hatta bazı okullarda basit okuma yazma araç ve gereçlerinin bile bulunmadığı, köy insanının okuma yazma gayretinde ama kelime dağarcığının 500 kelime ile sınırlı olduğu (Hines vd. 1939) belirtilmiştir.

1934 yılında ilköğretim ile ilgili incelemelerde bulunmak üzere ülkemize gelen Dr. Beryl Parker'ın raporunda, okul çağına gelmiş çocuğun köyünde okul bulunup bulunmamasının bir tesadüf olduğu ve köylerde tahsil imkânı bulamayan binlerce çocuk olduğundan (Parker, 1939) bahsedilmiştir.

1935 yılından 1946 yılına kadar İlköğretim Genel Müdürü olarak görev yapan ve Köy Enstitülerinin icracısı olan İsmail Hakkı Tonguç kendisi de köyden çıkıp gelen bir birey olarak, köyün ve köylünün durumu ve eğitim gereksinimine yönelik önemli tespitlerde bulunmuştur. Tonguç, köy eğitimine yönelik raporlarını, sosyolojik birer çalışma da sayılabilecek “Köyde Eğitim (1938)” ve “Canlandırılacak Köy (1939)” adlı eserlerinde kaleme almıştır.

Tonguç öncelikle, köy eğitiminin çağdaş seviyeye çıkarılabilmesi işinin gerçekleşebilmesini teminen ön hazırlık çalışmalarına başlar ve Kayseri, Yozgat ve Çorum illeri köy okullarını inceleme gezisine çıkar. Bu incelemelerinden çıkardığı sonuçlar özetle; köy okullarının köy koşullarına uygun olmadığı, Kayseri ve Çorum illerinde bazı yerlerde ortak köy okulları ve pansiyonlar açıldığı ve bunların köylüye fayda sağladığı (Tonguç, 2008) yönündedir.

Tonguç, daha sonra Türk eğitim tarihini, eğitimcilerin köy eğitimine yönelik raporları ve yurt dışındaki köy okullarına yönelik raporlarını inceler. Bu raporlar ve kendi gezilerinden edindiği bilgilerle hazırladığı ilk raporunu 24.12.1935 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığına sunar (Aydoğan, 1999). Raporda özetle, Türkiye’de özellikle köylerde okutulmayan çok sayıda çocuk olduğu, köylüyü çağdaş gereksinimlere uygun yetiştirebilmek adına okulların tarla, bahçe, atölye mutfak, laboratuvar ile donatılması, öğretmen yetiştirecek okullara daha çok köy çocuklarının alınması gerektiği, öğretmen adaylarının iş ve meslek eğitimine tabi tutulması ve köy yaşamına uyan bir hayat içinde yetiştirilmesi, zirai ve sınai bütün üretim

şekillerine, kuramsal ve pratik bakımlardan egemen olacak güçte yetiştirilmeleri gerektiği savunulmuştur (Aydoğan, 1999).

Tonguç, köy eğitimi ve öğretmenlerine yönelik hazırladığı raporlarda durumun saptanması adına, nüfus istatistikleri, eğitim istatistikleri ve nüfusun yerleşme durumlarını inceler ve asıl sorunun sadece bir okul sorunu olmadığı kanısına varır. Ona göre, köy eğitimine yönelik çalışmaların doğru planlanabilmesi için mevcut durumun doğru saptanması gerekmektedir. Bu durumu “...Köyde eğitimin nasıl olduğunu bilmedikçe, nasıl olacağını kestirmek mümkün olmaz. Tıpkı bunun gibi köyün sosyal, ekonomik durumu iyi bilinmeden, bu alanlarda köye yaralı olacak ve olumlu sonuçlar verebilecek çalışma da yapılamaz...” (Tonguç, 2008, s. 9) ifadeleri ile değerlendirmektedir.

Tonguç’a göre, köy eğitiminin kendi gerçek şartları çerçevesinde düşünülmesi gerekir. Bu yerel gerçeklik özellikle az nüfuslu, ulaşım ve pazarlama güclüğü yaşayan köylerde bambaşka bir şekildedir. Bu tip köylerde öncelik, üretimi artırma, sağlığın ıslah edilmesi, köylüyü her bakımdan bugünden daha yüksek seviyeye çıkarmak (Tonguç, 2008) konuları öncelik taşımaktadır.

Dönemin Hükümet Programları ve Kongre Görüşmelerinde de köy yaşamı ve köy eğitiminin mevcut durumuna yönelik önemli tespitlerde bulunulmuştur. Cumhuriyet Halk Partisinin (CHP) cumhuriyetin 15. yılı münasebetiyle yayınladığı “15. Yıl” kitapçığında Maarif Vekâleti Bölümünde “Köy Okulları ve Köy Eğitimcileri” için ayrıca bir kısım hazırlanmış ve mevcut durum şu ifadelerle özetlenmiştir:

Cumhuriyet idaresi, köy çocuklarının öğretim ve eğitimi işine özel bir önem verdi.

Köylerimizin dağınık ve nüfuslarının az olması köy çocuklarının öğretim ve eğitim işinde acil ve özel tedbirler alınmasını zaruri kıldı. Bugün Türkiye’de nüfusu 400 den aşağı 32.000 köy vardır. Bu köylerin yarısının nüfusları 150’yi geçmemektedir. Bu köylerden her birinde okul açmağa imkân olmadığını dikkate alan Bakanlık, bu gibi

köyler için eğitimci yetiştirme esasını kabul etmiş ve yaptığı tecrübe üzerine bu usulün tatbikinden çok iyi neticeler alındığını görmüş olduğundan bu usulü mümkün olduğu derecede geniş ölçüde tatbik etmeğe karar verdi. 11.6.1937 tarihli ve 3238 sayılı Kanun, nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması hususunda köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitimci istihdamını temin etti. Kültür Bakanlığı, köy okullarına öğretmen yetiştirmek üzere bir müddet önce Kayseri ile Denizli’de birer köy öğretmen okulu açmışsa da bu okulların maksadı temin etmediği göz önüne alınarak bunları lağvetmiştir. Bakanlık 1937-1938 yılı başında biri İzmir’de Kızılcıllu’da, diğeri Eskişehir’de Mahmudiye’de yeni tipte olmak üzere iki köy öğretmen okulu açmıştır. (CHP, 1938, s. 176)

CHP’nin 1939 yılında gerçekleştirdiği 5. Parti Kurultayı’nda, dönemin CHP Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü de yaptığı açılış konuşmasında “...köylünün tahsili konusuna büyük bir önem verdiklerini ve bunun gerçekleşmesi halinde ülkenin de köylü ile birlikte kalkınacağını...” (CHP, 1939, s. 20) belirtmiştir.

17-29 Temmuz 1939’da düzenlenen 1. Maarif Şurası’nın açılış konuşmasında dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, köy hayatının şehir hayatından tamamen farklı olduğu ve köyde eğitimin köy hayatının kendine has özelliklerine göre düzenlenmesi gerektiğini aksi takdirde başarısız olunacağını, bunu da daha önce tecrübe ettiklerinden (Maarif Vekilliği, 1939) bahsetmiştir.

Köy yaşamı ve köy eğitimine yönelik gerek yabancı eğitim uzmanlarının gerekse yerli eğitim uzmanlarının önemli tespitlerde bulunduğu, bu çalışmaların niteliksel olarak uyum gösterdiği görülmektedir. Çalışmalar aynı zamanda hükümetin eğitim politikasının belirlenmesinde de önemli rol oynamışlardır.

Köy Nüfusu ve Kent Nüfusu Verilerine Dayandırılarak Köy Okulu Sayısı, Köylerde Okutulan ve Okutulamayan Öğrenci Sayılarına İlişkin Çalışmalar

Yabancı eğitimcilerin ve İsmail Hakkı Tonguç'un hazırladığı raporlar, köy ve kent nüfuslarına dayandırılarak köy nüfusu ve köylerde okullaşma oranları hakkında eğitim uzmanlarının hazırladığı raporlar dönemin köy eğitimine yönelik önemli veriler içermektedir.

Köy okulu sayısı, köylerde okutulan ve okutulamayan öğrenci sayılarına yönelik çalışmalarda Hines ve arkadaşlarının hazırladığı heyet raporu (1939), İsmail Hakkı Tonguç'un çalışmaları (Tonguç, 1939 ve 2008) ile köy eğitimi ve enstitülere yönelik hazırlanan kanunlar ve kanun layihalarındaki çalışmalar önem arz etmektedir. Bu durum, o dönemde köy eğitiminin salt soyut bir şekilde değil aynı zamanda sayılara dayandırılarak raporlandığını ve raporların siyaset tarafından da izlendiğini göstermektedir.

Amerikan Heyeti raporu (Hines vd, 1939) kullandığı nicel veriler ve aralarında kurduğu sayısal ilişkiler açısından diğer yabancı uzman raporlarından ayrılmaktadır. Heyetin, ülke genelindeki ilkokul öğrencisi sayısını ve köy okullarına devam eden öğrencilere yönelik oluşturduğu veriler Tablo-1'de gösterilmiştir.

Tablo 1

1928-1932 Yılları Arası İlk Mektepler Öğrenci Verileri

	İLK MEKTEPLER				KÖY İLK MEKTEPLERİ				
	Adet		M ü ş' i r ¹		Adet		M ü ş' i r		
	1928-29	1931-32	1928-29	1931-32	1927-28	1931-32	1927-28	1931-32	
Mektep	6.599	6.713	134	137	Mektep	4.688	5.308	100	113
Erkek	323.260	355.921	118	130	Erkek	186.818	181.711	100	97
Kız	154.309	187.690	245	298	Kız	55.041	88.735	100	161
Yekûn	477.569	523.611	139	153	Yekûn	241.889	270.446	100	111
Muallim	15.718	16.973	153	165	Muallim	12.275	13.828	100	112

Kaynak: Hines, vd., (1939), Amerikan heyeti raporu'ndan, maarif işleri. İstanbul: Devlet Basımevi, 4-6

¹ Gösterge

Raporun durum bölümünde özellikle her eğitim kademesindeki öğrenci ve öğretmen sayıları karşılaştırılmış (Tablo-1), aynı raporda, 1929 yılında köy ilk mekteplerine kaydolun öğrencilerin 1932 yılında mezun olana kadar geçirdiği safhalar da devam tablosu halinde Tablo-2’de belirtilmiştir (Hines vd., 1939).

Tablo-2’de eğitimde gerçek maliyetlerin makro düzeyde hesaplanmasında kullanılan öğrenci akış modeline göre hazırlanmış, ilkökul düzeyindeki sınıflar arası öğrenci devam durumlarını gösteren veriler gösterilmiştir.

Tablo 2

1929-1931 Yılları Arası Köy Okulları Öğrenci Devam Tablosu

1929-30	Birinci Sınıf	129.479	
1930-31	İkinci Sınıf	60.788	% 53,1 tenakus ²
1931-32	Üçüncü Sınıf	42.081	% 14,4 tenakus
Umum tenakus		67,50%	

Kaynak: Hines, vd., (1939), Amerikan heyeti raporu’ndan, maarif işleri. İstanbul: Devlet Basımevi.8

Hines başkanlığındaki Amerikan heyeti köy okulları ile ilgili hazırladıkları raporda Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğünden aldıkları verileri kullanmışlardır. (Ortak, 2004) Tablo-2’deki verilerin, Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğünün 1933 yılında yayınlanan 1923-1932 Maarif istatistik yıllığı ile de örtüştüğü görülmektedir (BİUM, 1933, s. 26/27).

İsmail Hakkı Tonguç, 1937 yılında hazırladığı raporda, köy nüfusu ve eğitim istatistikleri üzerinde önemle durmuş ve köyün eğitim yoluyla canlandırılması gerekliliğini istatistiklere dayandırmıştır. Raporda o döneme ait köy ve kentlerde okullaşma durumu, zorunlu öğrenim çağındaki öğrencilere ait veriler, okutulan ve okutulamayan öğrencilere ait veriler, şehir, kasaba ve köylerden alınan veriler yer almaktadır. Bu veriler Tablo 3’te karşılaştırılarak gösterilmiştir.

² azalma

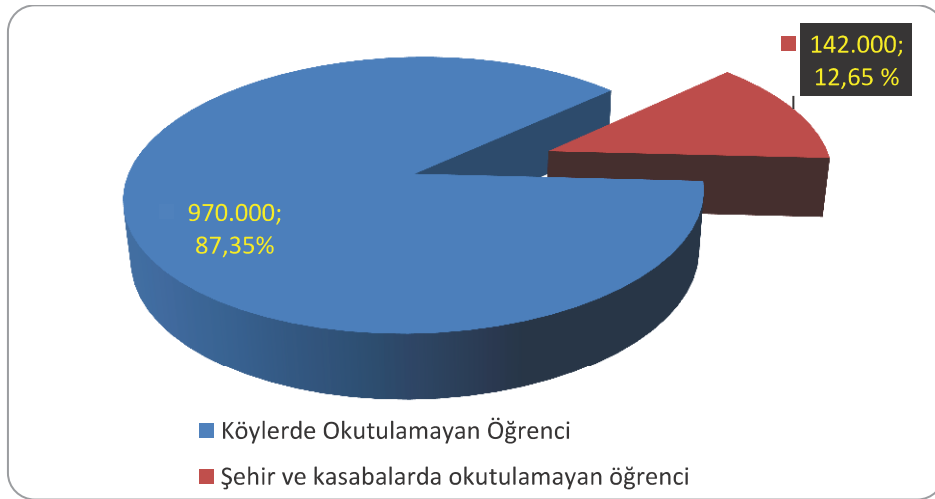
Tablo 3

1937 Yılı Nüfus ve Eğitim Verileri

ŞEHİR VE KASABA ÖĞRENİM İSTATİSTİKLERİ		GENEL ÖĞRENİM İSTATİSTİKLERİ	
Şehir ve Kasabaların Genel Nüfusu	3.779.742	Zorunlu öğrenim çağında bulunan nüfus (nüfusun % 12 hesabı ile)	1.800.000
Şehir ve Kasabaların Okul Çağı Nüfusu	450.000	Şehir ve Kasabalardaki Öğrenci sayısı	308.000
Şehir ve Kasabalardaki Öğrenci sayısı	308.000	Köylerdeki Öğrenci sayısı	370.000
Şehir ve Kasabalarda Okutulamayan Nüfus	142.000	Okutulamayan Öğrenci sayısı	1.122.000

Kaynak: Tonguç İ. H. (2008). Köyde eğitim, Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları eserinden derlenmiştir.

Tablo-3'te yer alan hesaba göre, ülke genelinde okutulamayan 1.122.000 çocuğun % 12,65'i şehir ve kasabalarda, % 87,35'isinin ise köylerde yaşadığı Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5. 1937 yılı okullaşma oranı

Tonguç'un analiz ettiği köy öğrencilerine ait sayılar 1938/1939 yılına ait Maarif istatistikleri ile uyum göstermektedir (BİUM, 1942a, s. 134).

Tonguç'un raporundaki rakamlar aynı zamanda, 1937 yılında yürürlüğe giren 3238 sayılı Köy Eğitimleri Kanunu'nun (TBMM, 1937b) 258 nolu Komisyon Raporu'nda ifade edilen köy eğitimi ve öğretmenlerinin mevcut durumuna da ışık tutmuştur (TBMM, 1937a, s.1).

Birinci Maarif Şurası açış konuşmasında Hasan Ali Yücel, 40.000 köyün yerleşme durumları da göz önünde bulundurularak köy eğitiminin tasarlanması gerektiğinden (Maarif Vekilliği, 1939) bahsetmiştir.

17.04.1940 tarihli 3803 sayılı “Köy Enstitüleri Teşkilatı Kanunu”nun 19.03.1940 tarihli ve 98 nolu Komisyon Raporu’nda köy nüfusuna yönelik olarak; “...12,5 milyon köylü nüfusunun toplandığı köy ve bundan başka olarak köy karakterindeki kasabalarda oturan...” (TBMM, 1940b, s. 2) ifadesi ile birlikte köylü nüfusun durumu ve nüfusun % 81’ini işgal ettiği, okutulan köy çocuklarının genel nüfusun sadece %26’sına karşılık geldiği; köy sayısı ve bunların nüfus dağılımı açısından durumu ise, “...40 000 köyümüzden 32 000 inde nüfus 400 den az, geri kalan 8 000 köyde nüfus 400 den yukarıdır. Nüfusları 400’den az olan bu 32 000 köyün 16 000’inde ise nüfus 150’den de azdır...” (TBMM, 1940b, s. 2) şeklinde ifade edilmiştir.

1940 yılının 17 Nisan’ında Köy Enstitüleri Kanunu’nun görüşmeleri gerçekleştirilirken dönemin Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, meclis kürsüsünde mevcut duruma ilişkin konuşmasını sayısal verilere dayandırarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Köylerde oturan 13 milyon vatandaşımızın çocuklarını da nazarı dikkate alırsak bunun ancak % 25’ini okutabiliyoruz, % 75’ini okutamıyoruz..., ...Köylerimizin umumî vaziyetini mütalaaya alınca gördük ki, 40 bin köyden ancak (8) bininin nüfusu dört yüzden yukarıdır ve 32 bin köyümüzün nüfusu dört yüzden aşağıdır. Bu 32 bin köyün 16 bininin nüfusu da 150’den azdır. Binaenaleyh, 16 bini 150’den aşağı, mütebaki 16 bini 150’den yukarı ve 8 bini 4 yüzden yukarı olan köyleri öğretmenlemek ve burada bulunan köylümüzün çocuklarını okutmak üzere tedbir almak mecburiyetindeyiz. Bu gün köylerde fiilî olarak çalışmakta olan okullarımız 4. 500’dür. Eğitimli okullarımız da 4 bin ve orada okuttuğumuz çocukların adedi ise 19 bindir...” (TBMMZC, 1940, s.77-78).

Genel duruma baktığımızda 1939 yılında, ülke genelindeki 5.487 okulun, 4.616'sı köylerde, geri kalanı ise kasaba ve şehirlerde toplanmıştır (BİUM, 1942b, s.66). Köylerde tahsil çağındaki öğrenci sayısı 919.961 iken, okula giden öğrenci sayısının 387.840 olduğunu görmekteyiz (BİUM, 1942b, s. 136).

Yerli ve yabancı eğitim uzmanlarının köy eğitimi verileri ile kent eğitimi verilerini karşılaştırdığını görmekteyiz. Bu durum, gerek I. Maarif Şurası'nda gerekse meclis görüşmelerinde ifade edilmektedir. Bununla birlikte özellikle Tonguç'un nüfus verilerine dayandırarak köylerde okullaşma oranını hesaplaması ve enstitü projesini bunun üzerinde temellendirmesi de önemlidir.

Köy Okullarında Görev Yapan Öğretmen Sayısı ve Öğretmen İhtiyacına Yönelik Çalışmalar

1930'lu yıllarda köylerde görev yapan öğretmenler sayılarının 1933/1938 yılı verilerine göre genel duruma baktığımızda; 1933 yılında 5.662 olan köy öğretmenleri sayısı 1938 yılına gelindiğinde 5.753'e yükselmiştir. Köy öğretmenleri ile (546) birlikte köy öğretmenlerinin sayısının 6.229 olduğunu (BİUM, 1942c, s.4), 1939 yılında ise 7.480 ilkokul öğretmenin şehirlerde, 6.821 öğretmenin ise köylerde görev yapmakta olduğunu görmekteyiz (BİUM, 1942a, s.9). Bu durumda, 1933 yılından 1938 yılına kadar köyde öğretmenlik yapan öğretmenlerin sayısının % 10; 1939 senesinde ise bir önceki yıla oranla % 20 arttığını görmekteyiz.

Tonguç, o dönemin köy eğitimi raporu sayılabilecek "Canlandırılacak Köy" ve "Köyde Eğitim" adlı eserlerinde ilkokul öğretmenlerinin ve öğretmen ihtiyacının durumu ile ilgili tespitlerde bulunmuştur. Her yıl 700 öğretmen mezun veren öğretmen okullarının şehir kasabalarındaki arzı sayı olarak karşılayamadığı, öğretmen ihtiyacına çare aranması gerektiği ve bu öğretmenlerin de köy hayatına uyum sıkıntısı yaşadığını (Tonguç, 2008) dile getirmiştir.

“Canlandırılacak Köy” adlı eserin “Köylerimizin Öğretmen İhtiyacı” bölümünde, köy okullarının mevcut durumu hakkında sayısal bilgiler verilerek köy okullarının mevcut öğretmen ihtiyacı da belirlenmiş ve Tablo-4’te gösterilmiştir.

Tablo 4

1939 Yılı Köylerin Öğretmen İhtiyacı Tablosu

Köy Niteliği (Nüfus yönünden)	Köy adedi	Köy Nüfusu (yaklaşık)	Öğretmen İhtiyacı	Gezici Başöğretmen İhtiyacı	Toplam Öğretmen İhtiyaç
400 (+)	8.000	3.500.000	10.000		
400 (-)	32.000	7.000.000	12.500	3.000	25.500

Kaynak: Tonguç, İ. H. (1939). Canlandırılacak köy. Ankara: Remzi Kitabevi. s. 180’den tablolaştırılmıştır.

Tonguç’un hesaplamalarına göre ihtiyaç duyulan yeni köy öğretmeni sayısı gezici başöğretmenlerle birlikte, 25.000’i geçmektedir. 1937 tarihli “Köy Eğitimcileri Kanunu” nun raporunda da köylerin öğretmen ihtiyacı:

Nüfusları 800’den fazla köyler için 6. 600, nüfusları 400 ile 800 arasındaki köyler için 3.700; nüfusu 400’den az olan 32.000 köye sakin 6.800.000 vatandaşın öğretmen ihtiyacı bu hesaplardan hariç tutularak, 400’den fazla olan köylerin öğretmen ihtiyacı 11.500 olarak belirlenmiştir. (TBMM, 1937a)

Her iki rapor birlikte değerlendirildiğinde; 1939 yılında köylerin ihtiyaç duyduğu toplam öğretmen sayısı Tablo-5’te de görüldüğü üzere 25.800 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 5

1939 Yılı Köylerde Öğretmen İhtiyacı Tablosu

Köy Niteliği	Öğretmen İhtiyacı	Gezici Başöğretmen	Toplam Öğretmen
800 (+)	6.600		
400-800	3.700	3.000	25.800
400 (-)	12.500		

Kaynak: Tonguç, İ. H. (1939). Canlandırılacak köy. Ankara: Remzi Kitabevi ve TBMM (1937a) Köy eğitimcileri hakkında kanun layihası ve maarif, ziraat dâhiliye ve bütçe encümenleri mazbataları, komisyon raporundan derlenmiştir.

14.07.1939 tarihli ve 4239 sayılı “Köylerde Açılan Eğitim Kurslarının ve Köy Öğretmen Okullarının İdaresi Hakkında Kanun” adına hazırlanan 194 nolu raporda; “...Köylerimizde mecburî ilk tahsil çağında olan çocukları okutabilmek için asgarî (10 000) öğretmenle (30 000) köy eğitimine ihtiyaç vardır...” (TBMM, 1939, s.1) denmektedir.

1. Maarif Şurası’nda, Hasan Ali YÜCEL açış konuşmasında, 40.000 köyün yalnızca 4.638 öğretmen okulu mezunu olan öğretmen gönderebildiklerini, tamamına öğretmen okulu mezunu öğretmenlerin gönderilmesinin ise o an için bir hayal olduğunu, (Maarif Vekilliği, 1939, s. 6) ifade etmiştir. Şura Plan Komisyonu’nun 39 nolu Lahikası’nda; nüfusu 400’den fazla olan köylerde öğretmen, 400’den az olan yerlerde de eğitim görevlendirilmesi ve köy öğretmen ve eğitimcilerinin yaşam koşullarının düzeltilmesi, ilk öğretmen okullarından çıkan mezunların hem şehirde hem köyde öğretmenlik yapacak nitelikte yetiştirilmesi ve İzmir Kızılcıllı, Eskişehir Keşirtepe’de açılan öğretmen yetiştiren okulları sayısının bir plan dâhilinde artırılması...” (Maarif Vekilliği, 1939) ifade edilmiş ve 1945 yılına kadar 12-15 arası Bölge Öğretmen Okulları açılması ve buradan toplam 4000 eğitimci ve öğretmen yetiştirilmesi planlanmıştır.

17.04.1940 tarihli 3803 sayılı “Köy Enstitüleri Teşkilatı Kanunu”nun 98 nolu Komisyon Raporu’nda köylerde mevcut durumda ihtiyaç olan öğretmen sayısına ilişkin olarak toplam köy öğretmeni ihtiyacının, 1937 tarihli raporlardan farklı olarak 20.000 olduğu belirtilmiştir (TBMM, 1940b). Bu ihtiyacın detaylı dağılımı Tablo-6’da gösterilmiştir.

Tablo 6.

1940 Yılı Köylerde Öğretmen İhtiyacı

Köy/Okul Niteliği	Öğretmen İhtiyacı	Gezici Başöğretmen İhtiyacı	Toplam Öğretmen
Nüfusu 400'den çok	15.000		
Bölge Okulu	2.000	3.000	20.000

Kaynak: TBMM (1940b). Köy Enstitüleri kanunu komisyon raporundan derlenmiştir.

Köylerde istihdam edilmesi gereken öğretmen ihtiyacının tespitine yönelik çalışmalarda İsmail Hakkı Tonguç’un raporlarında ve eserlerinde kullandığı verilerin

hükümetin politikasını etkilediği ancak bire bir uyuşmadığı görülmektedir. Bu durum, eğitim uzmanlarının eğitim planlaması çalışmalarındaki etkisinin karar vericilerden daha kuvvetli olmamasındandır. Eğitim planlamacıları eğitim planlamasının doğası gereği, durum tespiti aşamasında genellikle var olan durumun fotoğrafını çekerken bilimsel ve nesnel bir çalışma içine girerler. Karar verici pozisyonunda bulunan politikacılar ise, bilimsellikten çok uzaklaşmamaya da gayret göstererek bu fotoğraftan ihtiyaç duydukları kadarını alırlar.

Öğretmen ihtiyaçlarına yönelik sayıların Bakanlık uzmanları tarafından daha fazla hesaplandığı (yaklaşık 25.000 ile 30.000 arası), buna karşın Köy Enstitüleri Kanunu görüşmelerinde ise nüfusu 400'den az köyler hariç tutularak toplam 20.000 öğretmen ihtiyacı görüşünün hâkim olduğu görülmektedir. Doksan sekiz numaralı komisyon raporunda genel öğretmen ihtiyacının 20.000 ile sınırlandırılarak (TBMM, 1940b) daha önce hazırlanan raporlar ve layihalarda geçen rakamlardan daha düşük tutulmasının nedeni, nüfusu 400'den az olan köy okullarının bölge merkezindeki okullarla birleştirilecek olmasından kaynaklanmaktadır.

Köy Enstitüleri Kuruluş Aşamasında Yürütülen Hedef Belirleme Aşaması Alt Problemine Yönelik Bulgular.

Durum saptama aşamasından sonra gelen ve eğitim planlaması süreçlerinin ikincisi olan gelecekteki durumun kestirilmesi ve hedef belirleme aşamasında, ulaşılmak istenen durumun öngörülmesi gerekir. Bu aşama, geleceğin hayal edilmesi, bir anlamda senaryo oluşturulmasıdır (Karakütük, 2012). Ulaşılmak istenen yer, başka deyişle hangi hedeflerin gerçekleştirileceği belirlenmeli, hedefler açık biçimde ortaya konulmalıdır. Bu amaçla geleceğe dönük kestirimler (projeksiyonlar) yapılmalı, öngörülerde bulunulmalıdır.

Durum tespiti aşamasında ortaya konan fotoğraf, eğitim planının hedeflerinin belirlenmesinde önemli rol oynar. Bu aşamada gelecekte istenen durum (hedefler)

belirlenerek, ülkedeki eğitim politikası belirlenebildiği gibi, hedefler mevcut eğitim politikasından da etkilenebilir.

Eğitim planlayıcısı, bu aşamada ön görülen şekilde hedeflere ulaşabilmek adına, eğitim sisteminin gelecekteki ihtiyaçlarını belirler. Eğitim sisteminin ihtiyacı olan hizmet ve ürünler gerçekçilik ve fizibilite ilkeleri ile belirlenir (Guruge ve Berstecher, 1977). Bu aşamada gelecekteki hedeflere ulaşmak için gerekli finansman kaynakları dikkate alınmaz. Hedefler durum tespiti aşamasında elde edilen verilere göre belirlenir.

Eğitimin çağımızda en temel insan hakkı olduğu gerçeği, Birleşmiş Milletlerin (BM) 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 26. Maddesinde (BM, 1948) ifade edilmiştir. Eğitim, sadece bireylere bilgi aktarma değil, aynı zamanda kişilerin yeteneklerinden de en iyi şekilde yararlanmalarını sağlayacak bir ortamda yetiştirilmeleri demektir. Eğitimin genel amacı "...bütün uluslar, bütün ırklar ya da dinsel gruplar arasında anlayışı, hoşgörüyü ve dostluğu desteklemek ve barışı sürdürülebilir kılmaktır..." (Tanilli, 2005, s. 21-22). Eğitimin bireysel ve toplumsal hedeflere ulaşma açısından amaçlarını Akyüz'e (2008) göre, evrensel bir insan tipi yetiştirilmesi, bireysel gelişimin sağlanması, toplumsal karakterin olgunlaştırılması ve iyi yurttaş yetiştirmektir.

Eğitimde hedefler Demirel' e (2011) göre üçe ayrılmaktadır: Bunlar; *uzak*, *genel* ve *özel* hedeflerdir.

Uzak hedefler: Toplumun tarihinden ve kültüründen getirdiği felsefe ve yaşam biçimi ile uyumlu, o dönemin eğitim politikalarının da yönünü belirleyen hedeflerdir. Bu hedefler, soyut, ölçülemez niteliktedirler. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda toplumun ve dolayısıyla eğitimin uzak hedefi "muasır medeniyetler" seviyesini yakalamak olmuş, hazırlanan tüm politikalar bu yönde geliştirilmiştir.

Genel Hedefler: Toplumun yaşama biçimi ve ne tip insan yetiştirmek istediği ile alakalı hedeflerdir. Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim sistemimizin ne tür amaçlara

dayanacağı, nasıl bir zemine oturtulacağı ve nasıl bir gelecek yetiştirmesi gerektiği üzerine, milli eğitim sisteminin üç temel hedefe yöneldiği görülmektedir. Budak'a (2003) göre bu hedefler:

- “1. Milli kültür birliğini sağlamak,
2. Vatandaşlık eğitimini ve ilköğretimi yaygınlaştırmak ve
3. Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu eğitilmiş insan gücünü yetiştirmektir” (s. 1).

Özel hedefler: Mevcut programın bireyde oluşturmaya çalıştığı ve o programa özgü davranış değişikliklerine yönelik hedeflerdir.

Ülkemizde eğitim sisteminin hedefleri yasa ile düzenlenmiştir. 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ülkemizin eğitim sisteminin genel ve özel amaçları detaylı olarak belirtilmiştir.(TBMM, 1973, [Ek-A])

Bir ülkenin eğitim hedeflerini belirleyen etkenlerden biri de eğitim politikalarıdır. Eğitim politikaları her ülkenin siyasal kurumları ile eğitim kurumlarını karşılıklı bir etkileşime sokmaktadır. Siyaset kurumu bir yandan eğitim kurumunu etkilemekte, diğer taraftan da eğitim; ülkenin yönetim kadrolarında görev yapacak bireylerin yetiştirilmesini sağlamaktadır.

Türkiye'de eğitim, anayasaya göre devletin temel işlevlerinden biridir ve devletin denetimi ve gözetimi altında yapılmaktadır (Aypay, 2015). Geçmişten günümüze kadar ülkemizde devletin siyasal politikaları eğitim sisteminden beklediği hedefleri belirleyen en önemli faktör olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında da, Heyet-i İlmiye Toplantıları, Maarif Kongreleri, İktisat Kongreleri ve Milli Eğitim Şuraları ile parti programları ve kanunlar yeni devletin eğitim hedeflerinin belirlendiği politika araçları olmuştur. Özellikle Tevhid-i Tedrisat Kanunu yürürlüğe girdikten sonra, ülkemizin eğitim politikası yeni kurulan cumhuriyet ve değerleri etrafında yetişen ve bu ilkeler çevresinde oluşan hedefler doğrultusunda şekillenmeye

başlamıştır (Güler, 2004). Bu ilkeler, eğitimin ulusallaştırılması, eğitimin kalkınmaya etkisi, yeni nesiller yetiştirme çabası, bilimsel eğitim, bilgisizlikle savaş, modern eğitim ve laik eğitimidir.

Kurtuluş Savaşı sonrası Gazi Mustafa Kemal, 27 Ekim 1922'de Bursa'da öğretmenlere yapmış olduğu konuşmasında yeni bir ulus ve anlayış oluşturma sürecinde eğitimin önemine işaret etmiş ve çağdaş eğitimi şu şekilde tarif etmiştir:

Görülüyor ki, en önemli ve verimli görevimiz eğitim işlerimizdir. Eğitim işlerinde mutlaka başarılı olmak gerekir. Bir milletin gerçek kurtuluşu ancak bu şekilde olur. Bu zaferin sağlanması için hepimizin tek can ve tek fikir olarak ilkeli bir program üzerinde çalışması gereklidir. Bence bu programın temel ilkeleri ikidir:

1. Sosyal hayatımızın ihtiyacına uygun olması
2. Çağdaş gereklere uygun olması

Memleketimizi bir çemberin içine alıp dünya ile ilgisiz yasayamayız. Tam tersine ilerleyen ve medenileşen bir millet olarak uygarlık sahasının üzerinde yasayacağız. Bu hayat ancak ilim ve fen ile olur. İlim ve fen nerede ise oradan alacağız ve milletin her bireyinin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur... Her şeyden önce cahilliği yok etmek gereklidir. Bundan dolayı eğitim programımızın, eğitim siyasetimizin temel taşı cahilliğin yok edilmesidir. (*Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III*, 2006, C:II, s. 48).

Cumhuriyetin ilanından sonra, öncelikli sorun alanı olarak görülen eğitimin uluslararası standartlarda gerçekleşebilmesini sağlamak için birçok radikal değişikliğe gidilmiştir. Öğretim Birliğinin ve Yeni Türk Alfabesinin Kabulü, okullarda karma eğitime geçilmesi, okuma-yazma seferberliği ve köy öğretmen okullarının açılması bunlardan önde gelenlerdir. Bu yeniliklerden beklenen hedef yetişecek yeni neslin çağdaş bir akılla donatılmasıdır.

Söz konusu hedeflere uygun bu eğitim siyasetinin ve eğitim hedeflerinin merkez noktası ise, nüfusun büyük çoğunluğunu teşkil eden köylü nüfusu oluşturmaktadır. Köyün, dolayısıyla memleketin eğitim yoluyla kalkındırılması hamlesini önce Mustafa Kemal, sonra da onun direktifleri ile Mustafa Necati, Reşit Galip, Saffet Arıkan, Hasan Ali Yücel, H. Fikret Kanat, ve İ. Hakkı Tonguç gibi eğitimciler başlatmışlardı (Binbaşıoğlu, 1998). Bu amaç ve hedefler çerçevesinde kurulan Köy Enstitüleri projesinden devletin beklediği eğitim hedefleri Tablo-7’de nitel ve nicel hedefler olarak sıralanmıştır.

Tablo 7

Köy Enstitüleri Hedefleri

NİTEL HEDEFLER	NİCEL HEDEFLER
1.Yeni İnsan Tipi Yetiştirme	1.Enstitü Sayısı
2.Köylünün Eğitimi	2.Enstitü Öğrenci Sayısı
3.Köyde İş ve meslek Eğitimi	3.Enstitü Mezun Sayısı
4.Köy ve Toplumun Kalkınması	4.Köy Okulu ve Köylerde Okutulan Öğrenci Sayısı

Köy Enstitülerinin Nitel Hedefleri

Nitel hedefler, süreci çok uzun bir zamanı kapsayan, genellikle gözlemlenemez soyut hedeflerdir. Eğitim sisteminin aynı zamanda uzak hedeflerini de kapsayan nitel hedefler, bir eğitim sisteminin yetiştirmeyi tasarladığı ideal insan tipini belirler. Eğitim, insanların bilinçlendirilmesinde, paylaşma, işbirliği, barış ve kardeşlik temelinde toplum oluşturulmasında vazgeçilmez bir öneme sahiptir (Gökçe, 2005).

Cumhuriyet döneminde Atatürk’ün eğitim anlayışı çerçevesinde, genellikle pragmatik felsefeye dayalı ilerlemeci ve yeniden yapılandırmacı eğitim akımları temele alınmış fakat uygulamada esasicilik ve daimicilik sürdürülmüştür. Bu eğitim anlayışında milliyetçilik, laiklik, akılcılık, işe yararlık, bilimsellik, kadın erkek herkesin eğitilmesi, karma bir eğitim, özgür yurttaş yetiştirme, cumhuriyetçilik gibi değerler eğitimin özünü oluşturmuştur. Bu özün en önemli temsilcisi olan Köy Enstitüleri Projesi’nin nitel hedeflerini ise şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Yeni insan tipi yetiştirme
2. Köylünün eğitimi
3. Köyde iş ve meslek eğitimi
4. Köy ve toplumun kalkınması

Yeni İnsan Tipi Yetiştirme Hedefi

Eğitim ve siyaset birbirini etkileyen disiplinlerdir. Siyasi sistemin beslendiği ideoloji, ekonomik ve siyasi öncelikler o toplumdaki ve siyasadaki eğitimin amaçları doğrudan etkilemektedir (Gökçe, 2005). Yeni kurulan siyasi sistemlerde genellikle toplumda yerleşmesi istenen ideolojik kaynaklara göre düzenlenmiş bir eğitim politikası ve hedefleri oluşturulurken, eğitimin çıktılarının da bu doğrultuda olması beklenir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitimin başlıca hedefi, her okul düzeyinde cumhuriyet rejiminin ve Yeni Türkiye'nin gereksinim duyduğu nesiller yetiştirmek olmuştur. Dönemin Maarif Bakanı İsmail Safa Özler, 8 Mart 1923 tarihli bakanlık genelgesinde eğitimin hedeflerini: "...Nesillerin milli varlıkları ile çatışmayan her fikre saygılı olması, okulların ülkeyi iktisadi esaret altında bırakmayacak, kafalar yetiştirmesi her şeyden önce güçlü ve azimli nesiller yetiştirilmesi...". (Akyüz, 2009, s. 286) olarak belirlemiştir.

Cumhuriyet rejimi ve uygulayıcılarının öngördüğü yeni insan tipinin en önemli özellikleri; "tebaa ve kul" anlayışından kendini kurtarmış, bağımsız düşünebilen, bilimi ve aklı kendine rehber edinen, sorgulayan, eleştirebilen bireylerdir. Cumhuriyetin ve devrimlerin genç kuşaklar aracılığıyla topluma yerleştirilmesi için ülkede büyük bir eğitim seferberliği başlatılmıştır. Nüfusunun büyük çoğunluğu köylerde yaşayan bir ülke için bu seferberliğin köylerden başlatılması ise kaçınılmazdı.

Köy Enstitüleri; felsefesi, temel aldığı ilkeler, yöntemler, ölçme-değerlendirme süreci ve yönetim biçimi açısından o dönemin ve daha önceki dönemlerin yetiştirdiği mevcut insan tipine hiç benzemeyen yeni bir insan tipi yetiştirmeyi hedeflemiştir (Türkoğlu, 2013).

Enstitüler bu yeni insan tipinin köylerde de aynı düşünce ve felsefeyi yayarak toplumun geneli tarafından özümsemesini amaçlamıştır. Tonguç’a göre, köylüyü köyden başlayarak, TBMM’ye gelinceye kadar her kademedede herhangi farklı bir şart aranmaksızın iştirak ettirmek ve köylü vatandaşlarda cumhuriyet vatandaşlığı şuurunu aksiyon haline gelebilecek şekilde uyandırmak sadece enstitülerin değil aynı zamanda enstitü mezunlarının ve tüm ülkenin temel meselesi olmalıdır (Tonguç, 1939).

Enstitülerde öğrenim gören öğrencilerin hangi niteliklerle donatıldığını bilmek, yeni insan tipinin özelliklerinin de işaretidir. Asıl hedefi, köylere öğretmen yetiştirme olan enstitülerin öğretim programı 1943 programına kadar sürekli kendini yenileyen bir süreç olarak ele alınmıştır. Köy öğretmen okulları, müfredat programı geliştirilerek hazırlanan müfredat nihayetinde 1943 yılında çıkarılan “Köy Enstitüleri Öğretim Programı” ile son haline kavuşmuştur (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 1943a).

Tablo 8’de görüldüğü üzere; 1943 tarihli Köy Enstitüleri Programı’nda beş yıl süre içerisinde okutulan derslerin çeşidi; 29, ders saati sayısı ise 44’tür.

Tablo 8

Köy Enstitüleri Ders Dağılımı

Ders Türü	Ders adedi	Tüm derslere Oranı (%)	Ders saati sayısı	Tüm ders saatine oranı (%)
Genel Kültür ve Öğretmenlik	17	58,63	22	50
Tarım Dersleri	7	24,13	11	25
İş Dersleri	5	17,24	11	25
Toplam	29	100	44	100

Kaynak: MEB (1943a). Köy Enstitüleri öğretim programı. Ankara: Maarif Matbaası eserinden derlenmiştir.

Bu kurumlara “enstitü” isminin konulmasının nedeni, teorik ve uygulamalı derslerin birlikte ve birbirinin ardılı olarak işlenmesidir. Teori derslerinde edinilen bilgiler hemen uygulamaya konulmuş ve gerçek hayatta karşılaşılabilecek sorunlara karşı önceden benzetim yöntemi kullanılmıştır. “İş eğitimi ilkesi” ile ezberci anlayıştan farklı, görerek yaparak ve yaşayarak öğrenme modeli esas alınmış ve tam öğrenme amaçlanmıştır. Derslerde ulusal ve

evrensel değerlere önem verilirken aynı zamanda güzel sanatlara da ağırlıklı olarak yer almıştır. Ölçme değerlendirme açısından öğrencinin “bütün” halinde izlenmesi benimsenmiştir. Eğitim yönetimi açısından öğrencilerin yönetime katılabildiği demokratik ve eleştirel bir yönetim anlayışı uygulanmaya çalışılmıştır (Tonguç, 2008; Türkoğlu, 2013). Bu şekilde, ezbercilikten uzak, bilimsel ve etkin, yaratıcılığı gelişmiş, kolektif bilinç ve dayanışma odaklı, aynı zamanda cumhuriyet değerlerini bilen ve uygulayan yeni bir insan yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Bu insan tipi, hem çağdaş bir zihniyetle yoğrulacak hem de kökleri köye dayandığı için köylüyü anlayan yeni bir aydın tipi olacaktır.

Köy Enstitülerinin eğitim ve öğretimi ile ilgili işler başlıklı 1940 yılında yayımlanan genelgenin bütününe bakıldığında, o döneme kadar görülmemiş bir iş programı planlandığı görülmektedir. İlgili genelgede, devletin temelini dayandığı altı ilke prensiplerine bağlılığa vurgu yaparak, planlama sürecinde bu altı ilkenin de göz önünde tutulduğunu göstermektedir (KEÇEV, 2005, s.223-231).

Köylünün eğitimi

Dünyada, köyün ve köylünün ürettiği hammaddeyi kullanmayan bir toplum bulmak zordur. Köy, cumhuriyetin ilk yıllarında ülkenin gerek toplumsal gerekse ekonomik kalkınmasında yarayan kana olmuştur. Köy ve köy eğitimi ile yapılan durum tespiti çalışmalarından sonra, politik ve eğitsel olarak köylünün eğitimine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaları iki tema altında toplayabiliriz: İlki, köy hayatına ve eğitimine yönelik 1940 yılından önce çıkarılan kanun, genelge ve yönetmelikler ve ikincisi de Köy Enstitüleri kurulduktan sonra enstitü zihniyetine göre yeni köy eğitimi.

Cumhuriyetin kuruluşundan Köy Enstitülerinin kurulduğu yıla kadar TBMM’de köy yaşamına ve köy eğitimine yönelik ise sekiz adet kanun çıkarılmıştır. Köy Enstitüleri Kanunu’ndan sonra ise, 1940-1954 arası- köy yaşamı ile enstitü ve köy eğitimine yönelik ise, on dokuz kanun, çok sayıda yönetmelik, talimat ve genelge yayınlanmıştır (Ek-B). Özellikle

köy eğitimine yönelik böyle yoğun bir mevzuat çalışmasının her birinin çalışmanın içerisinde ayrı ayrı analiz edilmesi mümkün olmadığından, içerikte sadece araştırma konusu ile ilgili mevzuat çalışmaları analiz edilmiştir. Köy eğitimine yönelik bu denli yoğun bir mevzuat çalışması sistemin sürekli izlendiğini göstermektedir. 1947 senesinden sonraki mevzuat çalışmaları ile yapılan değişiklikler ise Köy Enstitüleri Projesi'nin istikametini değiştirmeye yöneliktir

Köy Enstitüleri Projesi'nde, köy eğitiminde hedeflenen ana nitelik "köyün eğitim yoluyla canlandırılması ülküsü" dür. Bu ülkünün gerçekleştirilebilmesi için, her işte temel ve malzeme olabilecek olan, tüm cevherleri içerisinde saklayan köy ve tabiat içerisinde köylünün eğitim yoluyla işlenmesi ve tabiatın madde olarak kullanılması gerekiyordu (Tonguç, 1998). Köy ve şehir arasındaki tüm farkların ortadan kaldırılması ve köye gerçek değerinin verilebilmesi için eğitim yoluyla köye ve köylüye kazandırılacak nitelikleri Tonguç (1998) şu şekilde sıralamıştır:

- a) Köylüyü, bir hayat zarureti olarak mutlaka elde etmesi lazım gelen gıda, giyecek, mesken ve iş vasıtaları gibi ihtiyaçlarını normal bir şekilde temin edebilecek hale getirmek,
- b) Cumhuriyetin ana prensip olarak ortaya attığı yeni değerleri köylü vatandaşlar arasına da yayarak onlara mal etmek. (s.28-29)

Enstitüden mezun olan köy öğretmenlerinin köyde oluşturacakları eğitim ve öğretim ortamı da dikkatle planlanmış ve bu plan enstitüye ait kanun, genelge gibi politika belgelerinde de ifade edilmiştir.

Köy Enstitüleri Kanunu Layihası'nın 3. maddesinde (TBMM, 1940b):

"...devlet elinin süratle köylere uzatılması, köylünün okutulması, terbiye edilmesi, istihsal kabiliyetlerinin arttırılması, sağlık işlerinin yoluna konması zarurîdir. Türk köylüsünü okutmanın ve onu daha iyi bir müstahsil haline getirmenin birinci şartı ve baş vasıtası adetçe

ve keyfiyetçe bu işi başaracak şekilde hazırlanmış rehberlere ihtiyaç vardır ki bunlar köy öğretmenleridir.” (s.3.) denmektedir.

Köy Enstitüleri Kanunu’nda (TBMM, 1940a) mezun olacak öğrencilerin köylerdeki görevleri;

- a) tayin edildikleri köylerdeki her türlü öğretim ve eğitim işlerini görmek,
- b) ziraat işlerinin bilimsel olarak yapılmasını sağlamak,
- c) köylülere rehberlik etmek amacıyla örnek tarla, bağ ve bahçe ve atölye gibi tesisler inşa etmek ve köylülerin bu tesislerden yararlanmasını sağlamak” (s.13.682.),

şeklinde belirlenmiştir.

Söz konusu layiha ve kanun maddesi, bundan sonra köylerdeki eğitim, sağlık ve bilinçli üretim işlerinin artık öğretmen rehberliğinde bilimin aydınlığında gerçekleştirilmesini hedeflemiştir. Bu hedef, öncelikle nitelik yönünden köy eğitiminin çehresini tamamen değiştirmeye yönelik bir devrim niteliğindedir. Öğretmenle köyün bağına tamamen organikleştiren, köyün ve köylünün geleceğini bilimsellikten uzak köy ağalarından alarak, bilimin değirmeninde yoğrulmuş öğretmene vermekle köyün kanaat önderliği görevi de enstitü mezunlarına geçmekteydi.

Köylünün eğitimine yönelik hedefler genel olarak kanunlar, layihalar ve Tonguç’un eserlerinde ifade edilmiştir. Bu hedefler ekseriyetle birbirini takip eder niteliktedir. Planlayıcıların tamamının neredeyse aynı tespitler ve hedefler belirlemesi köylünün eğitimine yönelik bütüncül bir yaklaşım sergilendiği ve ortak hedefler konduğunu göstermektedir. Bu sayede köylünün eğitimi konusu en baştan beri ortak bir algı oluşturulmuştur.

Köyde iş ve meslek eğitimi

Tonguç’a göre iş, belli bir amaca yönelik değer elde etmek ya da değer yaratmak için gösterilen zihinsel ve davranışsal etkinliklerin bütünüdür (Tonguç, 1952; 1974; 2008). Meslek ise, “Çocuğun bizzat bir konu seçerek yapmak istediği iştir.” (Tonguç, 2008, s. 195).

Köy Enstitülerindeki iş eğitimi geleneksel eğitim anlayışındaki iş kavramından çok daha öte bir kavramdır. “İş eğitimi, insan kişiliğini yaratan bir eğitim anlayışının, tüm eğitim ve öğretim etkinliklerini kuşatan bütüncül bir yaklaşımın adıdır.” (Altunya, 2000 s. 23). Bin dokuz yüzlü yılların başında köy hayatının tabiatı gereği iş; tarım ve çiftlik işleri, meslek ise köy veya yakın çevresinde, çocuğun ailesinden veya çevresinden gördüğü ve kendisinden de beklenen bir zorunluluktur.

Köy Enstitüleri projesinin hazırlık aşamasında birçok yönden köy okullarının köy hayatı ve iş-meslek kollarına göre yapılandırılmadığı, köylerde görev yapan öğretmenlerin köy hayatından uzak yetiştirildikleri için köye uyum sağlayamadıkları ve yabancılaştıkları dile getirilmiştir. Bu sorunun çözümüne yönelik Köy Enstitülerinde yetişecek öğretmen adaylarının öncelikle gidecekleri köye uyum sağlayabilmeleri için köy hayatının içinde olan konuları bilmeleri ve özümsemeleri gerekmektedir. John Dewey’in raporunda iş ve meslek eğitimine yönelik önemli tespitler ve hedefler benimsenmiştir. Bu görüşler şu şekildedir:

1- Okullarda köylülerin ve çiftçilerin ilgi ve gereksinimlerine özel bir önem verilmeden öğretimin yaygınlaşması ve zorunlu kılınması sosyal çelişkiler doğuracak olağanüstü bir durum ortaya koyar. Köylülerle çiftçilerin gereksinimleri ayrıca düşünülmeden geliştirilecek bir eğitim sistemi lafçı ve gerici olur. ... Bu bakımdan Türkiye eğitimi için en baş sorun, derslerinin konuları köy hayatına iyice bağlı olacak bir tür ilk ve ortaokullar kurulmasıdır... (Dewey, 1939, s.19)

Köy Enstitüleri Kanunu’nda (TBMM, 1940a) mezun olacak öğrencilerin köylerdeki görevleri;

“...b) ziraat işlerinin bilimsel olarak yapılmasını sağlamak,

c) köylülere rehberlik etmek amacıyla örnek tarla, bağ ve bahçe ve atölye gibi tesisler inşa etmek ve köylülerin bu tesislerden yararlanmasını sağlamak...” (s. 13.682) şeklinde belirlenmiştir.

Köy Enstitüleri Kanunu Layihası'nda, (TBMM, 1940b) köylerde gerçekleştirilecek iş ve meslek eğitimi ilkesinin çok mühim olduğu ve köyün hayat seviyesinin yükseltilmesi adına büyük bir adım olacağından bahsedilmiştir (s.8). Bu amaçla, enstitülerde okutulacak derslerin % 50'si tarım ve iş derslerine ayrılmıştır. Enstitü Müfredatı, 1943 yılına kadar 24.06.1940 tarihli genelgeyle belirlenmiş olup bu genelgede enstitülerin çevre köylerdeki mevcut tarım ve iş durumuna göre kendi yapılarını oluşturmaları istenmiştir (Karacan, 2004). Köy Enstitülerinde 1943 tarihli öğretim programında yer alan iş ve meslek derslerine bakıldığında; her sınıfa yönelik ziraat dersleri konulduğu ve detaylandırıldığı Tablo-9'de gösterilmiştir.

Tablo 9

Köy Enstitüleri Ziraat Dersleri Dağılım Çizelgesi

Ziraat Ders Çalışmaları	Sınıf I	Sınıf II	Sınıf III	Sınıf IV	Sınıf V
Tarla Ziraatı	-	3	4	2	1
Bahçe Ziraatı	8	4	3	3	2
Sanayi Bitkileri Ziraatı	-	-	1	1	2
Zootekni	1	2	2	1	2
Kümes Hayvancılığı	2	2	-	-	-
Arıcılık ve İpek Böcekçiliği	-	-	1	2	2
Balıkçılık ve Su mahsulleri	-	-	-	2	2
Toplam	11	11	11	11	11

Kaynak: MEB (1943a). Köy Enstitüleri öğretim programı. Ankara: Maarif Matbaası 112.

Tablo 9'a göre, enstitülerde öğrencilerin her yıl haftalık 11 ders saatinden 5 yıl boyunca haftalık 55 ders saati ziraat dersleri aldığı görülmektedir.

1943 Tarihli Öğretim programına göre enstitülerde öğrencilere gösterilecek teknik dersler ve haftalık ders saatlerine bakıldığında, birinci sınıfa başlayan erkek ve kız öğrencilerin mesleki eğitim konusunda farklı dersler aldığı Tablo-10'da gösterilmiştir.

Tablo 10

Köy Enstitüleri Birinci Sınıf Öğrencileri Teknik Ders Çizelgesi

Dersler	Erkek	Kız
	Talebe	Talebe
Demircilik ve Nalbantlık	2	-
Dülgerlik ve marangozluk	2	-
Yapıcılık	5	-
Köy ev ve el sanatları	-	10
Makine ve Motor kullanımı	2	1
Toplam	11	11

Kaynak: MEB (1943a). Köy Enstitüleri öğretim programı. Ankara: Maarif Matbaası 112.

Tablo 10 incelendiğinde, enstitülere yeni başlayan öğrencilerin birinci sınıftan itibaren meslek dersleri aldığı ve bu derslerin programda haftalık 11 saat olduğu görülmektedir. Sanat gruplarına ayrılmadan önce, öğrencilerin birinci sınıfta ilerleyen sınıflardaki derslerin temeli olacak dersleri aldığı görülmektedir.

Bu program, enstitülerin iş ve meslek eğitimine ne kadar önem verdiğini ve okulu teorik bilgilerden daha çok pratiğe ve mesleğe yönelik bir meslek okulu haline getirmeye amaçladığı görülmektedir.

Enstitülerin 2., 3., 4. ve 5. sınıflarındaki sanat gruplarına ayrılan talebeye gösterilecek teknik ders ve çalışmalara ait haftalık ders saat sayısı bakıldığında; birinci sınıfta alınan iş ve meslek derslerinin beşinci sınıf sonuna kadar derinleştirildiği görülmektedir. Tablo 11'e göre bu detaylandırılmış iş ve meslek programı birinci sınıftaki kız-erkek ayrımına göre düzenlenmiştir.

Tablo 11'de gösterilen bu derslerle köy enstitüleri, İsmail Hakkı Tonguç'un enstitülerden beklediği iş okulu olma özelliğine cevap vermektedir. Bu program, öğrencileri etkin, eğitsel değerler taşıyan çeşitli işler vasıtasıyla onların hem bedeni, hem zihni yetilerini geliştirmek amacı güden bir okul haline getiriyordu.

Tablo 11

Köy Enstitüleri 2.3.4.5. Sınıfların Sanat Gruplarına Göre Teknik Ders Saatleri

ERKEK TALEBEYE MAHSUS					KIZ TALEBEYE MAHSUS				
Gruplar	Sınıf	Sınıf	Sınıf	Sınıf	Gruplar	Sınıf	Sınıf	Sınıf	Sınıf
	II	III	IV	V		II	III	IV	V
1. Demircilik					1. Dikiş-biçki				
a) Sıcak ve soğuk demircilik	8	8	6	6	a) Dikiş	6	6	7	7
b) Nalbantlık			3	3	b) Örgü ve dokuma	3	3	2	2
c) Motorculuk	3	3	2	2	c) Ziraat sanatları	2	2	2	2
Toplam	11	11	11	11	Toplam	11	11	11	11
2. Dülgerlik					2. Örgücülük ve dokumacılık				
a) Dülgerlik	6	6	7	7	a) Örgü ve dokuma	6	6	7	7
b) Marangozluk	3	3	2	2	b) Dikiş	3	3	2	2
c) Duvarcılık	2	2	2	2	c) Ziraat sanatları	2	2	2	2
Toplam	11	11	11	11	Toplam	11	11	11	11
2. Yapıcılık					3. Ziraat sanatları				
a) Yapıcılık	6	6	7	7	a) Ziraat sanatları	6	6	7	7
b) Betonculuk	3	3	2	2	b) Dikiş	3	3	2	2
c) Dülgerlik	2	2	2	2	c) Örgü ve dokuma	2	2	2	2
Toplam	11	11	11	11	Toplam	11	11	11	11

Kaynak: MEB (1943a). Köy Enstitüleri öğretim programı. Ankara: Maarif Matbaası 113.

Tablo 10 ve 11’de yer alan iş ve meslek dersleri, enstitüler içinde yetişen köy öğretmen adaylarını insan sermayesi ihtiyacına göre yetiştirmekte, köylerde ihtiyaç duyulan veya duyulabilecek iş ve meslek eğitimleri verilmekte ve mezunlar da üretim sürecinde diğer bireylere göre farklılık göstermektedirler.

Sistemdeki temel hedef, hem enstitü öğrencilerinin köy hayatına yönelik iş ve meslekleri bilimsel bir anlayışla öğrenmelerini sağlamak hem de burada öğrendiklerini aynı bilimsellik köy hayatıyla bütünleştirmektir. Bu sayede köylü kendi tabiatından başka

herhangi bir duruma muhtaç kalmadan kendi üretimini ve kalkınmasını kendisi sağlayacaktır (Tonguç, 1974). Tonguç, köylerde gerçekleştirilecek iş eğitiminin amacının büyük ölçüde güçlü vatandaş, memleketin sosyal, siyasal ve ekonomik hayatının gelişimine katkı sunacak ve doğaya egemen olan iş adamları yetiştirmek olarak tanımlamaktadır.

Köy ve toplumun kalkınması

Eğitimin gerek insan sermayesine gerekse toplumun bütününe doğrudan ve dolaylı olarak etkileri mevcuttur. Toplumunu oluşturan bireylerin aldıkları eğitimin düzeyi toplumsal refahın düzeyini de belirler. Eğitim aynı zamanda çıktıları açısından ekonomik değerler de taşımaktadır.

Kalkınma, “Bir ülkenin ekonomik, toplumsal ve siyasal yapısının değişerek insan yaşamının kalitesinin maddi ve manevi alanda ilerlemesi ve giderek toplumun refahının artış göstermesidir.” (Balci, 2010, s. 111) Bu tanıma uygun olarak kalkınmanın ön koşulu, toplumun kendi ekonomik, sosyal ve kültürel koşullarını geliştirmek istemesidir. Cumhuriyetin miras aldığı toplum yapısı ise, kendi koşullarını kendi imkânları ile kalkındırabilecek sermaye ya da zihinsel birikime sahip değildi. Bu birikim eksikliği cumhuriyetin ilk yıllarında geleneksel eğitim anlayışı ile aşılmaya çalışılsa da genel anlamda başarıya ulaştığı söylenemez.

Tonguç, toplumun ve öncesinde onun lokomotifi olacak olan köylerin kalkındırılmasında (canlandırılmasında) devletin köylere götüreceği maddi yardım ve hizmetlerden çok, köyün öncelikle kendisini canlandırmasıyla çözülebileceğini düşünmüştür (Tonguç, 2008).

Köy Enstitüleri gerek hedeflediği insan gücü ve yeni tip insan anlayışı, gerekse planladığı iş eğitimi ilkesinin köylerde de devamı ile birlikte, köylerde bilgiyle tekniği, ülkü ile gerçeği aynı hedef çatısında birleştirmeyi hedeflemiştir. Bu hedef doğrultusunda öncelikle köyün ekonomik ve toplumsal olarak canlanması, daha sonra da tüm ülkenin kalkınması

hedeflenmiştir. Yaparak ve yaşayarak öğrenen, görevlerine başladıkları köylerde bunları uygulayan ve köylüye rehberlik edecek olan öğretmenler kırsalda yaşayan insanlara, o güne kadar üretici tarafından bilinmeyen ya da uygulanmayan tekniklerin öğretilmesini ve köylerin kendi kendilerini kalkındırmaları hedeflenmiştir.

Köy Enstitülerinin Nicel Hedefleri

Eğitim planlamasında, toplumun eğitim düzeyini yükseltebilmek adına konan nitel hedeflerin yanı sıra, eğitimin nicel olarak büyümesi de önemlidir. Nicel hedefler, genellikle kısa vadeli, gözle görülür hedeflerdir. Eğitim planlamasında öğrenci sayısı, okullaşma hedefi, mezun sayısı, öğretmen sayısı, gibi hedefler nicel hedefler olarak kabul edilebilirler. Köy Enstitülerinin nicel hedefleri; köylerde okuryazar sayısının artırılması, enstitülerin sayısı ve yurt geneline yaygınlaştırılması, enstitüye kabul edilecek öğrencilerin sayısı, enstitüde görev yapacak öğretmen sayısı, enstitü mezunu öğretmen ve sağlıkçı sayısı ile köy okulları sayısının geliştirilmesidir.

Enstitü Sayısı ve Bölgeler

Köy Enstitüleri Projesi'nde, 1937 yılında İzmir-Kızıılçullu ve Eskişehir-Çifteler'de eğitim okulu deneyimi ile başlayan enstitü sisteminin yurt geneline yayılması yönünde genel bir hedef belirlenmiştir (TBMM, 1940a; 1940b).

3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu Layihası'nda (TBMM, 1940b) 15 yıl içerisinde mevcut 4 köy öğretmen okulunun (İzmir, Eskişehir, Kırklareli ve Kastamonu) enstitüye çevrilmesinden hariç, 12 bölgede enstitü açılması ve enstitü sayısının daha sonra 22'ye kadar çıkarılması hedeflenmiştir (s.4).

24.11.1945 tarihinde yayımlanan İlköğretim Çalışma Planı'nda Muş ve Bingöl dolay, Siirt ve Van dolay, Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında olmak üzere 4 yeni enstitü daha kurulması ve toplam enstitü sayısının 24'e çıkarılması hedeflenmiştir (MEB, 1945, s. 348).

Enstitü öğrenci sayısı

Köy Enstitüleri Kanunu'nun 3. maddesinde, “Enstitülere tam devreli (beş yıllık) köy okullarını bitirmiş, sıhhatli ve yetenekli köylü çocuklar seçilerek alınır” denmektedir (TBMM, 1940a, s.13.682).

1940 yılından 1946 yılına kadar olan kuruluş evresinde hedeflenen öğrenci sayısı tüm enstitüler toplamında yıllık 3.000 öğrencidir ve bu öğrencilerin seçiminde ilk etapta 3 katı öğrenci seçilir (TBMMZC, 1940 s. 85; MEB, 1941a, s. 231).

1942 tarihli Köy Enstitüleri Teşkilatı Kanunu Layihası'nda, 3.000 öğrenci hedefi aynı zamanda “Mecburi ilköğrenimi köylere çabuk ve geniş ölçüde yaymak için 1942 yılından itibaren Köy Enstitülerine “Her yıl 1.000 eğitmen namzedi ile 3.000 talebe alınması” şeklinde de ifade edilmiştir (TBMM, 1942b, s.1.).

24.11.1945 tarihinde yayımlanan İlköğretim Çalışma Planı'nda her enstitünün hangi yıl ne kadar öğrenci alacağına dair detaylı bir planlamayı da içermektedir (MEB, 1945, s. 348).

Enstitü Mezun Sayısı

Eğitim planlamasında, sisteme dahil olan bireylerin eğitim sonunda nitelik kazanarak topluma kazandırılması yanında nicel olarak tahmin ya da talep modeline göre; nicel olarak bir artış göstermeleri de önemlidir. Bundan dolayı, köy enstitüleri projesi analiz edilirken mezun edilecek öğretmen ya da eğitmenlerin eğitimci ihtiyacına yönelik olarak, hedeflendiği görülmüştür. Enstitü mezunları bölümü köylerde eğitimci ve diğer meslek erbabını yetiştirme hedefi çerçevesinde, enstitülerin yapısı gereği mezuniyet şekline göre nicel olarak 2 alt temada incelenmiştir: Bunlar, köy öğretmeni ve eğitmeni sayısı ile sağlıkçı sayılarıdır.

Köy Öğretmeni ve Eğitmeni Hedefleri

Planlayıcıların, enstitülerden beklediği temel hedef, köy şartlarına ayak uyduracak köy öğretmenleri yetiştirmektir. Köylerin şartları düşünüldüğünde, mevcutta devam eden eğitmen

yetiştirme hedefinden vazgeçilmemiş, eğitmen yetiştiren okullar öncelikle Köy Enstitüleri bünyesine dahil edilmişlerdir.

3803 sayılı Köy Enstitüleri Teşkilatı Kanunu Layihası'nda, enstitülerin öğretmen ihtiyacına yönelik genel hedefi; 15.000 öğretmen ve 2.000 eğitmen yetiştirilmesi olarak belirlenmiştir (TBMM, 1940b, s. 2).

İlköğretim seferberliği kapsamında 1944 yılında “İlköğretimin Geliştirilmesi ve Okul Yapımının Hızlandırılması” başlıklı bakanlık tamiminde her yıl 3.000 mezun verecek şekilde bir planlama yapılması gerektiği ve toplam mezun sayısının 45.000'i bulana kadar devam edileceği belirtilmiştir (KEÇEV, 2005, s. 358-361).

Milli Eğitim Bakanlığınca 24.11.1945 tarihli genelge ile tüm valiliklere duyurulan “İlköğretim Çalışma Planı”na göre 1946 yılından 1956 yılına kadar 24 enstitüde toplam 32.955 öğretmen ve 7.485 eğitmen yetiştirilmesi planlanmıştır (MEB, 1945, s. 348). Plana göre, her yıl enstitülerde yetiştirilecek öğretmen ve eğitmen sayısı Tablo 12' de detaylı olarak gösterilmiştir:

Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan planda (Tablo 12), öğretmen sayılarının genel toplamı ve eğitmen sayılarının genel toplamında toplama işleminden kaynaklandığını düşündüğümüz genel toplam hatası yapıldığı tespit edilmiştir. Öyle ki; hem yıllara ait hem de enstitülerden toplam mezun edilmesi planlanan öğretmen sayılarının ayrı ayrı toplanmasından çıkan sonuç, 32.955'dir. Ancak dergide genel toplam olarak 37.955 sayısı verilmiş ve bunu takip eden birçok eserde de bu sayı 37.955 olarak kabul edilmiştir. Eğitmen sayılarına bakıldığında da, dergide eğitmen sayısı toplamı 7.435 olarak gösterilmiş ancak tablonun geneli toplandığında 7.485 sayısına ulaşılmıştır. Bu nedenle, çalışmada konuya yönelik veriler tablo içeriğine bağlı kalınarak hesaplanan genel toplam rakamları üzerinden değerlendirilmiştir.

Tablo 12

1945 İlköğretim Çalışma Planı Hedeflenen Öğretmen ve Eğitimci Sayısı

A. ON YIL İÇİNDE KÖY ENSTİTÜLERİNE ALINARAK YETİŞTİRİLECEK ÖĞRETMENLERİN SAYISI																											
KÖY ENSTİTÜLERİNİN ADLARI																											
Yıllar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	Toplam		
	Kepirtepe	Artıfye	Savaştepe	Kızılcıllı	Ortaklar	Çifteler	Gönen	Aksu	Hasanoğlan	Göl	Ivritz	Pazarören	Pamukpınar	Akpınar	Düzüçü	Akçadağ	Pulur	Beşikdüzü	Çılavuz	Dicle	Muş ve Bingöl	Dolay	Sirt-Van Dolayı	Akdeniz Kıyısı	Karadeniz Kıyısı		
1946-1947	100	200	100	100	100	60	100	100	100	100	120	50	100	100	75	200	150	100	100	100	150	-	-	-	-	2.305	
1947-1948	60	250	150	100	100	60	100	100	150	150	150	50	150	100	75	300	250	150	100	150	150	150	150	150	150	150	3.295
1948-1949	60	350	200	150	100	60	50	50	350	200	230	50	250	100	100	400	400	250	50	200	250	150	150	150	150	150	4.300
1949-1950	60	350	200	150	100	60	50	50	450	300	250	50	250	100	150	600	500	250	50	200	250	250	250	250	250	250	5.170
1950-1951	60	450	300	150	100	100	50	50	550	400	250	50	300	150	150	1000	600	250	50	200	250	250	250	250	250	250	6.210
1951-1952	50	100	125	100	75	75	50	125	150	125	125	50	150	100	125	150	125	100	100	150	150	150	150	150	150	150	2.750
1952-1953	50	100	125	100	50	50	50	100	150	100	125	50	150	100	125	150	125	100	100	150	150	150	150	150	150	150	2.650
1953-1954	50	100	100	50	50	50	50	100	100	100	100	50	100	100	100	150	125	100	100	150	150	150	150	150	150	150	2.425
1954-1955	50	100	100	50	50	50	50	50	100	100	100	50	50	50	100	100	100	50	100	150	150	150	150	150	150	150	2.150
1955-1956	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	100	50	50	50	50	100	50	50	50	100	100	150	150	150	150	150	1.700
Toplam	590	2.050	1.450	1.000	775	615	600	775	2.150	1.625	1.550	500	1.550	950	1.050	3.150	2.425	1.400	800	1.550	1.750	1.550	1.550	1.550	1.550	1.550	32.955
B. ON YIL İÇİNDE KÖY ENSTİTÜLERİNE ALINARAK YETİŞTİRİLECEK EĞİTMENLERİN SAYISI																											
1946-1947	20	25	25	25	25	20	20	25	30	25	25	20	30	20	20	25	30	20	20	50	50	50	50	50	50	50	695
1947-1948	20	25	20	20	25	20	20	25	30	20	20	20	30	20	20	25	30	20	20	50	50	50	50	50	50	50	680
1948-1949	15	60	30	20	30	20	20	20	50	20	20	20	50	20	30	25	30	20	20	60	60	60	60	60	60	60	820
1949-1950	15	80	30	20	30	15	15	20	50	20	20	20	50	30	30	30	50	20	20	60	60	60	60	60	60	60	865
1950-1951	15	100	40	30	40	15	15	20	100	20	20	15	50	30	40	30	50	20	20	75	75	75	75	75	75	75	1.045
1951-1952	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100	100	-	100	-	25	25	100	25	25	100	100	100	100	100	100	100	1.000
1952-1953	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60	60	-	60	-	25	25	60	25	25	60	60	60	60	60	60	60	640
1953-1954	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60	60	-	60	-	25	25	60	25	25	60	60	60	60	60	60	60	640
1954-1955	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	30	-	30	-	25	25	60	25	25	60	60	60	60	60	60	60	550
1955-1956	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	30	-	30	-	25	25	60	25	25	60	60	60	60	60	60	60	550
Toplam	85	280	150	115	150	90	90	110	260	385	385	95	490	120	265	260	530	225	225	635	635	635	635	635	635	635	7.485

Kaynak: MEB (1945). İlköğretim çalışma planı. Tebliğler Dergisi 26.11.1945. s. 348

Sağlıkçı Sayısı Hedefi

Köy Enstitüleri sadece köylülere okuma-yazma öğretmek ya da teknolojik yenilikleri köye entegre etmek amacıyla açılmış kurumlar değildi. Aynı zamanda, köy şartlarında köyün hem öğretmeni, hem teknisyeni, hem de sağlıkçısı olarak yeni tip insan yetiştirmek amacını gütmüş ve köyün topyekûn kalkınmasını hedeflemiştir (Altunya, 2010).

3803 sayılı Kanun Layihası'nda (TBMM, 1940b) köylünün sağlığına yönelik “devlet eliyle sağlık işlerinin yoluna konması” ifadesi yer almış (s.2) ancak layiha ve kanun metninde enstitülerden ne kadar sağlıkçı yetişeceğine dair herhangi bir hedef belirlenmemiştir.

1926 yılından sonra, sağlık bakanlığına bağlı sağlık memurluğu okullarından mezun öğrenciler, genellikle il ve ilçe merkezlerinde görev yapıyor, köylerde görev yapan sağlık memurları ise yeterli kalmıyordu (Aydoğan, 2007a).

Köy Enstitüleri bünyesinde sadece köylerde görev yapacak sağlıkçı yetiştirilmesi hedefi, sistem kurulduktan sonra sistemin izlenmesi sonucu ortaya konan bir hedeftir. Bu hedef enstitülerin sadece eğitmen veya öğretmen yetiştiren bir öğretmen okulu olmaktan çok köyün o günkü şartlara göre ihtiyaç duyduğu her türlü meslek erbabını yetiştiren bir enstitü olduğunun da kanıtıdır.

Köylerdeki sağlık ihtiyaçlarının devlet eliyle giderilebilmesini sağlamak amacı ile normal şartlarda ebe ve sağlık memuru yetiştirmenin zorluklarından dolayı 1943 tarihli ve 4459 sayılı “Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilâtı Yapılmasına ve Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâleti Teşkilât ve Memurini Hakkındaki 3017 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun”un 94 nolu Layihası'nda Köy Enstitüleri öğrencilerinden 10 sene içerisinde 5.000'i köy ebesi, 5.000'i ise köy sağlık memuru olmak üzere 10.000 sağlıkçı yetiştirilmesi hedeflenmiştir (TBMM, 1943b, s. 2). Sağlıkçı hedef sayılarına ilişkin veriler Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13

Köy Enstitüleri Sağlık Memuru Hedefi

YILLAR	Kız	Erkek
1943-1944	300	300
1944-1945	400	400
1945-1946	400	400
1946-1947	500	500
1947-1948	500	500
1948-1949	500	500
1949-1950	600	600
1950-1951	650	650
1951-1952	650	650
1952-1953	500	500
Genel toplam	5.000	5.000

Kaynak: TBMM (1943b). Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve sıhhat ve içtimâî muavenet vekâleti teşkilât ve memurini hakkındaki 3017 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası ve mazbatasından derlenmiştir.

Bu sağlıkçıların hedef dağılımına bakıldığında, 10 yıllık bir süreçte Köy Enstitülerinin sağlık bölümlerinden toplamda 10.000 köy ebesi ve sağlık memuru yetiştirilmek üzere öğrenci alınması ve tamamının mezun edilmesi hedeflenmiş ve yıllara sari olarak gösterilmiştir.

Köy Okulu ve Okutulacak Öğrenci Sayısı

Enstitülerin kuruluş amaçlarından en önemlisi, yurdun genelindeki tüm köylerin yüzde yüz okullaştırılması olmuştur. Köy Enstitüleri Kanunu Layihası'nda (TBMM, 1940b) 40.000 köyün 31.000'inde faal okul bulunmadığı ve ilköğretim meselesinin tüm yurtda başarıya ulaşabilmesi için özellikle bu köylere eğitmen ve öğretmen gönderilmesi gerekliliği dile getirilmiştir.

Kanun görüşmelerinde de dönemin Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, toplam 40.000 köyün yaklaşık 31.000'inde okul bulunmadığı ve köylerimizin kalkınması için tüm köy çocuklarının okutulabilmesi hususlarını dile getirmiştir (TBMMZC, 1940, s. 77-80).

Genel olarak değerlendirildiğinde, ilköğretim meselesinin tüm yurttaki çözüme kavuşturulması için 40.000 köyün tamamının okullaştırılması hedef kabul edilmiştir. Bu da enstitülerden beklenen hedefin 31.968 (BİUM, 1942b, s. 9) olduğu anlamına gelmektedir.

Köy okullarında okutulan öğrencilerin okullaşması hedefine bakıldığında; 40.000 köyde 1940 yılında okul çağında olan (7-16) çocuklarının tamamının okutulmasının ilköğretim davası için önemi Köy Enstitüleri kanun layihasında belirtilmiştir (TBMM, 1940b). Bu itibarla; o dönem köylerde okutulamayan toplam 3.354.000 çocuğun daha okutulması hedef olarak belirlenmiştir (TBMMZC, 1940, s. 77). Ancak hedef belirlenirken kaç yılda bu hedefin gerçekleştirileceği ya da köylerdeki doğum oranlarına göre ileriki yıllarda okul çağına gelecek çocuklara ait bir kestirim yapılmamıştır.

Köy Enstitüleri Kuruluş Aşamasında Yürütülen Uygulama Önerileri Belirleme Aşaması Alt Problemine Yönelik Bulgular

Eğitim planlaması aşamalarının üçüncü adımı, uygulama önerilerinin belirlenmesidir. Durum saptaması ve gelecekte ulaşılabilecek hedefler belirlendikten sonra, mevcut durumdan ulaşılmak istenen duruma geçebilmek için yapılması gerekenler ortaya konur. Plan döneminde karşılaşılabilecek olası riskler ve belirsizlikler kestirilmeye çalışılır, engeller belirlenir ve tedbirler bu aşamada alınabilir. Bu aşama, plan döneminde uygulanacak ölçütler, uygulama ilkeleri ve siyasalardan oluşur (Karakütük, 2012).

Eğitim planlaması, doğası gereği, gelecekte istenen durumun gerçekleştirilmesi uygulamalarının etkin, kaliteli ve verimli bir şekilde gerçekleşmesi için hazırlanan bir senaryo yazma işidir. Bu senaryoda; plan döneminde, planın uygulanmasına yönelik oluşabilecek riskler ve belirsizliklerin önceden kestirilmesi veya öngörülmesi planın daha sağlıklı bir şekilde yürütülmesini ve nihayetinde planlamadan elde edilecek çıktılarının maksimum verimliliğini sağlar.

Bu aşamada plan dönemine dair engellerin önceden kestirilmesi ve engellerin mümkünse ortadan kaldırılması, ortadan kaldırılamıyorsa engellerin plana olumsuz etkilerinin en az düzeyde tutulabilmesi için tedbirlerin planlama döneminde alınması kaçınılmazdır. Alınacak tedbirlerin aynı zamanda planlamanın genel ruhuyla uyuşması ve uygulanabilir ölçüde tutulması planın uygulanmasını başarılı kılar.

Plan döneminde uygulamaya yönelik riskler, belirsizlikler, engeller ve tedbirler belirlendikten sonra uygulama ilkeleri ve politikalar belirlenir. İlke ve politikalar, plan döneminde uygulamanın başarıya ulaşmasında en önemli ölçütlerden biridir. Uygulamaların her aşaması bu ilke ve politikalara göre şekillenmekte ve hedeflerin sonuca kavuşturulma düzeyini etkilemektedir.

Ülkemizde 1963 yılından bu yana hazırlanan beş yıllık kalkınma planlarında genelde planın bütünü, özelde ise eğitim planlamasını içeren uygulama önerileri ve politikalar belirlenmiştir. Bu politikalar genelde öncelikler, tedbirler ve çözüm yolları olarak belirlenmiştir.

Bu bölümde, Köy Enstitülerine yönelik hazırlık aşamasında öncelikler, ortaya konan engeller, belirsizlikler, alınan tedbirler ve uygulamaya yönelik ilke ve politikalar ele alınmıştır. Köy Enstitülerinin planlamasına yönelik uygulama önerileri şu temalarda araştırılmıştır:

1. Köy Enstitüleri projesinde hangi öncelikler belirlenmiştir?
2. Köy Enstitüleri uygulamasının önündeki sorunlar ve engeller ile tedbirler ve çözüm yolları nelerdir?
3. Uygulamaya yönelik oluşturulan ilke ve politikalar nelerdir?

Köy Enstitüleri Projesi Öncelikleri

Uygulama önerileri belirlenirken, kıt kaynakların dağıtımının verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi için planın uygulanmasına yönelik öncelikler belirlenir. Köy Enstitüleri

Kanunu hazırlığında ve kanunun uygulanmasında Köy Enstitülerinin genel amaç ve hedeflerine uyumlu olarak belirlenen öncelikler: (1) Enstitülere alınacak öğrenciler, (2) Köyün ve köylünün kalkınması ve (3) Enstitülere ayrılacak bütçe olarak belirlenmiştir.

Enstitülere Alınacak Öğrenciler

Köy Enstitüleri Projesi'nin asıl amacı, nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan köylünün eğitilmesi, eğitim yoluyla köyün ve köylünün kalkındırılmasıdır. Bu amaçla; köy yaşamını bilen, köyden çıkmış çocukların enstitüler aracılığı ile eğitilmesi ve yeniden köylere öğretmen olarak gönderilmesi hedeflenmiştir. Daha önceleri atanan öğretmenlerin köy yaşamını bilmemesi onların köye ve köylüye ayak uydurmasını engellemekte ve öğretmenler köylerden ayrılmakta idi. Bu durum, köylerde eğitimin gerilemesini ve köyün kalkınmasını önlemekteydi (Tonguç, 2008).

3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nun Layihası'nda (TBMM, 1940b) enstitülere alınacak öğrenci kaynağına yönelik hedefi,

“1. Öğretmen namzedini köyden almak,

2. Köyden alınmış çocukları, köy hayatından uzaklaştırmayan bir muhit içinde iyi bir çiftçinin bilgilerine sahip ve bildiklerini de tatbika muktedir bir halde yetiştirmek”, (s. 3) şeklinde belirlenmiştir.

3803 sayılı Kanun'da (TBMM, 1940a) enstitülere seçilerek alınacak öğrencilerin, “*tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş sıhhatli ve müstait köylü çocukları*” (s. 13.682) olması gerektiği belirlenmiştir. Enstitülere alınacak öğrencilerin seçimlerine dair 20.06.1940 tarihli bakanlık tamiminde, Köy Enstitüleri Kanunu'nun nasıl uygulanacağına yönelik talimatlara aşağıdaki şekilde yer verilmiştir;

Enstitülere, tam devreli köy okullarını bitirmiş, sıhhatli ve müstait köylü çocukları seçilerek alınır. Bu vasıflardaki namzet talebenin her biri için seçime memur edilen ilk tedrisat müfettişleri, köy öğretmenleri ve gezici başöğretmenler tarafından birer fiş

doldurularak enstitü müdürlüklerine gönderilir. Enstitünün bulunduğu Vilayet Maarif Müdürlüğünün reisliğinde teşekkül eden heyet gelen fişler (Ek-C) arasından kendilerine bildirilen talebe kadrosuna göre en müsait buldukları çocukları seçer, sağlık yoklamalarını yaptırarak müesseseye alır ve adlarını bir liste halinde Vekilliğe bildirirler.” (Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı [KEÇEV], 2005, s. 58)

denmektedir.

Köy ve Köylünün Kalkınması

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren, toplumun çağın gereklerine uygun bir şekilde kalkınabilmesinin yolunun, köylünün kalkınmasından geçeceği görüşü hâkimdi. Köy Enstitüleri hareketi sadece modern ilköğretim fırsatını köylülere ulaştırmak için değil, aynı zamanda toplumun bütününe etkileyecek bir modernleşme girişimi olarak düşünülmelidir.

Köy Enstitüleri Projesi’nde genel amaç, sosyal ve siyasal yönden çağdaş köy yaşantısının eğitim aracılığıyla yaratılmasıydı (Kaya, 2009). Köy Enstitüleri, Türkiye’de köy kalkınması sorununa yapılan sosyolojik bir yaklaşımın ürünüdür. Amaç, entelektüeller yetiştirmek değil fakat köylü gençleri köy kalkınmasının liderleri olarak yetiştirmektir. Böylece; Köy Enstitüleri hareketinin altında yatan temel fikir, bütün ülkede bir değişme hareketi yaratmaktı (Kirby, 2012). Tonguç’a (2008) göre de memleketin tamamen kalkınması için öncelikle köyün ve köylünün canlandırılması ve köylünün ülkenin her kademesinde kendini göstermesi gerekiyordu.

Aynı zamanda dönemin meclis kayıtları da beklentiyi açıklamada gösterge olarak kullanılabilir. Köy Enstitüleri Kanunu’nun meclis görüşmelerinde, Bingöl Milletvekili Feridun Fikri “...kanunun başlıca temin edeceği faide, köylü ile meşgul olmak davasıdır ki inşallah az zamanda köylünün kalkınma, bu davayı karşılamak hayırlı semereler verecek ümidi ile kanunu çıkarmak vazifemizdir...” ifadesi ile kanunun asıl önceliğinin köylünün ve köyün kalkınması olduğunu açıkça ortaya koymuştur (TBMM, 1940, ZC. D.VI, C. 10. s. 74).

Aynı görüşmelerde Maarif Bakanı Hasan Ali Yücel de “...Bu kanunun memleketimizin istikbali, halkımızın maarif ihtiyacı ve köylümüzün kalkınması bakımından haiz olduğu ehemmiyet, tasvibinizle bir kere daha ve en esaslı surette tahakkuk etmiştir...” (TBMMZC, 1940, D.VI, C. 10, s. 92) diyerek, enstitülerin kuruluş amacını açıkça ifade etmiştir.

Köy Enstitüleri Kanunu 6. maddesinde (TBMM, 1940a), “Köy Enstitülerinden mezun öğretmenler, tayin edildikleri köylerin her türlü öğretim ve eğitim işlerini görürler. Ziraat işlerinin fennî bir şekilde yapılması için bizzat meydana getirecekleri örnek tarla, bağ ve bahçe, atölye gibi tesislerle köylülere rehberlik eder ve köylülerin bunlardan istifade etmelerini temin ederler” (s.13.682) denmektedir. Söz konusu madde, köyün ve köylünün kalkınmasının enstitü mezunu öğretmenler ve köylünün elbirliği ile gerçekleşeceğini öngörmektedir.

Bütçe Önceliği

Eğitim planlaması özü itibariyle, kıt kaynakların doğru bir şekilde dağıtılması olduğundan finansman ve bu kaynakların hangi kalemlerde ne şekilde kullanılacağı konusu planlamanın en önemli konusudur. Planda bütçeleme konusu gerekli bir öncelik olarak düşünülmekte, aynı zamanda da ciddi bir zorluk olarak değerlendirilmektedir.

Bütçeleme, en geniş tanımı ile “Eğitime ne kadar parasal kaynak ayrılacağı ve ayrılan kaynakların hangi eğitim programlarına ve eğitimsel hizmetlere dağıtılacağı konularının belirlenmesine ilişkin karar sürecidir.” (Kurul, 2002, s. 285).

Köy Enstitülerinin kurulduğu yıllar 2. Dünya Savaşı'nın patlak verdiği yıllardır. Bu yıllarda savaşa dahil olsun olmasın, bütün devletlerde genel kamu bütçesinde ciddi kısıtlamalar ve sorunlar yaşanmakta, bütçeler sürekli darboğazlarla karşılaşmakta idi. Kurum olarak eğitim kursları, eğitimli köy okulları, köy okulları, bölge okulları, meslek ve akşam

kurslarını içine alan köy enstitüsü sisteminin bütçesine yönelik 1945 yılına kadar gerçekleştirilen meclis görüşmeleri genellikle olumlu geçmiştir (Aydoğan ve Atıcı, 2010).

Köy Enstitüleri Kanunu'nda toplam 22 ana madde ve 1 ek maddenin içerisinde 14 madde enstitülere ait bütçe konularını içermektedir (m.7-14, 16-18, 21-23). Bu maddelerde, öğretmen ve diğer çalışan aylıkları (m.7,8, 9, 10, 17), enstitü gelir ve giderleri (m.11,12,13,14,16,22.), öğretmenlerin sosyal haklarına yönelik (m. 18, 21) düzenlemeler getirilmiştir. Ayrıca, öğretmen ve memurların derece ve maaşlarına cetveller de düzenlenmiştir (TBMM, 1940a).

3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'nun 98 sayılı layihasında (TBMM, 1940b), her enstitüye ait inşaat masrafları ayrıca hesaplanmış ve 16 enstitüye ait 3.000.000 TL'lik (1940-1945 arası) yekun çıkarılmıştır. Bunun yanında 15 yıllık süre zarfı için, 1940-1955 arasında enstitülere ayrılacak ve tüm masraflarını (personel giderleri, eğitim ve diğer giderler) gösteren bir cetvel hazırlanmış ve toplamda 24.340.360 TL'ye ihtiyaç duyulacağı belirtilmiştir (s.5-6).

II. Dünya Savaşı'nın başladığı 1939 yılından hemen sonra 1940 yılında bütçeden yapılan genel harcamalara bakıldığında; savaş ekonomisine dayalı bir bütçe olduğu, maarif işleri için genel bütçeden sadece % 2,8'lik bir kısmın ayrıldığı, bu kaynağın da % 8,68'inin Köy Enstitüleri için ayrıldığı Tablo-14'te gösterilmiştir.

Tablo 14

1940 Yılı Bütçe Verileri (Seçilmiş Veriler)

Genel Bütçe	Duyunu Umumiye	Milli Vekaleti	Müdafaa	Maarif Vekaleti	Köy Enstitüleri	Enstitülerin Maarif Vekâleti bütçesine oranı %
665.992.000 TL	67.336.747 TL	264.130.689 TL		18.654.779 TL	1.545.591 TL	8,68

Kaynak: BİUM (1943a). İstatistik yıllığı (1941-1942). Ankara: Yeni Cezaevi Matbaası. eserinden derlenmiştir.

Zorluklar ve Çözüm Yolları

Planlamanın başarıya ulaşması sadece bilimsel bir durum tespiti ve bu durum tespitine yönelik belirlenen hedeflerin gerçekliği ile ölçülmez. Plan döneminde ortaya çıkabilecek zorlukların önceden proaktif bir anlayışla öngörülmesi ve bu darboğazlara karşı alınan önlemler plan hedeflerinin başarıya ulaşması adına önemlidir.

Köylerdeki Sosyal Yapı

Cumhuriyetin ilk yıllarında; çoğu köyde bir din adamı, tarikat lideri yahut toprak ağası o köydeki sosyal ilişkileri yönlendiriyordu. Kendileri hangi dünya için çalışırlarsa çalışınlar köylülerin öteki dünya için hazırlanmaları gerekliliğini yineliyorlardı (Türkoğlu, 2013). Bu durum, köy halkının enstitüleri kabullenmesini ve enstitünün imece ruhuna katılmasını engelleyici özelliklerdi.

Köylerdeki değişime sürekli direnç gösterebilecek bu sosyal yapının bilimin aydınlığı ile yıkılması görevi de, yine Köy Enstitüleri Kanunu'nun 6. maddesinde yer alan

“Köy Enstitülerinden mezun öğretmenler, tayin edildikleri köylerin her türlü öğretim ve eğitim işlerini görürler. Ziraat işlerinin fennî bir şekilde yapılması için bizzat meydana getirecekleri örnek tarla, bağ ve bahçe, atölye gibi tesislerle köylülere rehberlik eder ve köylülerin bunlardan istifade etmelerini temin ederler. (TBMM, 1940a, s.13.682)”

hükmü ile enstitü mezunu köy öğretmenlerine bırakılmıştır.

Köylerde yer alan dirençli baskı grupları ve bu baskı gruplarına karşı direnç gösteremeyecek köy halkının eğitimi ve köyün bilimin aydınlığında kalkınabilmesi için köy öğretmenlerinin görevleri 4274 sayılı kanunda detaylandırılarak anlatılmıştır:

B) Köy eğitmen ve öğretmenlerinin köy halkını yetiştirmekle ilgili vazife ve salâhiyetleri şunlardır:

1. Köy halkının millî kültürünü yükseltmek, onları sosyal hayat bakımından asrın şartlarına ve icaplarına göre yetiştirmek, köy kültürünün müspet kıymetlerini yaymak ve kuvvetlendirmek için gereken tedbirleri almak; millî bayram günlerinde, okulların açılışlarında, mahallî ve millî âdetlere göre kutlanan iş günlerinde törenler yapmak ve bunları, halk türküleri, oyunları, marşları ve müzik aletleri esas tutulmak suretiyle tertip, tanzim ve idare etmek; köy halkını radyodan azami derecede faydalandırmak:

2. Köyün ekonomik hayatını geliştirmek için ziraat, sanat, teknik alanlarında köylülere örnek olabilecek işler yapmak; okullarda sergiler açmak ve diğer munasip yerlerde panayır açılmasına yardım etmek; istihsalin arttırılması ve ürünlerin kıymetlendirilmesi, köy iş hayatının canlandırılmasıyla ilgili tedbirlerin alınmasında köylülere gereken yardımlarda bulunmak; gidip gelinmesi mümkün yerlerdeki pazar, sergi, panayır, fuar, müze gibi ekonomik hayatın gelişmesiyle ilgili kuruluşlarla halkı ve talebeyi ilgilendirmek, onların buraları ziyaret etmelerine kılavuzluk etmek; ormancılığa ait bilgilerin arttırılmasına çalışmak ve ormanların faydalarını ve korunmalarını anlatmak; kurulmuş köy ormanlarının hakimiyetle korunmasında ve yeniden kurulacakların kurulmasında yardım etmek. (TBMM, 1942a, s. 3244)

Aynı kanunun 11. maddesinde köylerde bulunan ve enstitülere karşı sürekli direnç gösterme potansiyeline sahip baskı ve çıkar gruplarına yönelik yasal tedbirler:

Onuncu maddede yazılı işlerin gerçekleştirilmesi için ilgili köylüler bu kanunda yazılı esaslara göre ve diğer kanunlarda tespit edilen hükümlere uygun olmak şartıyla eğitimci ve öğretmenlere yardım etmek ve onlarla işbirliği yapmak vazifesiyle mükelleftirler. Bu mükellefiyetlerden kaçınanlarla işleri aksatanlar ve bu işlere fesat karıştıranlar hakkında eğitimci ve öğretmenlerin ihbarı üzerine ilköğretim müfettişi tarafından yapılacak tetkik üzerine verilecek rapora nazaran takibe lüzum görüldüğü

takdirde köyün bağlılığına göre kaymakam veya valinin yazacağı bir müzekkere ile Cumhuriyet Müddeiumumiliğine gönderilir. Müddeiumumilik, bu evrakı sulh mahkemesine tevdi eder ve mahkemece de bu hareketleri sabit görülenler üç günden on beş güne kadar hafif hapis veya beş liradan yirmi beş liraya kadar hafif para cezasıyla cezalandırılır. (TBMM, 1942a, s.3.245)

hükümleri ile alınarak, köyde halkın yaşantısını yönlendiren baskı unsurlarının devre dışı bırakılacağı anlamına gelmektedir.

Bütçe Zorlukları

Bütçe planlamada bir öncelik olduğu kadar planın başarıya ulaşabilmesi adına en büyük zorluklardan biridir.

1933 yılından itibaren uygulamaya konulan ve hızla sanayileşmeyi öngören 1. Beş Yıllık Sanayi Dönemi, 1939 yılında Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ile uygulanamaz hale gelmiştir. 1940 ve 1950 dönemi, ekonomi politikası tarihi süreci içinde devletçilik ve harp ekonomisi devri olarak tanımlanmaktadır (Boratav, 1998). 1940-1945 bütçe harcamalarının büyük çoğunluğu milli savunma ve duyunu-u umumiye harcamalarına ayrıldığı Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15

1940-1945 Yılları Arası Bütçe Harcamaları (Seçilmiş Veriler)

	Genel Bütçe Harcamaları	Milli Savunma Harcamaları	Duyunu Umumiye Harcamaları
Toplam	5.327.639.104 TL	3.101.967.691 TL	797.260.567 TL

Kaynak: BİUM (1946). *İstatistik Yıllığı (1942-1945)*. Ankara: Hüsnü Tabiat Basımevi. Eserinden derlenmiştir.

Tablo 15'e bakıldığında, bütçe harcamalarının % 58'inin milli savunmaya, % 15'inin duyunu-u umumiye borçlarına ayrıldığı görülmektedir.

1940-1946 yılları arasındaki genel bütçe ve Köy Enstitüleri bütçesine ait verilere bakıldığında, Savaş döneminin zor koşullarına rağmen Maarif Bütçesi'nin önemli bir kısmının enstitülere aktarıldığı Tablo-16'da görülmektedir.

Tablo 16

1940-1946 Yılları Arası Bütçe Karşılaştırmaları

YIL	GENEL BÜTÇE		MAARİF BÜTÇESİ		KÖY ENSTİTÜLERİ BÜTÇESİ (HARCAMA)	Genel	Maarif
	İLK ÖDENEK	AKTARMA ÖDENEK	İLK ÖDENEK	AKTARMA ÖDENEK		Bütçeye Oranı (yüzde)	Bütçesine oranı (yüzde)
1940	268.481.000	665.992.000	17.796.167	18.654.779	1.545.591	0,23	8,29
1941	309.743.000	786.978.000	19.452.261	25.078.377	2.094.781	0,27	8,35
1942	394.327.000	1.259.831.000	28.538.434	35.655.936	4.344.186	0,34	12,18
1943	486.721.000	1.160.068.000	43.128.934	55.815.899	6.966.564	0,60	12,48
1944	1.031.498.000	1.159.060.000	62.504.584	71.801.460	11.429.534	0,99	15,92
1945	537.843.000	754.177.000	51.012.921	50.769.214	8.446.252	1,12	16,64

Kaynak: BİUM, 1943a; 1943c; 1943e; 1944a; 1946 (İstatistik Yıllıkları) ve BİUM, 1943d; 1944b; 1945a; 1947a; 1947b (maarif istatistikleri) bütçe bölümlerinden derlenmiştir.

Bununla birlikte, enstitülerin tüm harcamalarının devlet bütçesinden karşılanması yolu tercih edilmemiştir. 3803 sayılı Köy Enstitüleri Teşkilatı Yasası (TBMM, 1940a) daha sonra da ayrıntılı olarak 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilatı Yasası (TBMM, 1942a) ile devlet ödeneğinin yanında köy bütçesinden ödenek ayrılması da (TBMM, 1942a, m., 18-22, s.3246), düzenlenmiştir

Öğrenci velilerinin desteği, köy bütçesinden ödenek ayrılması yolu ile hem köy okullarının hem de enstitülerin demirbaş, zirai alet ve yapım işlerine yönelik ek bütçeleme yoluna gidilmiştir. Köy okullarının ve bölge okullarının kurulması aşamasında köylünün 20 gün çalıştırılması hükme bağlanmış ve enstitü elemanları ile köylüler imece yöntemiyle hem enstitülerini hem de köy okullarını birlikte inşa etmeye başlamışlardır (TBMM, 1942a, m. 25,s.3246).

Böylelikle, Köy Enstitülerinin giderleri, devlet bütçesi, insan emeği ve ekonomik örgütlenmelere dayanmıştır. II. Dünya Savaşı'nın sınıra dayandığı o yıllar, ülkenin tüm kaynakları savunmaya özgülendi. Savaş ve kıtlık yıllarındaki bütçe yetersizliğinin yarattığı

açık, büyük ölçüde sistemin dayandığı “üretici eğitim” anlayışıyla giderilmiştir.” (Altunya, 2010, s. 74). Bu anlayışa yönelik 3803 sayılı Kanun’un 98 nolu Layihası’nda (TBMM, 1940b);

...Çok beklemeye vaktimiz olmadığı gibi çok paramız da yoktur. Az zamanda ve az masrafla ilk tahsili yapabilme hususunda şu iki tedbir hatıra gelmektedir:

1 — Nüfusları 400’den az küçük köyler için, köy öğretmenleri yetiştirmeğe devam etmek.

2 — Mahiyeti aşağıda arz edilecek Köy Enstitüleri vasıtasıyla, şimdiye kadar yapıldığından ayrı bir şekilde köye öğretmen ve bu arada köye lüzumlu elemanları yetiştirmektir... (s.2)

denilerek hem yetersiz bütçe olanaklarına hem de az zamanda çok öğretmen ve eğitimci yetiştirmeye yönelik tedbirler sıralanmıştır. Layihada (TBMM, 1940b) inşaat masraflarının en aza indirilmesi hususunda;

“Enstitüler eğitimci kursları ile birleştirildiği takdirde inşaat meselesini (3 000 000) lira ile halletmek mümkün olabilecektir. Eğitimci kurslarında bulunan eğitimci inşaat derslerinin tatbikatı olarak bir kurs devresi zarfında (50 000) lira kıymetinde bir okul binasını (20 000) liraya meydana çıkarabilmektedirler. Bu tarzda çalışmak şartıyla bu enstitülere ait 7 milyon liralık inşaat işini 3 milyon liraya ikmal etmek mümkün olacaktır...” (s.8)

denmektedir.

Savaş koşullarının yarattığı ekonomik sıkıntı, enstitü modelinin de bir gereği olan “iş okulu” yaklaşımı ile üretim yaparak aşıldı. “Enstitülere giren binlerce öğrenci; yönetici, öğretmen ve usta öğreticinin rehberliğinde, enstitülerin toplam 40-50 bin dönüm toprağını ıslah edip ekerek, gereksindikleri ürünleri üretti; sıfırdan başlayarak 723 bina yapıp içinde barındı, yaşadı, eğitim gördü.” (Aydoğan, 2007a, s. 15). Bu durum, enstitü giderlerinin

özellikle olağanüstü durumlarda paylaşılması ve sadece devlet desteği ile değil, yerel bütçe desteği ve üretim modeli ile de rahatlıkla sağlanabileceğini göstermektedir.

Enstitü Arazileri Zorlukları

Köy Enstitülerinin kuruluşundaki ana hedef, köylünün köy yaşantısı içerisinde eğitilmesi ve köydeki ziraat işlerinin bilimsel koşullarla gerçekleştirilmesini öğretmektir. Bu amaca uygun bir yapılanma için tarım çalışmalarının üretime dönük olması ve bunu teminen de geniş arazilere ihtiyaç duyulmakta idi. Köy Enstitüleri Kanunu'nun (TBMM, 1940a.) 1. maddesinde “...ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, Maarif vekilliğince Köy Enstitüleri açılır...” (s.13.682) denmektedir. Köy okulu arazilerinin teminine yönelik olarak Kanunun on ikinci maddesinde;

“...Köy öğretmenlerinin tayin edildikleri okullara, köy hududu içindeki ziraat işlerine elverişli araziden Köy Kanunu'na göre satın alınarak öğretmen ve ailesinin geçimine, okul talebesinin ders tatbikatına yetecek miktarda arazi tahsis edilir. Köyde devlete ait arazi bulunduğu takdirde okula tahsis edilecek arazi tercihan bunlardan ayrılır...” (TBMM, 1940a, s.13.682).

denilerek, enstitüden mezun olduktan sonra öğretmenlerin köylerde eğitimin bilimsel şartlarda uygulanabilmesi ve öğretmenin sosyal yaşantısını da kolaylaştıracak arazi temini yasalaştırılmıştır.

Kanunun yürürlüğe girmesinden hemen sonra maarif vekâleti tarafından yayınlanan “Köy Enstitüleri Kanunu'nun uygulanması” genelgesinin 2. Maddesinde köy okulu arazisinin tahsisine yönelik uygulama politikası belirlenmiştir (KEÇEV, 2005, s. 64). Enstitü ve köy okullarının arazi tahsis ücreti de devlet bütçesinden karşılanmaktadır. Yanı sıra, 4274 Sayılı Yasanın 6. Bölümü (madde 28-30) tamamen köy okullarına ayrılacak arazinin tahsis ve kullanımına yönelik olarak oluşturulmuştur. Aynı kanunun 47. maddesi de köy öğretmenin

ailesine tahsis edilecek arazinin ve kullanımının ne şekilde olacağı ile ilgilidir (TBMM, 1942a).

İlgili mevzuat incelendiğinde, enstitü ve köy okulu arazilerinin temini sorununun devlet bütçesinden karşılanması yöntemiyle çözüme kavuşturulduğu görülmektedir.

Enstitü Öğretmenleri Temini

Köy Enstitülerinin temel amacı, köyü bir bütün halinde ele alarak, bir yandan çağın gereklerine göre köylüyü eğitmek, bir yandan da köyün ve köylünün kalkınma hamlesinde başoyuncu görevi üstlenecek köy öğretmenleri yetiştirmektir. Ancak bu durumda asıl sorun, köye elverişli öğretmeni yetiştirecek köy enstitüsü öğretmenlerini bulmaktır. Bu durum ilk etapta 3803 sayılı Kanun'da Köy Enstitülerine tayin edilecek öğretmenlerin hangi kurumlardan mezun olacağı 7. maddede aşağıdaki şekilde belirtilmiştir (TBMM, 1940a):

Köy Enstitülerine aşağıda adları yazılı müesseselerden mezun olanlar öğretmen tayin edilirler:

- 1) Yüksekokullar ve üniversite fakülteleri mezunları,
- 2) Gazi Terbiye Enstitüsü mezunları,
- 3) Öğretmen Okulları mezunları,
- 4) Ticaret Liseleri ve Orta Ziraat Okulları mezunları,
- 5) Erkek Sanat Okulları ve Kız Enstitüleri mezunları,
- ü) Köy Enstitüleri mezunları,
- 7) İnşaat Usta Okulları mezunları,
- 8) Bunlardan başka her türlü teknik ve meslekî okullar mezunları..."(s.13.682)

denilmektedir.

Buna karşın, yüksekokul ve fakülte mezunu öğretim elemanları, şehirden uzak oldukları için enstitüleri tercih etmemişler, tercih edenlerin çoğu da enstitülere uyum sağlayamayarak geri dönmüşlerdir (Aydoğan, 2007b). Bu sorunun çözümüne yönelik

24.07.1943 tarihli yönetmelik ile Köy Enstitülerine öğretmen yetiştirmek amacıyla Hasanoğlan' da Yüksek Köy Enstitüsü kurulmuştur. Yüksek Köy Enstitüsünde öğrenim görecek olan öğrenciler de enstitülerin son sınıf öğrencilerinden ve enstitü mezunu köy öğretmenlerinden seçilmiştir. Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsündeki öğretim kolları, enstitülerde okutulan ders kollarına göre düzenlenmiştir (KEÇEV, 2005).

Yüksek Köy Enstitüsünün öğretmenleri ise Ankara'nın üniversite ve yüksekokullarından gelen öğretim görevlilerinden oluşmaktaydı (Tonguç, 1998). 1947 yılı Maarif İstatistiklerine bakıldığında, bu öğretmenlerden yedisi profesör, biri doçent ve 27'si Maarif Bakanlığı tarafından tefrik edilen öğretmen olmak üzere 35 kişiden oluşmaktadır (BİUM, 1948a, s. 204). Yüksek Köy Enstitüsü 27 Kasım 1947 tarihinde kapatıldı ve kapatılana kadar da 213 mezun verdi (BİUM, 1949a; BİUM, 1948b; Aydın, 2013).

Köy Öğretmenleri Mecburi Hizmet ve Maaşları

Mevcut sistemde köy öğretmenleri şehir şartlarında yetişerek köylere öğretmen olarak gönderilmekteydi. Bu durum karşısında köy hayatının tabiatını ve şartlarını bilmeyen, köyü özümseyememiş öğretmenlerin köye ve köylüye uyum sağlaması zorlaşıyor, öğretmen bir an önce köyden ayrılmanın yollarını arıyor ve hatta meslekten ayrılabilirdi (Tonguç, 2008).

Köy öğretmenlerinin köylerde kalabilmesini teminen 3803 sayılı yasa (TBMM, 1940a) ile bazı zorunluluklar getirilmiştir. Bu zorunlulukların başında, enstitü mezunlarının atandıkları köylerde yirmi sene mecburi hizmet zorunluluğunun getirilmesi ve mecburi hizmetini tamamlamadan ayrılması durumunda ise hem devlet memurluğundan el çektilmeleri hem de enstitü öğrenimi boyunca devletin kendisi için yaptığı tüm masrafları iki katı halinde geri ödeyecek olması gelmektedir (m.5,s.13.682).

1938 yılı öğretmen maaş baremine göre ilk defa göreve başlayan köy öğretmenlerinin aylık maaşı 10 liraydı (BİUM, 1943b, s.4). Ancak enstitü mezunu köy öğretmenlerinin maaş baremi bu cetvelden ayrı düşünülerek hesaplanmış ve enstitüden mezun olarak köye öğretmen

olarak göreve başlayanların maaşının 20 TL ile başlayarak kademeli olarak 15. yıl sonunda 40 liraya çıkarılması planlanmıştır (m.7). Ayrıca, askerlik görevlerini ifa ederken de asteğmen sıfatıyla, mevcut maaşlarının üçte ikisinin ödenmesi hükme bağlanmıştır (TBMM, 1940a).

Aynı kanunda, köy öğretmenin köyde ailesi ile birlikte kullanabileceği ve işletebileceği ev ve arazi masrafları da devletçe ödenmekte (m.12), okulda üretilen her türlü mal ve hizmette mülkiyeti devlette kalmak suretiyle işletilmek üzere öğretmene bırakılmıştır (m.14).

3803 sayılı Kanun'da (TBMM, 1940a) öğretmenin köyde uzun bir süre kalabilmesi için gerekli önlemler alınmış ve aksi takdirde her türlü ayrılıştaki da eğitim ücretlerinin öğretmenden geri alınacağı hükmü ile de ekonomik bir zorunluluk getirilmiştir (m.5,s.13.682).

Köy Okulu Yapımı

Köy Enstitüleri Kanunu'ndan önce, 40.000 Türk köyünden ancak 4.959'unda öğretmenli ve 4.000 inde de eğitimci okul vardı (TBMM, 1940b, s.2). Okulsuz köy sayısının çalışmamızda elde edilen verilere göre 31.968 olduğu (BİUM, 1942b, s.9) tespit edilmiş olup, araştırmada bu sayı temel alınmıştır. Bu durumda geriye kalan 31.968 okulsuz köyün ivedilikle okula kavuşturulması gerekmektedir. Mevcut bütçe zorlukları içerisinde köylerin tamamının okula kavuşturulması bütçeye biraz daha yük getireceğinden köy okulu yapımı işleri kanun ve yönetmeliklerle "imece" usulüne göre düzenlenmiştir.

Bu durum, 3803 sayılı yasa ile çözüme kavuşturulmaya çalışılmış ve kanununun 12. maddesi ile köy okulu arazisi temini devlet bütçesinden karşılanmak kaydıyla köy öğretmeni tarafından yaptırılması hükmüne bağlanmıştır. Aynı kanununun 16. maddesinde;

"...Köy öğretmenlerinin tayin edilecekleri okulların binaları ve öğretmen evleri Maarif Vekilliğince verilecek plânlara göre Köy Kanunu'na tevfikeyen, bölge ilk tedrisat müfettişi ile gezici başöğretmenin nezaretinde köy ihtiyar heyetleri tarafından yaptırılır

ve öğretmen tayin edilecek köylere keyfiyet üç yıl önce bildirilir. Köy bütçesinde de ona göre tedbirler alınır. Öğretmen işe başlamadan evvel okul binası ile öğretmenevi tamamen bitirilir. Köy okulları binalarının tamiri ve okulun daimî masrafları köy ihtiyar heyetlerince temin edilir...” (TBMM, 1940a, s.13.682).

denmektedir. Bu şekilde köy okulu yapımı ve masrafları hem devlet bütçesi hem de köy bütçesinden karşılanmaktadır.

Yanı sıra, köy okulunun inşasına yönelik 1940 yılında yayımlanan “Köy Enstitüleri Kanununun Uygulanması” konulu genelge ile (KEÇEV, 2005 s. 63-66) okul arsasının seçiminden inşaat çalışmalarına kadar tüm uygulamalar hükme bağlanmıştır. Köy Enstitüsü mezunlarının çalışacakları köylerde yaptırılacak okul binalarının planlarına ait müsabaka şartnamesi 16.12.1940 tarihli ve tebliğler dergisinde yayımlanmıştır (KEÇEV, 2005 s. 275-291). Bu okulların işletme planlarına yönelik 08.01.1946 tarihli bakanlık genelgesi ile de okul ve uygulama bahçelerinin inşaat ve işletme planlarına yönelik hükümler belirlenmiştir (KEÇEV, 2005 s. 319-320).

4274 sayılı Kanun’a (TBMM, 1942a) göre; köy okulunun gelişiminin planlaştırılması bağlı bulunduğu enstitü müdürlüğüne bırakılmıştır (m.4, s.3244). Aynı kanunun 10. maddesine göre köy okullarıyla ilgili tüm işler köy öğretmenin sorumluluğuna bırakılmıştır. Köy okullarının müstemilatının köy bütçesinden de karşılanması hususu 4274 sayılı Kanun’un 20. maddesinde hükme bağlanmıştır. 4274 sayılı Kanun’da, köy okullarının yapımı ve onarımı ile okullara ait arazilerin temini, tahsisi ve kullanımı iki bölüm halinde (5. ve 6. Bölümler madde- 22-30) detaylandırılarak hükme bağlanmıştır (TBMM, 1942a).

Savaş koşullarından etkilenen devlet bütçesinin daha da olumsuz etkilenmemesi ve köylerde yaşayanların da kendi okullarına sahip çıkması konusu ilk başlarda olumlu karşılanırsa da özellikle 1946 yılından sonra bu durum, köylüye fazladan yük getirdiği düşünüldükçe olumsuz karşılanmıştır.

Kız Öğrencilerin Katılımı

Günümüzde yeni yeni çözülmeye başlanan okul çağındaki kız öğrencilerin okula gönderilmesi sorunu, cumhuriyetin ilk dönemlerinde de büyük bir sorun olarak eğitimcilerin ve devletin karşısına çıkmıştır. Dönemim sosyolojik yapısı itibari ile köyde yaşayan erkek çocukların çiftçilikle uğraşmaları, kız çocukların ise evlilik çağına geldiklerinde evlendirilmesi toplumsal bir doğru olarak kabul edilmekte idi (Tonguç, 2008). Cumhuriyetin yerleştirmeye çalıştığı yeni eğitim anlayışında sadece erkeklerin değil aynı zamanda kız çocukların da okutulması ve kalkınma hamlesine katkı sağlamaları bir zorunluluk olarak görülmekte idi.

Köy Enstitülerinde karma eğitimi sağlayabilmek ve kız öğrencilerin de bu enstitülerde öğrenim göreberek başarıyla köy kalkınmasına öğretmen olarak katılabilmeleri o dönemin şartlarında çok da kolay olmamıştır.

Enstitülere kız öğrenci bulabilmek adına özellikle enstitü müdürlerinin köylerde yaşayan başarılı ve zeki kız öğrencilerin babalarını ikna etmek, enstitüye gelen kız öğrencilerin okuldan ayrılmaları için gösterilen çaba o dönemin koşullarında çok da kolay değildi (Aydoğan, 2007b; Kaya, 2009).

Köy Enstitülerinin kurulduğu tarih olan 1939-1940 eğitim-öğretim yılında eğitimde kadın-erkek öğrenci dengesinin bozuk olduğu Tablo 17’de gösterilmiştir.

1939-1940 yılı istatistiklerine bakıldığında; ülke genelinde okuyan öğrencilerin % 31’ini; köylerde okuyan öğrencilerin ise, % 28’ini kız öğrencilerin oluşturduğu Tablo-17’de gösterilmiştir.

Tablo 17

1939-1940 Eğitim Öğretim Yılı İlkokul Kız-Erkek Öğrenci Verileri

ÜLKE GENELİ İLKOKULLAR			KÖY İLKOKULLARI				
Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam		
1940	619.246	285.893	905.139	1940	384.793	149.918	534.711

Kaynak: BİUM (1942b). Maarif 1939-1940 istatistiği. Ankara: Ulus Basımevi. 9

Köylerde yaşayan ve tahsil çağına gelmesine karşın çocuklarının çoğunluğunun okula gitmediğine yönelik veriler Tablo 18’de gösterilmiştir. Tablo 18’de, 1940 yılında Türkiye’deki tahsil çağındaki çocukların sayılarına ve okullaşma oranlarına bakıldığında ise köylerin aleyhine veriler göze çarpmaktadır.

Tablo 18

1940 Yılı Tahsil Çağı Tablosu

	Okuma çağında 7-16 yaşlarında bulunan çocuk adedi		Okuma çağında olup da 3 ve 5 sınıflı ilkokullardan mezun olanlar		Okuma çağında olup da halen ilkokullara devam edenler		Okuma çağında olup tahsile devam etmeyenler		Okuma çağındaki çocuklara nazaran okumayanların % oranı	
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
Şehirlerde	389.118	322.907	56.216	33.279	212.701	129.616	120.201	160.012	30,8	49,5
Köylerde	1.650.991	1.386.893	91.662	35.563	386.622	155.770	1.172.707	1.195.560	71	86,2
Yekûn	2.040.109	1.709.800	147.878	68.842	599.323	285.386	1.292.908	1.355.572	63,3	85,1

Kaynak: BİUM (1942d). İlk tahsil çağındaki çocuklar istatistiği (1940). İstanbul: Hüsnü Tabiat Basımevi.32

Tablo 18’e göre, tahsil çağında olup da türlü sebeplerle okuyamayan kız öğrenci oranının tahsil çağına oranı köylerde % 86, şehirlerde ise bu oran % 49,55’tir.

O dönem, köylerde yaşayan ve tahsil çağına gelmiş ancak okula gitmeyen ve/veya gönderilmeyen kız çocuklarının çokluğu toplumsal kalkınmada kadınlara düşen görevin de ileriki dönemlerde yerine getirilemeyeceği anlamına geliyordu.

Karma eğitim, Köy Enstitülerinin temel özelliklerinden birisidir. İlköğretim Genel Müdürü olan İsmail Hakkı Tonguç, enstitülerdeki kız-erkek dengesizliğini giderebilmek için çeşitli yollar aradı ve enstitü müdürlerini de bizzat bu konuda görevlendirdi. Bu yollardan bir tanesi de Köy Enstitüleri hazırlık sınıflarına üç yıllık eğitimli köy okullarını bitiren kız öğrencilerin alınması oldu. Bunun yanında, enstitü müdürleri de köy köy dolaşarak enstitülere kız öğrenci kaydetmişlerdir (Aydoğan, 1999).

Köy okullarından bir şekilde mezun olmuş kız öğrencilerin sayısının azlığı aynı zamanda enstitüye kayıt olacak kız öğrenci sayısını da etkilemekteydi. Emekli Prof. Ayşe Baysal'ın Köy Enstitüleri' ne katılma hikâyesi kendisinin anlattığına göre şöyledir:

“...Köy Enstitüleri'ne alınacak kız öğrenci bulunamıyordu. Erkek öğrencilerden başvuru çok oluyordu ve sınavla seçiliyordu. Anlaşılan şöyle bir karar alınmış: Bir kız öğrenciyi yanında getiren erkek öğrenci sınavsız alınacaktı. Köyümüzün hatırı sayılır kişilerinden birisi oğlunu mutlaka enstitüye göndermek istiyordu ama sınavı kazanamayacağından korkuyordu. Annemi beni göndermesi için kandırmış. Böylece bir erkek çocuğun gidebilmesi için ben maşa olarak kullanıldım...”
(Aydoğan, 2007a, s. 50)

Tüm bu tedbirlere karşın, enstitülerin kapatıldığı tarihe kadar kız öğrenci sayısı erkek öğrenci sayısına göre çok düşük bir oranda kalmış, enstitülerden mezun olan kız öğretmen sayısı da (1.399), toplam mezun sayısının (17.342) ancak % 8'ini teşkil etmiştir (BİUM, 1953b, s.149).

O dönemin şartlarında kız öğrencilerin özellikle köylerde okutulamaması sadece köylerin değil, ülkeyi idare edenlerin politikacıların da en önemli sorunu idi. Bu durum, köylülerin enstitüleri ne kadar benimsediğinin ya da desteklediğinin de göstergesidir. Bu gösterge tek başına anlam ifade etmemektedir. Ülkelerin eğitim politikalarının halk tarafından benimsenebilmesi o politikaların politik olarak da ne kadar desteklendiğine de bağlıdır.

Politik Destek

Devletler eğitim sistemlerini iyileştirmek adına zaman aralığı belli ya da belirsiz bir takım politikalar oluştururlar. “Hükümetler ve kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilen ve uygulanan hareketler serisinden oluşan faaliyetlere de kamu politikası (Çevik ve Demirci, 2008, s. 13) denir.”

Hükümetlerin toplumun gelişebilmesi için oluşturduğu bu bir dizi faaliyetlerin uygulanabilmesi için de o ülkenin meşru yasama organında onaylanması ve faaliyete geçirilmesi gerekmektedir. Bu durum söz konusu politikaya hem meşru bir zemin oluşturur hem de politik destek sağlamış olur.

Hükümetler kendi kararlarına yönelik politik desteği en üst düzeyde tutmayı arzu eder ve bu yönde politika belirlemeye gayret gösterirler. Bazı durumlarda ise politik desteğin bir kenara bırakıldığı ve tamamen kamu yararına olacak şekilde politikalar üretme yolunu seçer.

Özellikle eğitim reformlarına yönelik politik destek konusu genelde sorunlarla karşılaşır. Eğitim ulusal boyutta eğitilen bireylerin kazanacağı niteliklerle alakalı olduğundan, eğitim planları, reformları ya da eğitim çalışmalarının genellikle o fikrin temelini atan kişi ya da kurumlarla sınırlı kalmaması adına plandan etkilenecek tüm kesimlerin desteğinin alınması yolu seçilir.

Köy Enstitüleri Projesi'ne yönelik hazırlanan 3803 sayılı Kanun'un oylandığı oturumda, (17.04.1940) Köy Enstitüleri Kanunu için oy kullanan milletvekili sayısı 278'dir. Kanun her ne kadar katılanların oy birliği ile kabul edilmişse de, o dönem 429 vekile sahip olan mecliste bu denli önemli bir kanunun oylamasına sadece 278 vekilin katılması (TBMMZC, 1940, D.6. C.10. İ. 1; s.99) ve katılım oranının % 64 olarak gerçekleşmesi de birçok milletvekilin söz konusu kanuna açıktan destek vermediği anlamına gelmektedir.

Aynı oturumda Enstitü Kanunu'ndan hemen önce görüşülen diğer kanunlar ile Köy Enstitüleri Kanunu'na yönelik TBMM genel kurulu oylama durumuna bakıldığında ise Köy Enstitüleri Kanunu'nun büyük bir politik destek almadığı Tablo 19'da gösterilmiştir.

Tablo 19

17.04.1940 Tarihli Meclis Görüşmeleri Oy Dağılımı

Kanun Adı	Vekil sayısı	Reye İştirak edenler	Kabul edenler	Reye İştirak etmeyenler	Münhal (Boş Oy)
DDY 1936 Yılı kati hesabı kanunu	429	316	316	110	0
58 917 000 liralık fevkalâde tahsisat verilmesi hakkındaki kanuna ek kanun	429	316	316	110	
Köy Enstitüleri kanunu	429	278	278	148	3

Kaynak: TBMMZC 1940, D.6. C.10. İ. 1;s.93-102

Tablo 19 incelendiğinde, aynı oturumda olmalarına rağmen, Enstitü Kanunu'ndan hemen önce oylanan diğer iki kanuna katılan 38 milletvekilinin Enstitü Kanunu'nun oylamasına katılmadığı görülmektedir.

Bu durum tek partili bir mecliste, Köy Enstitüleri Kanunu'nun büyük bir politik destek ile çıkarılmadığını göstermektedir.

Öğretim Programı

Köy Enstitülerinin kurulduğu yıl (1940) enstitüler için hazırlanmış özel bir öğretim programı mevcut değildi. Köy Enstitülerinin hangi programa göre eğitim-öğretim yapılacağına dair enstitülere 1940 yılında bir genelge gönderildi. Bu genelgeye göre; bataklıkların kurutulması, enstitü arazisinin ağaçlandırılması, yol yapımı, toprak işleme, öğrencilere çeşitli beceri ve alışkanlıkların kazandırılması hususları ile her enstitünün kendi özgün koşulları dahilinde çeşitli çalışmaların yaptırılabilceği belirtilmekteydi (KEÇEV, 2005).

Enstitü Müfredatı 1943 yılına kadar 24.06.1940 tarihli genelgeyle belirlenmiş olup, bu genelgede enstitülerin çevre köylerdeki mevcut tarım ve iş durumuna göre kendi yapılarını oluşturmaları istenmiştir (Karacan, 2004). Dört yıllık bu deneme sürecinden sonra, Milli

Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulunca 04.05.1943 tarihinde tüm Köy Enstitülerinde uygulanmak üzere “Köy Enstitüleri Öğretim Programı” kabul edilmiş ve bu programla enstitülerde deneme sürecinde olan öğretim programına da belirli bir standart getirilmiştir (MEB, 1943a). 1947 yılında enstitülerin öğretim programı değiştirilmiş, özellikle teknik derslerin ağırlığı azaltılmıştır (MEB, 1947).

1943 yılına kadar olan yerel öğretim programı düzenleme ilkesi, üç yıllık bir denemeden sonra tüm enstitülerin öğretim programı birleştirilerek bir çatı program oluşturulması ile çözüme kavuşturulmuştur.

Eğitim İlke ve Politikaları

Eğitim planlamasının hedeflenen nitel ve nicel gerçekleştirmeleri sağlayabilmesi için gerekli ilke ve politikaların ortaya konulması, planlamanın genel taslağının daha verimli bir şekilde hayata geçirilmesini sağlamaktadır.

Genel olarak eğitim politikasının tanımına bakılacak olursa, “genelde tüm eğitim sisteminin özelde bir eğitim örgüt ya da kuruluşunun amaçlarına ulaşmasını sağlamak üzere alınacak kararlara ve yapılacak uygulamalara rehberlik eden ilkeler bütünüdür.” (Balcı, 2010, s. 50).

Eğitim örgütünün amaçlarına ulaşmasını sağlayacak ilkeler ve kurallar eğitim politikası tarafından belirlenmektedir. Guttman’a (1990) göre, “Eğitim politikası ilkeleri oluşturulurken iki temel değer bulunmaktadır: Bunlar, bireysel özgürlük ve yurttaşlık erdemidir. Birincisi, bireyin düşünce ve davranışının önündeki engelleri kaldırmak iken; ikincisi, bireyin toplumsal sorumluluğuna vurgu yapmaktadır.” (akt, Aypay, 2015, s. 15)

Ülkemizde eğitim politikası belirleme sürecini iki aşamada ele almak mümkündür. Bunlardan ilki, çoğunluğu hükümet programlarından oluşan ve genel bir bütünlük içerisinde planlanmamış olan 1923/1963 arası dönem. İkincisi ise, genel planlı kalkınma dönemi olarak nitelendirilebilen 1963 ve sonrası dönemdir. 1923-1963 arasındaki dönem özellikle

cumhuriyetin kendi kurumlarını oluşturmaya başladığı ancak eğitimde bütüncül bir planlamanın olmadığı dönemdir. Bu dönemin en önemli özelliği, cumhuriyet ilke ve reformlarına uygun, inkılapların halk tarafından benimsenmesine yönelik reformların gerçekleştirildiği ve sonrasında da çok partili hayata geçilerek demokrasi fikrinin gelişmeye başlamasıdır.

Cumhuriyetin ilanından 1940'lara kadar uzanan zaman dilimi içerisinde eğitim sisteminde birtakım reformlar gerçekleştirilmiştir. Bu reformlar: 1) öğretimi birleştirme, 2) eğitimi örgütleme, 3) eğitimin niteliğini değiştirme 4) eğitimi yaygınlaştırma (Akkoyunlu, 2005) olarak sıralanabilir.

Ülkemizde ilköğretim ve köylere öğretmen yetiştirme konusunda cumhuriyetin ilk yıllarında ciddi politika ve bu politikalarından doğan ilkeler kabul edilmiştir. Bunlardan ilki, 1921 yılında toplanan 1. Maarif Kongresi'nde kabul edilen ilköğretim tüm yurda en kolay yoldan yaygınlaştırılması, ilköğretim programlarının hayata uygun bir şekilde yeniden düzenlenmesidir (Akyüz, 2012). Daha sonra 13 Şubat 1923 tarihinde toplanan 1. İzmir İktisat Kongresi'nde köylere öğretmen yetiştirme esasları ele alınmıştır (Ökçün, 1968). 1926 yılında köye öğretmen yetiştirmek amacıyla Kayseri Zincidere'de ilk köy öğretmen okulu açılmış ve 1927 yılında köy okulları için ayrı bir öğretim programı meydana getirilmiştir (Tonguç, 1998). Ancak köye uygun şartlarda öğretmen yetiştirme ve ilköğretimin ülkenin her yerine yaygınlaştırılması hamlesi 1929 senesinden sonra türlü sebeplerle (baskı grupları, politikanın benimsetilememesi, plansızlık vb.) duraksamaya uğramıştır. Saffet Arıkan'ın Maarif Bakanı olmasından sonra "Köy İlköğretim Seferberliği" yolunda attığı kararlı adımlar konunun 1935 yılında gerçekleştirilen CHF kongresine taşınmasını sağlamış ve parti programında yer alarak köy eğitimine yönelik devletin politika ve ilkeleri bu kongre ile kesinleşmişti:

1. İlköğretimin ülke geneline yaygınlaştırılması,
2. Okulsuz köy bırakılmaması,

3. Köy hayatına uygun uzmanlıkta köy öğretmeni yetiştirilmesi,

4. Köy eğitiminde fırsat eşitliği (CHF, 1935b)

Bu politikalar ışığında öncelikle 1937 senesinde Eskişehir Çifteler’ de ilk eğitim kursu açılmış, bu denemeden sağlanan başarı neticesinde de, üç yıl süreli 4 ayrı köy öğretmen okulu daha açılmıştır (Aydın, 2013).

17-29 Temmuz 1939 tarihleri arasında toplanan ülkemizin 1. Milli Eğitim Şurası’nda kurulan “İlköğretim Komisyonu” tarafından hazırlanan ve aynen kabul edilen “İlköğretim Raporu” ve “İlköğretim Plan Komisyonu Raporu” ile köylerde yer alan ilkokulların üç yıldan beş yıla çıkarılması, nüfusu 400’den az olan köylerde ilk tahsilin eğitimci, nüfusu 400’den fazla olan köylerde ise ilk tahsilin köy öğretmeni vasıtasıyla verilmesi, köylere eğitimci yetiştiren müesseselerin sayılarının hızla artırılması ve ülke geneline yaygınlaştırılması, okul binası olmayan köy bütçelerine gerçekleştirilecek ödenek tahsisi ve köy öğretmenlerinin rahat ve huzuru için köylerde alınacak tedbirlere ilişkin tavsiye kararları kabul edilmiştir (Maarif Vekilliği, 1939; Aydoğan ve Atıcı, 2010). Bu ilke ve politikalar ışığında, 17.04.1940 tarihinde 3803 Sayılı Yasa ile Köy Enstitüleri kurulmuştur. 1954 yılında kapatılana kadar Köy Enstitüleri politikası çeşitli değişimlere uğrayarak devam etmiştir.

1954 yılında kapatılana kadar yayınlanan Köy eğitimi ve Köy Enstitüleri politikasına yönelik politika metinleri; yasalar, talimatnameler, genelgeler ve şura kararlarıdır (Ek-A). (KEÇEV, 2005).

Köy Enstitülerinin hazırlık ve kuruluş aşaması sadece bir okul kurmak amacıyla başlatılan bir eğitim politikası değildir. Köyün ve köylünün topyekûn kalkındırılması amacı güden ve enstitüleri bu amaçta en önemli araç olarak gören bütünsel bir politikadır. Bu politikanın uygulanabilmesi, süreç içerisinde ortaya çıkan zorluk ve engellerin önlenmesi açısından hükümet tarafından ciddi bir mevzuat çalışması başlatılmıştır. Bu çalışmalar gerek kanunlarda gerekse yönetmelik ve genelgelerde vücut bulmuştur.

Enstitülerin kurulması ve köye ve topluma faydalı vatandaşlar yetiştirme hedefinde zaten kıt olan kaynakların doğru bir şekilde dağıtılması da Köy Enstitüleri projesinin bütçesinin uygun bir şekilde hazırlanması ve uygulanması ile mümkün kılınabilecektir.

Köy Enstitüleri Kuruluş Aşamasında Gerçekleştirilen Bütçeleme Aşaması Alt Problemine Yönelik Bulgular

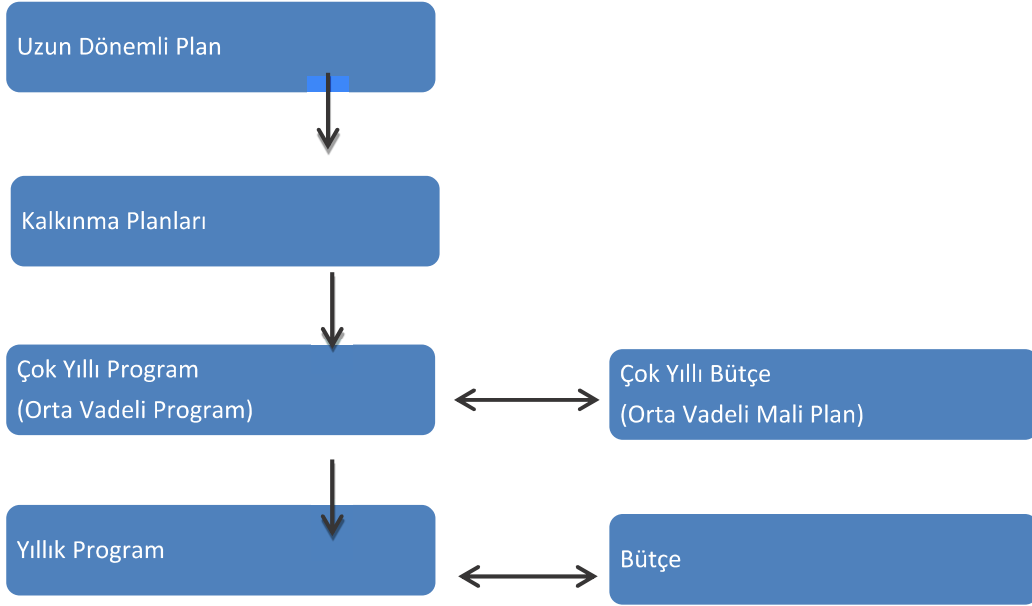
Bütçe, ilk defa batılı devletlerde ortaya çıkmış ve parlamenter sistemin gelişmesiyle paralel bir seyir izlemiştir. Bütçe; “Devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin gelecek belirli bir dönem içindeki gelir ve giderlerini tahmin eden ve bunların yürütülüp uygulanmasına izin veren bir hukuki tasarruftur” (Feyzioğlu, 1976, s. 15). Batılı devletlerde eski Yunan medeniyetine kadar uzanan bütçe kavramı, ülkemizde batılı anlamda Tanzimat Dönemi ile uygulamaya geçmiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk bütçesi ise 1924 yılında hazırlanmıştır (TBMM, 1925a).

Bütçe, kurumların geleceklerine finansal açıdan yön veren kararlar dizgesi iken, bütçeleme gelecekteki hedeflere ulaşmada gerçekleştirilecek faaliyetlerin, planı ve koordinasyonun sağlayan bir süreçtir (Ünal, 1996). Başka bir deyişle, “Programların doğuracağı maliyetlerin ödenek haline dönüştürülmesi ve programlara parasal kaynak ayrılması aşamasına bütçeleme denir.” (Kurul, 2002, s. 277).

Hazırlanan planların etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, kaynak sağlanması ve plan-bütçe ilişkisinin kurulması gerekmektedir. Yapılan plan ile bütçenin aynı dilimde yer alması ve birliktelik sağlaması planın uygulanabilirliğini güçlendirmektedir. Planlamadaki hedefler bütçeden ödenek ayrılması ile gerçekleştirilebilir.

Eğitim ödenekleri hem kurumsal bütçelerde hem de devletin bütçesinde yer alır. Kaynağın gereksinime göre miktarı ve zamanında ödenek ayrılması konusu hedeflerin zamanında gerçekleşip gerçekleşmemesini etkiler.

Planlama ve bütçeleme ilişkisinin nasıl kurulduğu Şekil-6’da gösterilmiştir. (Karakütük, 2012, s. 313)

Şekil 6. Planlama-bütçe ilişkisi

Şekil 6’ya göre uzun dönemli plan ile bütçe arasında bir ilişki olduğu görülmektedir.

Devlet birçok hizmet gibi (sağlık, ulaşım vb.) eğitim hizmetinin de kesintisiz yürütülmesi amacıyla finansmanını üzerine alarak kamu hizmeti olarak yürütmektedir. “Devletin, böyle bir hizmetin sağlanmasını üzerine alması için ya söz konusu hizmetin toplum bakımından çok önemli olması ya da hizmetin yeterli miktarda ve nitelikte karşılanamıyor olması gerekir.” (Serin, 1979, s. 90)

Devlet, kamusal hizmetlerin etkili bir şekilde uygulanabilmesi adına, tüm kamu hizmetlerini ayrı olarak bütçeler. Eğitim bütçesi de bunlardan birisidir. “Eğitim bütçesi, bir yıllık dönemde toplumun moral ve parasal olarak desteklediği eğitim programlarını formal olarak ifade eden ve böylece eğitimsel gereksinimlerin parasal plana dönüştürüldüğü bir belgedir.” (Brimley ve Garfield, 1996, akt. Kurul, 2002, s. 292)

Eğitim yönetiminde bütçelemenin kuramsal erevesi oluşturulurken kamu yönetimi kuramcılarının dile getirdiği rasyonel bütçe kuramı ve politik bütçe kuramı ne çıkmaktadır.

Örgüt içi süreç ve yapılanmaya ağırlık veren rasyonel modelde, bütçe sistemi önceden planlanır, maliyet-fayda analizi gerçekleştirilir, bütçe politikaları belirlenir ve program sonuçları değerlendirilirken, politik bütçe kuramında hali hazırda alınmış bütçe kararları gözden geçirilerek değerlendirilir (Gümüş ve şişman, 2012; Kurul, 2002).

Eğitimde bütçeleme sürecinde öncelikle eğitim planlaması hazırlanır, durum tespiti gerçekleştirilir, hedefler belirlenerek planlama uzun vadede yapılıyorsa gelecekteki durum kestirilmeye çalışılır. Riskler, ncelikler ve tedbirler belirlenir ve eğitim bütçesi hazırlanır. Bütçe hazırlanırken, nüfus ve ğrenci sayıları, okul düzeyleri ve türleri arasında geçiş oranları, öğrenim süreleri, terk ve başarı oranları ile toplumsal talebe ilişkin bilgiler kullanılır. Uzun vadeli bütçelemede eğitim maliyeti kestirimleri ortaya konulur, eğitim maliyetleri arasındaki maliyet farklılıkları hesaplanır ve hangi alan ya da programa daha fazla ağırlık verileceği belirlenir. Bütçenin uygulanması aşamasında kaynakların yönetimi ve dağılımı konuları ele alınır ve en son olarak da bütçenin değerlendirilmesi gerçekleştirilir.

Eğitimde bütçeleme işlemlerinin en önemli kısmını parasal kaynak bulma veya yaratma aşaması teşkil eder. Devlet ve diğer kamu tüzel kuruluşlarının, kamu finansmanının harcamalarının finansmanını sağlamak amacıyla yasal sınırlar içerisinde elde ettiği gelirlere kamu geliri denir (Hesapçioğlu ve İnanđı, 2008). Kamu eğitim bütçesinin gelir kaynakları kamunun gelir kaynaklarıdır. Bu gelir kaynakları; cari ve sermaye geliri olarak ikiye ayrılır. Cari gelirler, vergi gelirleri ve vergi dışı gelirleri kapsar. Sermaye gelirleri ise, sermaye aktifleri satışları ile devlet dışı kaynaklardan yapılan sermaye transferlerini kapsar (nal, 1996; Gümüş ve şişman, 2012). Eğitimin en önemli geliri vergilerdir. Özel olarak eğitim için bütçeye koyulan vergiler vardır ya da diğer vergilerden eğitime pay ayrılır. Cumhuriyetten

sonra eğitimle ilgili ilk vergiler, 1925 yılında çıkan 616 sayılı Mektep Vergisi (Kanun No: 616) ile 1927 yılında çıkan Maarif Vergisi'dir (Kanun No:1130).

Bir diğer gelir kalemi ise, yükseköğretim kurumları için öğrencilerden alınan öğrenim harçlarıdır (ikinci öğretim, yaz okulu, ücretli lisansüstü öğrenim vb.). Döner sermayesi olan okullar ve yükseköğretim kurumları da ürettikleri mal ve hizmet karşılığında aldıkları ücretlerin toplandığı döner sermaye gelirleri de bir diğer gelir kaynağıdır. Okul aile birliği gelirleri, kira ve işletme gelirleri, bağışlar, faizler ve nemalar, yurt ve pansiyon ücretleri, okul kooperatifi gelirleri, dış krediler ve yardımlar ile ihale cezaları da eğitim bütçesinin diğer gelir kaynaklarıdır (Ünal, 1996; Kurul, 2002).

Eğitimin maliyeti eğitim iş ve işlemlerini gerçekleştirmek amacıyla girdilerin ekonomik değeri için kullanılan bir terimdir. Eğitim hizmetlerinde gerçekleştirilen her türlü harcama eğitim maliyeti olarak nitelendirilir. Bu maliyetler doğrudan ve dolaylı maliyetler olarak ikiye ayrılır. Eğitimin maliyetinin bir kısmı parasal olarak ifade edilir ve bu maliyet hem öğrenci ve ailesi hem de toplum tarafından üstlenilir. Birey ve ailelerin bütçelerinden eğitime ayırdıkları kaynak miktarı doğrudan maliyet kapsamına girmekte, ailenin gelir düzeyi ve eğitimin kazançlarına bakışı bu kaynağın miktarını da etkilemektedir (Akkoyunlu, 2005). Toplum açısından doğrudan maliyet ise, eğitim iş görenlerinin ücret ve maaşları ile eğitim sürecinde kullanılan değerlerin toplamıdır. Toplum ve birey açısından dolaylı maliyet ise vazgeçilen kazançla ölçülür. Vergi öncesi vazgeçilen üretim değeri ve vergi sonrası gelirlerdir (Kurul, 2002). Eğitim bütçesinde bir mali yıl içinde yinelenen, maaş ve ücret ödemeleri gibi personel giderleri, işletme bakım ve onarım giderleri, demirbaş, kırtasiye vb. harcamalar cari harcamalardır. Bir yıldan daha uzun süre kullanılan ve yıllar sonra yenilenmesine gereksinim duyulacak harcamalar ise yatırım harcamalarıdır. Bu harcamalar da arsa temini, bina inşaatı gibi harcamalardır. Türkiye'de eğitim finansmanının tarihsel gelişimine bakılacak olursa;

Osmanlı Devleti döneminde eğitim devlet, vakıflar, gönüllü kuruluşlar ve ailelerden finanse edilmekteydi (Akyüz, 2012).

Cumhuriyetin ilk yıllarında, eğitim giderleri büyük ölçüde kamu kaynakları ile karşılanmaya çalışılmış, zaman zaman halktan da gönüllü destek sağlanmıştır. Planlı kalkınma döneminden itibaren eğitim finansmanı ve kaynak sorunu öncelikli sorun olarak görülmüş, 1980'lerden sonra merkeziyetçi tek finansör devlet anlayışından liberal anlayış benimsenmiş ve özel sektörün desteği artırılmaya çalışılmıştır. Eğitim bütçesi parasal kaynak sorunları ve çeşitlenmeler nedeniyle eğitim günümüzde önemini artırmaktadır (Gümüş ve Şişman, 2012). Bu bağlamda, her türlü eğitsel faaliyetin planlanması aşamasında (mikro ya da makro düzeyde) eğitim yöneticilerinden eğitim bütçesi konusunda çeşitli çalışmalar yapılması beklenmektedir.

Bu bölümde, Köy Enstitülerine yönelik bütçeleme çalışmaları, kamudan ayrılacak bütçe ve yerel bütçe desteği olmak üzere iki alt temada analiz edilmiştir.

Köy Enstitüleri Kamu Bütçesi

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu tarihten bu yana ağırlığı devlet bütçesinden karşılanacak şekilde eğitim işlerini bütçelemiştir. Özellikle 1980'e kadar geçen dönemde eğitim planlarında kamu bütçesi ağırlığı hissedilmektedir.

Köy Enstitülerinin kurulduğu yıl olan 1940 yılı 2. Dünya Savaşı'nın başladığı ve birçok ülkenin savaş ekonomisi ile yönetildiği bir dönemdir. Bu dönemde uluslararası piyasalardaki ekonomik sıkıntılar ülkemizde de hissedilmeye başlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1935-1940 yılları arası genel bütçe ve maarif bütçesi dağılımı Tablo 20'de gösterilmiştir. Genel bütçeden eğitim işlerine ayrılan ödeneğin bütçe payının 1940 yılına kadar ortalama % 4,5 düzeylerinde seyrettiği, savaşın başlamasından hemen ardından hazırlanan bütçede ise yüzde 2,8'e gerilediği görülmektedir.

Tablo 20

1935-1940 Yılları Arası Genel Bütçe ve Maarif Bütçesi

YIL	GENEL BÜTÇE		MAARİF BÜTÇESİ		
	BAŞLANGIÇ	AKTARMA	BAŞLANGIÇ	AKTARMA	BÜTÇE
	ÖDENEĞİ	ÖDENEK	ÖDENEĞİ	ÖDENEK	PAYI %
1935	195 011 053	279.009.168	9.058.540	11.739.150	4,2
1936	212 755 580	281.411.412	10.270.690	10.661.577	3,7
1937	231 017 776	330.003.318	12.229.371	14.880.986	4,5
1938	254 914 719	332.927.771	14.670.130	18.039.113	5,4
1939	261 064 192	410.028.332	16.164.400	18.653.232	4,5
1940	268.481.000	665.992.000	17.796.167	18.654.779	2,8

Kaynak: *BİUM (1943c). İstatistik yıllığı (1939-1940)*. Ankara: Ankara Basım ve Ciltevi eserinden derlenmiştir.

Bu şartlar altında kurulan Köy Enstitülerinin masrafının tüm olumsuzluklara rağmen devlet bütçesinden karşılanması ise gerek yasalar gerekse yasaların layihelerindeki ilgili bakanlık mazbatalarında ve Maarif Vekâletince yayımlanan genelge ve diğer yazışmalarla hükme bağlanmıştır (TBMM, 1940a; ve 1940b; KEÇEV, 2005). Bu hükümler, enstitü masrafları, öğrenci masrafları, öğretmen ve memur maaşları, öğretmen özlük hakları, köy okulu ve malzeme giderleri ile köy öğretmenleri sandığı teşkilatı temaları altında birleştirilebilir.

Enstitü Masrafları

Bütçelemeye, okul masraflarını ilk kurulduğu yıllar inşaat masrafları, daha sonraki yıllar ise işletme ve idame masrafları oluşturmaktadır.

1939-1940 yılı başında faaliyette olan dört köy öğretmen okulundan hariç o yıl açılacak yeni Köy Enstitülerinin inşaat masraflarının meri mevzuat çerçevesinde 7.000.000 lira ile hallolacağı ancak bu inşaatların eğitimci tarafından gerçekleştirilmesi ile toplam inşaat masraflarının 3.000.000 liraya hallolabileceği 3803 sayılı Kanun'un layihasında belirtilmiştir. Öğretmenevleri dahil enstitü masrafları gerek enstitüler bazında gerekse yıllara sari olmak üzere yapılan planlama Tablo 21'de gösterilmiştir.

Tablo 21

Köy Enstitüleri İnşaat Masrafları ve Yıllara Tevzii³

Enstitü Bölgesi	Öğretmen evleri de dahil olmak üzere inşaat masrafları	Ders Yılı	Lira
Kars	220.000	1940-1941	250.000
Kastamonu	330.000	1941-1942	455.000
Eskişehir	230.000	1942-1943	550.000
İzmir	115.000	1943-1944	720.000
Trakya	230.000	1944-1945	1.025.000
Kayseri	225.000	Toplam	3.000.000
Malatya	155.000		
Arifiye	150.000		
Trabzon (Beşikdüzü)	175.000		
Hatay (Soğuksu)	200.000		
Adana (Haruniye)	200.000		
Isparta (Gönen)	150.000		
Samsun (Hamamayağı)	170.000		
Antalya	150.000		
Van	250.000		
Şark Vilayetlerinden İrinde	150.000		
	3.000.000		

Kaynak: TBMM (1940b). Köy Enstitüleri kanunu komisyon raporu. s.6'dan alınmıştır.

98 sayılı Köy Enstitüleri layihasında yer alan enstitülerin diğer masraf ve bütçe çalışmaları Tablo 22'de gösterilmiştir. Tablo 22 incelendiğinde on beş senelik bir bütçeleme planlamasının yapıldığı görülmektedir.

Tablo 22

Köy Enstitüleri Diğer Masraflar

on beş yıl zarfında mekulat¹¹, melbusat¹², tesisat, maaş ve ücret vesair masraflar

Yıllar	Tutarı lira	Yıllar	Tutarı lira
1940-1941	1.486.880	1948-1949	1.725.520
1941-1942	1.670.880	1949-1950	2.355.120
1942-1943	2.057.920	1950-1951	1.056.080
1943-1944	2.096.600	1951-1952	910.080
1944-1945	2.464.040	1952-1953	764.080
1945-1946	2.451.040	1953-1954	618.080
1946-1947	2.447.440	1954-1955	518.080
1947-1948	1.718.520	Toplam	24.340.360

Kaynak: TBMM (1940b). Köy Enstitüleri kanunu komisyon raporu. s. 6'dan alınmıştır.

³ Tevzii: dağılım

Bu uzun vadeli harcama ve ödenek planlaması o dönemde kıt kaynakların doğru ve etkili bir şekilde dağıtım mekanizması içerisinde planlandığını göstermektedir.

Öğrenci Masrafları

Köy Enstitülerine kayıt olan köy çocukları eğitimlerini parasız olarak görmekteydi. Ancak sağlık sebeplerinden hariç bir nedenle enstitüden ayrılmaları durumunda devletin öğrenci için yaptığı masraf kendisinden veya kefilinden alınmaktaydı (TBMM, 1940a, m.4, s.13.682).

Öğretmen ve Memur Maaşları

Köy Enstitüleri Projesi, hedefleri doğrultusunda belli konularda olağanüstü öncelik ve tedbirlerin alındığı bir projedir. Bundan dolayı, Köy Enstitülerinde ve köy okullarında görev yapacak öğretmen ve memurların maaş cetveli günün koşullarının dışında, o zamanki memur maaş bareminden ayrı olarak düşünülmüş ve ayrı bir cetvel hazırlanmıştır. 3803 sayılı Kanun'un 7. maddesinde;

Köy Enstitülerinden mezun olan öğretmenler, ayda (20) lira ücretle Maarif Vekilliğince tayin edilirler. Muvaffakiyetle hizmet görenlerin ücretleri 6'ncı ders yılı başında 30, 15 inci ders yılı başında da 40 liraya çıkarılır. Bu öğretmenlerin istihkakları üç ayda bir peşin olarak yılda dört defada ödenir. Öğretmenlerin aylık ücretleri ve vazife mahalline gitme zarurî yol masrafları Maarif Vekilliği bütçesinden ödenir. (TBMM, 1940a,s.13.682) denmektedir.

1941 senesi öğretmen maaşlarına bakıldığında, memur maaş baremleri en düşük derecedeki memur maaşının 10 lira, en yüksek derecedeki memur maaşının 150 lira, maaş baremlerinin ilkokul ve meslek öğretmenlerinin hizmet yılına göre 10 lira ile 90 lira arasında olduğu görülmektedir (Bium, 1941; 1943b)

Yanı sıra, enstitü mezunu öğretmenlere tayin olduktan sonra bir defaya mahsus 60 liralık teçhizat bedeli verilmesi de Köy Enstitüleri Kanunu'nda hükme bağlanmıştır (TBMM,

1940a, m.10,s.13.682). Bununla birlikte, kanunun ekli cetvellere göre maaş baremleri ayrı ayrı hazırlanmıştır. 1 numaralı cetvele tabi olacak öğretmen ve memurlarının aylık maaşları ve memuriyetteki dereceleri ayrıntılı bir şekilde belirlenmiş ve Tablo 23'te gösterilmiştir.

Tablo 23

Köy Enstitüleri 1 Numaralı ve 2 Numaralı Maaş Cetvelleri

[1] NUMARALI CETVEL				[2] NUMARALI CEDVEL			
Köy Enstitüleri muallimlerine ve memurlarına				Köy Enstitüleri muallim ve memurları			
ait kadro				kadrosundan			
mevkuf tutulacaklara ait cetvel							
<u>Derece</u>	<u>Memuriyetin nev'i</u>	<u>Aded</u>	<u>Maaş</u>	<u>Derece</u>	<u>Memuriyetin nev'i</u>	<u>Aded</u>	<u>Maaş</u>
4	Muallim	16	90	4	Muallim	16	90
5	»	20	80	5	»	18	80
6	»	25	70	6	»	17	70
7	»	30	60	7	»	10	60
8	»	45	50	8	»	25	50
9	»	76	40	9	»	46	40
10	»	63	35	10	»	23	35
11	»	61	30	11	»	26	30
12	»	111	25	12	»	71	25
13	»	88	20	13	»	48	20
14	»	40	15	14	»	10	15
12	Memur	14	25	12	Memur	8	25
13	»	24	20	13	»	2	20

Kaynak: TBMM (1940a,s.13.683). Köy Enstitüleri kanunundan alınmıştır.

Köy Enstitüsü sistemine dahil olan tüm birimlere ait cetveller 1940 yılı bütçe kanununda da diğer kurumlardan ayrı olarak gösterilmiştir (TBMM, 1940c).

Öğretmenlerin Özlük ve Sosyal Hakları

Köy öğretmenlerinin özlük ve sosyal haklarına yönelik 3803 sayılı Kanun'da ek düzenlemelere gidilmiştir. Kanun'un 8. maddesine göre; "...Köy Enstitülerinden mezun olan öğretmenler hasta oldukları takdirde, 788 sayılı kanunun 84' üncü maddesinin A, B ve C fıkralarındaki hükümlere göre, ücretlerini alırlar..." (TBMM, 1940a,s.13.682) denmektedir.

788 sayılı Memurin Kanun'un ilgili maddesinin atıfta bulunulan fıkralarına göre ise;

“...Hasta memurlara resmi etibban raporlarını almak şartıyla hizmet müddetlerine göre derecat üzerine mezuniyet verilir:

a - Beş sene hizmeti ikmal etmeyen memurlara tam maaş ve tahsisatıyla üç aya kadar mezuniyet verilir. Bu müddet zarfında iyileştikleri tabip raporuyla sabit olduğu takdirde bu mezuniyet yine tam maaş ve tahsisatıyla üç ay kadar daha temdit olunur.

b - Hizmet müddetleri on seneye kadar olan memurlara kezalik tam maaş ve tahsisatıyla altı aya kadar mezuniyet ita ve-ledeliktiza altı ay kadar daha bu suretle temdit olunur.

c - Hizmet müddeti on sene ve daha ziyade olan memurlara tam maaş ve tahsisatıyla bir seneye kadar ve lüzumu halinde aynı veçhile bir sene kadar olan mezuniyet verilir...” (TBMM, 1926,m.84) denmektedir.

Enstitüden mezun olan erkek öğretmenlerin askerli durumlarına ait hükümler ise, 3803 sayılı Kanun’un 9. maddesinde hükme bağlanmış ve askerliklerini asteğmen olarak yapmaları ve askerlik boyunca maaşlarının üçte ikisinin tazminat olarak verilmesi hükme bağlanmıştır (TBMM, 1940a, s.13.682).

Enstitü mezunları öğretmenlerin ve eşleri ile çocuklarının Maarif Vekilliği prevantoryum ve sanatoryumunda parasız tedavi edilmeleri hükmü de (m.21) 3803 sayılı kanunla belirlenmiştir (TBMM, 1940a, s.13.683).

Köy öğretmenleri için Maarif Vekâletince “Köy Öğretmenleri Tekaüt (emekli) Sandığı” ile “Köy Öğretmenleri Sağlık ve İctimai Sandığı” teşkil edilmiş (TBMM, 1940a m.18, s.13.683), aynı maddede bu sandıkların gelir kalemleri ile 30 seneyi dolduran öğretmenlerin emeklilik maaşları da hükme bağlanmıştır. Sadece öğretmenler için şartlar oluşturulmakla kalınmamış, okul malzeme giderleri de planlamaya dahil edilmiştir.

Köy Okulları ve Malzeme Giderleri

Köy okullarında öğretmenlerin eğitim ve öğretim faaliyetlerinde kullanacakları her türlü alet ve malzemenin, okulun demirbaşına irat edilmek kaydı ile devletçe parasız karşılanması hususu, 3083 sayılı Kanun'un 11. maddesinde hükme bağlanmıştır (TBMM, 1940a, s.13.682).

Köy okulu ve öğretmenevine ait arazinin devlet tarafından tahsisi 12. maddede, köy okulunun doğal nedenlerle zarara uğrayan bina ve inşaat masraflarının zarar kaydıyla devletçe karşılanması 13. maddede, köy okulu işletmesinden elde edilecek gelirlerin mülkiyeti devlette kayıtlı kalması şartıyla öğretmene devredilmesi 14. maddede hükme bağlanmıştır (TBMM, 1940a, s.13.682)

Köy Enstitülerinin her türlü tesisat ve tamirat işlerinin 2490 sayılı Artırma ve Eksiltme Kanunu'ndan bağımsız olarak değerlendirilmesi ve kendine has usullerle yürütülmesi hususu ise 22. maddede hükme bağlanmıştır (TBMM, 1940a, s.13.683).

Yanı sıra, 3803 sayılı Kanun'un ek b maddesi ile Maarif Vekâleti bütçesine enstitülerde kullanılmak üzere 250.000 lira ek ödenek aktarılması karara bağlanmıştır (TBMM, 1940a, s.13.683).

Köy Enstitülerine Yerel Bütçe Desteği

Köy Enstitüleri Kanunu'nun hazırlandığı, yürürlüğe girdiği ve enstitülerin açılmaya başlandığı veya köy öğretmen okullarının Köy Enstitülerine dönüştürülmesi çalışmaları sistemin geneline yönelik ve ayrıntılı bir bütçeleme çalışmasını da dönemin zorlu koşullarında zorunlu hale getirmiştir.

Köy Enstitülerinin bütçe çalışmasına bakıldığında, finansman kaynağını sadece hazineden karşılamayan aynı zamanda enstitü arazilerinden üretilen malın satımı ya da kullanımı yoluna dayanan öz sermayesinden karşılanacak şekilde teşkil edildiği görülmektedir (TBMM, 1940a; 1942a).

Dönemin ekonomik sıkıntıları ve bütçede uygulanan kısıtlamalardan dolayı, Köy Enstitüleri ve onlara bağlı köy okullarında yapılacak harcama ve gider kalemlerinin ağırlığı devlet bütçesinden karşılanmakta, bir bölümü ise köy bütçesinden karşılanmaktaydı.

3803 sayılı Kanun'un 16. maddesine göre, köy okulları binası Maarif Vekâleti Planına göre köy öğretmeni denetiminde, köy ihtiyar heyeti aracılığıyla Köy Kanunu'na göre köy bütçesinden karşılanmak kaydı ile yaptırılmaktadır. Bu okulların her türlü masraf ve tadilatı da köy bütçesinden karşılanmaktadır (TBMM, 1940a). Bu anlayış, 1942 tarihli Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu'nda da (Kanun no:4274) devam etmiş ve daha da detaylandırılmıştır (TBMM, 1942a).

3803 sayılı Kanun'un 14. maddesine göre, köy öğretmeni görev yerinden ayrıldıktan sonra yeni öğretmen tayin olunana kadar köy okulu işletmesine ait her türlü bina, malzeme ve ürün köy ihtiyar heyetine işletilmek üzere bırakılmaktadır. İşletmeye ait mal ve ürünler işletildikten sonra da yeni gelen köy öğretmenine devredilmesi (TBMM, 1940a, s.13.682) hükme bağlanmıştır.

Enstitülerin bütçesini hem kamudan aktarılan ödenekler hem de kendi döner sermayesini teşkil edecek şekilde oluşturulan enstitü üretim desteği oluşturmaktadır. Enstitü modelinin son ayağını oluşturan köy okullarının masraflarının (bakım, onarım, idame ve yenileme vb.) köylüler tarafından karşılanması ise (TBMM, 1940a, m.16, s.13.683) enstitü sistemi bütçesine olan zorunlu yerel desteği göstermektedir.

Köy Enstitüleri Kanunu'ndan önce genel olarak bir bütçe hazırlandığı ve bu bütçenin de yıllara sari olarak detaylandırıldığı görülmektedir. Bununla birlikte, öğretmen maaşları ve dereceleri, enstitü masrafları, köy okullarının masraflarının nasıl karşılanacağı, harcama kaynaklarının hem devlet hem de belli cari giderler için köy bütçesinin kullanılması ile öğretmenlerin özlük ve sosyal haklarına yönelik konular kanuna hükmüne bağlanmıştır. Bütçe kanunlarında da Köy Enstitülerine ait gelir-gider kalemleri ile diğer bütçe cetvelleri Maarif

teşkilatı bütçesinden ayrı olarak değerlendirilmiştir. Eğitim planlamasında bütçeleme çalışmalarından sonra raporlama ve onama aşamaları gelmektedir.

Köy Enstitüleri kuruluş aşamasında gerçekleştirilen raporlama ve onama aşaması alt problemine yönelik bulgular.

Raporlama aşaması planın uygulamaya konulmadan önce yazılı hale getirildiği aşamadır. Raporlanan plan, planı uygulayan ve rapordan etkilenecek kişi ve kurumların görüşlerine sunulur. Bu durum planlamanın açıklık ilkesi için de bir koşuttur (Karakütük, 2012). Günümüzde özellikle Yükseköğretim Kurulu tarafından sıklıkla uygulanan “Askıya çıkardık.” uygulaması raporlama ve raporun paydaşlarla paylaşılması uygulamasına bir örnektir.

Köy Enstitülerine yönelik hazırlanan kanunlar ve planlar ise dönemin siyasi ve toplumsal durum gereği uygulamaya konulmadan önce gerçekleştirilen raporlama aşamasında sadece politika uygulayıcılar tarafından incelenmiştir. Köy Enstitülerine yönelik planlama çalışmaları günün koşullarına göre uygulayıcılar tarafından herhangi bir raporlama yapılmadan meclis kararı bir kanun (Kanun No: 3803) ve ilgili bakanlıkların (Maarif, Maliye, Ziraat) hazırladıkları kanun layihaları aracılığıyla gerçekleştirildiğinden ilk planlama aşamasında bugünkü anlamıyla herhangi bir raporlamadan bahsetmek söz konusu değildir.

Enstitülerin yetiştireceği öğretmen sayısına yönelik Milli Eğitim Bakanlığınca 24.11.1945 tarihli genelge ile tüm valiliklere duyurulan “İlköğretim Çalışma Planı” ise ilgili tarihteki Tebliğler Dergisi’nde yayımlanmış olup (MEB, 1945), raporlama aşamasının hangi koşullarda gerçekleştirildiğine dair resmi bir vesikaya ulaşılamamıştır.

Onama aşamasında ise, hazırlanan planın onanması gerekir. Bu aşamada planın yetkili kişi ya da kurulların onayından geçmesi gerekir (Karakütük, 2012).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu andan bugüne kadar temsili demokrasi sistemini benimsemiş bir devlettir. Bu sistemde millet temsil hakkını yine kendisinin seçtiği vekiller

aracılığıyla kullanır. Ülkemizde milletin temsilcilerinin oluşturduğu yapı ise TBMM'dir. Demokrasilerde millet adına egemenliği kullanan kurum milletin temsilcilerinin seçildiği parlamentodur.

1924 Anayasası TBMM'yi egemenliğini kullanan tek organ olarak ilan etmektedir. (Durgun, 1999) Ülke demokrasimizde de ülke ve toplumu ilgilendiren her türlü genel kanun ve anayasa yapma yetkisi TBMM'dedir.

Köy Enstitülerinin planlamasına yönelik "Köy Enstitüsü Planı" isimli herhangi bir çalışma ya da plan raporu yoktur. Köy Enstitülerinin planlanması, plana yönelik kanun, uygulamaya yönelik yönetmelik ve genelgelerden oluşmaktadır. Bu durum eğitim planlamasının bütünlük ilkesini tam olarak karşılayamasa da o dönem için eğitim planlamasında önemli bir aşamadır.

Enstitülerin gerek kuruluşu, gerek öğretim programı, öğrenci alımı vb. konularda aşağıdaki kanunlar ve yönetmelik ve genelgelerle planlaması gerçekleştirilmiştir. Bu kanunlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük temsil ve yasama organı olan TBMM tarafından onaylanmıştır. Kanun haricinde olan yönetmelik, genelge ve tamimler ise Milli Eğitim Bakanlığı (Maarif Vekâleti) tarafından onaylanmıştır (Ek-A). Bu mevzuat çalışmalarında, köy öğretmen okullarının genel işleyişi, eğitmen kursları, köy öğretmen okulları ve köy enstitülerine alınacak öğrencilerin seçimi, köy okulları ve enstitülerin arazilerinin tahsisi, köy okulları plan, yapım ve işletim işleri, köy enstitüleri ve okullarının bütçeleri, köy enstitüleri mezunlarının köylerdeki faaliyetleri, yüksek köy enstitüsü kurulması ve eğitim-öğretim işleri, köy sağlık memurlarının görevleri ve teşkilatlanması, ilköğretim seferberliği ve enstitülerin bu seferberlikteki yeri, köy enstitüleri öğretim programı konuları yer almaktadır. Bu çalışmalar, Köy Enstitüleri Projesi'ni tek elden bir eğitim raporu olarak değil, ancak ayrı ayrı çıkarılan mevzuatların bütün halinde düşünüldüğünde genel bir çerçeve plan oluşturmaktadırlar.

Köy Enstitüleri kuruluş aşamasında gerçekleştirilen uygulama aşaması alt problemine yönelik bulgular

Uygulama aşaması “planın uygulamaya konulması aşamasıdır. Plan kaç yıllık bir dönemi kapsıyorsa, her bir yıllık diliminde gerçekleştirilmesi gereken hedefler için çaba gösterilir. Plan döneminin sonunda ulaşılmak istenen noktaya ulaşılmaya çalışılır.” (Karakütük, 2012, s. 35)

Ülkemizde 1960’lı yıllardan itibaren uygulanmaya başlanılan kalkınma planlarının uygulama vasıtaları kamu ve özel sektörün yıllık programlarıdır. Ancak plansız dönem olarak nitelendirilen 1960 öncesi dönemde eğitim planlarına yönelik bütüncül bir uygulama vasıtası mevcut değildir. Uygulama aşamasının başarıya ulaşabilmesi hedef belirleme aşamasında ortaya konan hedeflerin özveri ile gerçekleştirilmesine bağlıydı.

Köy Enstitüleri Yasası’nın yürürlüğe girdiği yıl (1940) öncelikle 1938 yılından itibaren Eskişehir-Çifteler, İzmir-Kızıllıçullu, Lüleburgaz-Kepirtepe ve Kastamonu-Gölköy’de açılan köy öğretmen okulları “Köy Enstitüsü” adını aldı ve öğrenim süreleri 5 yıllık ilkokul üzerine en az 5 yıl olarak belirlendi (Altunya, 2010).

Yasanın çıktığı yıl 10 yeni köy enstitüsü daha açıldı. Bölge okulları statüsünde olan enstitülerin sayıları 1944 yılına kadar 20’ye çıkarıldı. 1948 yılında Van- Ernis Köy Enstitüsünün kurulmasıyla sayıları 21’e yükseldi (Altunya, 2010).

Köy Enstitülerine alınan öğrenciler, 3803 sayılı Yasa’nın 3. maddesine göre seçilmiş, tam devreli (beş yıllık) köy okullarını bitirmiş, sıhhatli ve yetenekli köylü çocuklar seçilerek alınmışlardır. Karma eğitim ilkesinin geçerli olduğu enstitülerde, kız öğrenciler 1950 yılından sonra Kızıllıçullu ve Beşikdüzü’nde toplanmışlar ve enstitülerdeki karma eğitimde bu şekilde kaldırılmıştır (Akyüz, 2012).

Enstitülerde, 3803 sayılı Kanun’un asıl gerekçeleri arasında yer alan “köye yararlı diğer meslek erbabı” planı kapsamında sağlık memurluğu kolları açıldı ve bu kollardan

“1.599 sağlık memuru yetişmiştir.” (Dirican, 1996, s.100) Mezun edilen sağlık memuru sayısı resmi istatistik yıllıklarına göre ise 1.248’dir (BİUM, 1953b, s. 150). Sağlık kolu açılan enstitüler ve bu kolların açılış ve kapanış tarihleri Tablo 24’te gösterilmiştir.

Tablo 24

Köy Enstitüleri Sağlık Kolları

Sağlık Kolu açılan Enstitü	Açılış Tarihi	Kapanış tarihi
Malatya-Akçadağ	1943	1947
Erzurum-Pulur	1943	1947
İzmir-Kızılcıllu	1943	1951
Ankara-Hasanoğlan	1943	1951
Kastamonu-Gölköy	1944	1947
Eskişehir-Çifteler	1944	1947
Kocaeli-Arifiye	1944	1947

Kaynak: Güvercin, H.C., Aksu, M., Arda,. B. (2004) Köy Enstitüleri ve sağlık eğitimi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası C. 57.s.101 ve Türkoğlu, P. (2013). Tonguç ve enstitüleri. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul. eserlerinden derlenmiştir.

3803 sayılı yasa, enstitülerde öğretmen olmak için herhangi bir yükseköğretim diploması şartı getirmemiş, böylece her dalda öğretmen bulma zorluğu ortadan kalkmıştır. Ancak enstitülerde ders veren öğretmenlerin enstitü ruhuna tam olarak cevap verememesi nedeniyle (Altunya, 2010) Köy Enstitülerine öğretmen yetiştirmek amacıyla Hasanoğlan Köy Enstitüsü bünyesinde 1942 yılında yüksek köy enstitüsü açıldı. Yüksek Köy Enstitüsü öğrencileri, her köy enstitüsünün son sınıf öğrencileri arasından, bakanlıkça verilen kontenjana göre, o yılki mezun sayılarına oranlı olarak, öğretmen kurullarının seçtiği adaylar arasından sınavla seçiliyorlardı (Tonguç, 1998). Yüksek Köy Enstitüsü öğretmenleri, Ankara’daki fakülte ve yüksekokullar ile bakanlık uzman ve yöneticileri arasından seçiliyordu (Özkucur, 2013).

1947 yılı Maarif istatistiklerine bakıldığında, bu öğretmenlerden yedi tanesi profesör, bir tanesi doçent ve 27’si Maarif Bakanlığı tarafından tefrik edilen öğretmen olmak üzere 35 kişiden oluşmaktadır (BİUM, 1948a s. 204). Yüksek Köy Enstitüsü, 27 Kasım 1947 tarihinde kapatıldı ve kapatılana kadar da 213 mezun verdi (BİUM, 1949a; BİUM, 1948b Aydın, 2013, s. 103).

Enstitülerin öğretim programları, kuruldukları yıldan 1943 yılına kadar 1926-34 yılları arasında yürürlükte kalan “Köy Muallim Mektebi Müfredat Programı (1927), İlk öğretmen okulları programı ile ortaokul, lise ve orta meslek okulları programlarından yararlanılarak (Yücel, 1994) enstitü müdürlerinin geniş yetkileri ile meri mevzuattaki programların geliştirilmesi yoluyla uygulanmıştır.

1943 yılında daha önceki tecrübelerden ve özellikle Çifteler Köy Enstitüsünün uyguladığı öğretim programı temel alınarak oluşturulan “Köy Enstitüleri Öğretim Programı” ile ders dağıtım çizelgeleri, ders programları, amaçlar, konular, metot ve uygulama açıklamaları ile program daha sağlam bir zemine oturtulmuş, öğrenciler ilgi ve yeteneklerine göre öğretmenliğin yanında ikinci bir iş koluna yönlendirilmesi sağlanmıştır (Altunya, 2000, MEB, 1943a).

1947 yılında enstitülerin öğretim programlarında değişikliğe gidilmiş ve üretici çalışmalardan vazgeçilmiş, öğretmenlerin hem öğretmen hem de teknik bir zanaatkâr olamayacağı düşüncesiyle teknik branşlaşmalarını sağlayan uygulamalar kaldırılmıştır (Binbaşoğlu, 2005 ve MEB, 1947).

Enstitüler diğer öğretim kurumlarından farklı olarak kendi ilkelerini bağımsız bir şekilde uygulayan Anadolu’ya özgün kurumlardı. Özellikle 4274 sayılı yasanın izahnamesi (MEB, 1943b) ile bu ilkeler yasal dayanaklara kavuşmuştur. Bu ilkeler, yönetimde katılım ve demokrasi, örgütlülük, dayanışma, karma eğitim, çok yönlülük, yönlendirme, planlılık, üretkenlik ve değerlendirmedir.

1943 yılı öğretim programına göre enstitülerde bir yıllık dönem üç kanaat dönemi ve yaz çalışma dönemine ayrılmıştır. Buna göre:

1. dönem: Ders yılı başından aralık ayı sonuna kadar,
2. dönem: Aralık ayından Mart ayına kadar,
3. dönem: Mart ayından ders yılı sonuna kadar,

Yaz Dönemi: 15 Haziran'dan, 15 Eylül'e kadardır. Ders saati 45 dakika, günlük ders programı da 8 saattir. (MEB, 1943). Bu çalışma zaman dilimleri 1947 programında da aynen korunmuştur (MEB, 1947).

İş okulu anlayışının geçerli olduğu enstitülerden ilk mezunlar 1942 yılında İzmir-Kızılçullu ve Eskişehir- Çifteler Köy Enstitülerini başarıyla tamamlayanlardır. Bu mezunlar öncelikli tercih olarak kendi köylerinde görevlendirilmişlerdir. Enstitüler, mezunları ile ilişkilerini mezuniyetten sonra da kuvvetli bir şekilde devam ettirmişler, onlara rehberlik etmişlerdir. Mezunlara köylerde ve okullarda kullanılmak üzere teknik konularda faydalanabileceği iş araç ve gereçleri ile işlik takımları verilmiştir (Tonguç, 1998). Mezunlar öğretmenlik görevleri boyunca da bölgesinde bağlı bulunduğu enstitüye köy ile ilgili veri sağlamışlar ve karşılaştıkları sorunlarla ilgili enstitüden destek almışlardır (Altunya, 2010).

1946 yılından itibaren türlü sebeplerden dolayı özgün yapılarından adım adım uzaklaştırılan (Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç'un görevden uzaklaştırılmaları, öğretim programının değiştirilmesi vb.) Köy Enstitüleri hem öğretmen hem de zanaatkar yetiştirmenin okula fayda sağlayamayacağı düşüncesi ile 1954 yılında yayınlanan 6234 sayılı Kanun ile ilköğretim okullarıyla birleştirilmek suretiyle kapatılmıştır (Altunya, 2000; Binbaşoğlu, 1993; Ekinci, 1997).

Kapatıldıkları 1954 yılına kadar Köy Enstitülerinden 10.806 eğitimci (BİUM, 1949a, s. 148), 17.342 öğretmen (BİUM, 1953b, s. 149) ve 1.599 sağlık memuru mezun olmuştur (Dirican, 1996, s.100). Mezun olan sağlık memuru sayısı resmi istatistik yıllıklarına göre ise 1.248'dir (BİUM, 1953b, s.150). Eğitimci veya öğretmenli köy okulu sayısı 16.194'e (DİE, 1963, s. 4) yükselmiş ve bu okullardan toplam 1.113.169 öğrenci diploma almıştır (BİUM, 1953b, s. 137).

Eğitim planlamasında uygulama aşamasından sonra, uygulamanın hedeflerle ne denli örtüştüğünün görölmesi ve planın yeniden yapılandırılması adına değerlendirme aşamasına geçilir.

Köy Enstitüleri kuruluş aşamasında gerçekleştirilen değerlendirme aşaması alt problemine yönelik bulgular

Değerlendirme aşaması, “plan uygulamalarının gözlenmesi, denetlenmesi, hedefler ile gerçekleşmelerin karşılaştırılması, amaçlardan sapma olup olmadığının belirlenerek bir değer yargısına ulaşılması aşamasıdır.” (Karakütük, 2012, s. 35)

Değerlendirme aşamasında, tanımlanan hedeflerin ve istenilen sonuçların belirlenen değerlendirme standartlarına (hedefler, uygulama politikaları vb.) göre gerçekleşip gerçekleşmediği, programın başarılı olup olmadığđ, öğretim araç ve yöntemlerinin yeniden tasarlanabilmesi ve planın başarılı olup olmadığđ verilerin analiz edilmesi ile belirlenir.

“Planın ilerleme hızının değerlendirilmesi ve plan hedeflerinden sapmaların engellenmesi için değerlendirme sürecinin sürekli ve düzenli olarak gerçekleştirilmesi planın sağlıklı ve nitelikli bir şekilde uygulanmasını sağlar.” (Guruge ve Berstecher, 1977, s. 7).

Değerlendirme aşamasında, amaçtan sapmaların olması durumunda sürecin yeniden düzenlenmesi, öngörülen hedeflerin gerçekleşmemesi durumunda hedeflerin revize edilmesi gerekmektedir.

Köy Enstitüleri Projesi’ne ait değerlendirme aşaması, enstitüler başlangıçta hedeflenen 15 yılını tamamlamadan kapatıldıklarından sağlıklı bir biçimde analiz edilememiştir. Sadece öğretmen hedefine yönelik 1946 yılında bir değerlendirme analizi ve sonucunda yıllık ve toplamda yetiştirilecek öğretmen ve eğitimci sayısı revize edilmiştir. Bu itibarla değerlendirme analizi 2 alt temada ele alınmıştır. Bunlardan ilki Milli Eğitim Bakanlığının süreç devam ederken gerçekleştirdiği revize çalışmalarınıdır. Diğerisi ise, Köy Enstitülerinin ortaya koyduğu hedeflere yönelik kapatıldığđ tarihteki gerçekleşmelerine yönelik

gerçekleştirdiğimiz değerlendirme analizidir. Bütün bu çalışmalar kurumsal olarak yapılmayıp, araştırmacı tarafından derlenip değerlendirilen işlemlerdir.

1945 Yılı İlköğretim İşlerinin Planlaştırılması

Türkiye’de ilköğrenimi yüzde yüz gerçekleştirmek amacıyla, öğretmen okullarından ve Köy Enstitülerinden mezun edilecek öğretmen ve eğitimci sayıları 26 Kasım 1945 tarihli ve 356 sayılı Tebliğler Dergisi’nde İlköğretim Genel Müdürlüğü’nün 6/20428 sayılı “İlköğretim İşlerinin Planlaştırılması Hakkında Genelgesi” ile belirlenmiştir (MEB, 1945).

Bu genelgede, mevcutta devam eden Köy Enstitüleri Projesi’nin en önemli sacayağı olan öğretmen yetiştirme işi başta olmak üzere, enstitülere illerden gönderilecek öğrenci sayısının belirlenmesi, köylerde yapılacak okul sayısının belirlenmesi, okul yapımına ayrılacak yerlerin belirlenmesi ve okul yapım işlerinin usul ve esasları ile bahse konu hususlara ait çalışma planları yer almıştır (MEB, 1945, s. 347-350). Genelgenin, Köy Enstitülerine alınarak yetiştirilecek öğretmen ve eğitimci sayısı tablosu da, 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ve Layihası’nda gerçekleşmesi beklenen öğretmen ve eğitimci hedefinin revize edildiğini yeni hedefler ortaya konduğu göstermektedir. 10 yıllık hazırlanan bu planda, Köy Enstitülerinden 32.955 öğretmen ve 7.485 eğitimci mezun edilmesi hedeflenmiştir. Bu hedeflerin tahmin edilmesinde hangi parametrelerin kullanıldığına ilişkin bilgilere ulaşılamamıştır. Bununla birlikte, enstitülerin genel amacı olan köye eğitimci yetiştirmeye yönelik 10 yıl sonrası için bir öngörü gerçekleştirilmesi eğitim planlaması adına önemli bir aşamadır.

Genelgede ayrıca, ilköğrenimin bugünkü durumu ve ilköğretimi yüzde yüz gerçekleştirme hedefi amacıyla hazırlanan ilköğretim çalışma planı çizelgesi de Şekil 6’da gösterilmiştir.

Sayfa: 350 Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi 26 Kasım 1945

İli İLÇESİ İLK ÖĞRETİM ÇALIŞMA PLANI

İlçe merkezinin ve köylerin adları	A. İlk öğrenimin bugünkü durumu					B. İlk öğrenimi yüzde yüz gerçekleştirmek için alınacak tedbirler					
	1 Nüfusu	2 Mecburi öğrenim çağındaki çocuk sayısı	3 İlk okul sayısı	4 Öğretmen veya eğitmen sayısı	5 Okula devam eden çocukların sayısı	6 Yeniden yapılacak okulların sayısı ve tipleri	7 Bu okullara verilecek öğretmenlerin sayısı			8 Bu işlerin hangi yıllarda yapılacağı	9 Düşünceler
					Kız		Erkek	Eğit.	Öğret.		
TOPLAM											

C. Valiliğinin yıllara, ilâve ilcelere göre ilk öğrenim çalışma planı

İlçesi çalışma planının özeti									İli çalışma planının özeti										
Yıllar	Yeni yapılacak okulların sayısı		Yeni verilecek öğretmenlerin sayısı			Yeni verilecek		Köy Enstitüsüne gönderilecek adaylar		Yıllar	Yeni yapılacak okulların sayısı		Yeni verilecek öğretmenlerin sayısı			Yeni verilecek	Köy Enstitüsüne gönderilecek adaylar		
	İlçede	Köylerde	Eğit.	Öğret.	Bağ-öğret.	Genel B. Ö.	Mül.	Eğit.	Öğrenci		İlçelerde	Köylerde	Eğit.	Öğret.	Bağ-öğret.		Genel B. Ö.	Mül.	Eğit.
1946-47																			
1947-48																			
1948-49																			
1949-50																			
1950-51																			
1951-52																			
1952-53																			
1953-54																			
1954-55																			
1955-56																			

Valiliği Millî Eğitim Müdürlüğü Sayı: _____ 3238, 3803, 4274 ve 4357 sayılı kanunların yatılı hükümlerine göre eninde tutularak hazırlanan ilimiz İlk Öğretim çalışma planı üç nüsha olarak sunulmuştur. Bu çizelgelerden birinin anahtarak geri gönderilmesini rica ederim. _____ / _____ / 1945 Vali	Millî Eğitim Bakanlığına Ankara Uygundur. _____ / _____ / 1945 Millî Eğitim Bakanı	Planı hazırlayanların adları ve imzaları _____ _____ _____
---	---	---

Şekil 7. İlköğretim çalışma planı

İlköğretim çalışma planında yer alan ve Şekil 7’de gösterilen tabloların nasıl doldurulacağına ait usul ve esaslar aynı genelgede ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir (MEB, 1945 [EK-D].)

Söz konusu genelgede yayınlanan çalışma planı çizelgeleri ve çizelgelerin doldurulma usul ve esaslarının detaylandırılmasıyla 1940 yılında 3803 sayılı Yasa ile hayata geçirilen Köy Enstitülerinin de bundan sonraki planlaması “İlköğretim Çalışma Planı” adı altında resmîlik kazanmıştır.

Köy Enstitüleri Projesinin Genel Değerlendirmesi

1945 yılından sonra özellikle 1946-47 öğrenim yılından itibaren özünden koparılan Köy Enstitüleri 1954 yılında kapatılana kadar herhangi bir detaylı planlama değerlendirilmesi aşamasından geçmediğinden çalışmanın bu bölümünde yasalar, yönetmelikler ve genelgelere belirlenen hedeflerin 1954 yılı verilerine göre gerçekleşme durumu ve Köy Enstitülerinin köy kalkınmasına etkileri değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Enstitü sayısı hedef ve gerçekleşme

Kuruluşundan kapatılışına kadar enstitüler ve kuruldukları yıllar Tablo 25'te gösterilmiştir.

Tablo 25

Köy Enstitüleri ve Kuruldukları Yıllar

	Adı ve Bulunduğu Bölge	Kuruluş tarihi		Adı ve Bulunduğu Bölge	Kuruluş tarihi
1	Akçadağ-Malatya	1940	12	Gönen-Isparta	1940
2	Akpınar-Samsun	1940	13	Hasanoğlan-Ankara	1941
3	Aksu-Antalya	1940	14	İvriz-Konya	1941
4	Arifiye-Kocaeli	1940	15	Kepirtepe-Trakya	1938
5	Beşikdüzü-Trabzon	1940	16	Kızılcıllu-İzmir	1937
6	Cılavuz-Kars	1940	17	Ortaklar-Aydın	1944
7	Çifteler-Eskişehir	1937	18	Pamukpınar-Sivas	1941
8	Dicle-Diyarbakır	1944	19	Pazarören-Kayseri	1940
9	Düziçi-Adana	1940	20	Pulur-Erzurum	1942
10	Ernis-Van	1948	21	Savaştepe-Balıkesir	1940
11	Gölköy-Kastamonu	1939			

Kaynak: Altunya, N. (2010). Köy enstitüsü sistemi: toplu bir bakış. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.s. 25
eserinden alınmıştır.

1948 senesine kadar 21 enstitünün kurulduğu ve en çok kuruldukları yılın ise 10 adet enstitü ile 1940 yılı olduğu görülmektedir. Devletin enstitülerin yurt geneline yayma amacına yönelik ortaya koyduğu hedefler ve gerçekleştirmeleri Tablo 26'da gösterilmiştir

Tablo 26

Köy Enstitüsü Sayısı Hedef ve Gerçekleşme Tablosu

1940 Yılı 3803 sayılı kanun hedefi	1945 Yılı ilköğretim çalışma planı hedefi	1954 Yılı gerçekleşme	1940 Yılına göre gerçekleşme oranı %	1945 yılına göre gerçekleşme oranı
22	24	21	95	87,5

Kaynak: TBMM (1940b). Köy Enstitüleri kanunu komisyon raporu. ve MEB (1945). İlköğretim çalışma planı. Tebliğler Dergisi 26.11.1945 s. 348 verilerinden derlenmiştir.

Tablo 26 incelendiğinde, 1948 yılına kadar 21 enstitünün kurulduğu ve 22 enstitü hedefinin % 95 oranında gerçekleştirildiği görülmektedir. Aynı zamanda kuruldukları bölgeler itibari ile de tüm ülkeyi kapsayacak bir planlamanın yapıldığı görülmektedir.

Enstitülerin kuruldukları yıllar itibari ile bakıldığında; 3803 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği sene 10 enstitünün kurulduğu, takip eden eğitim öğretim yılında 3 tane daha kurulduğu ve daha önceki öğretmen okullarıyla birlikte bir yıl içerisinde enstitülerin sayısının 17'ye çıkarıldığı görülmektedir. Bu durum, 22 enstitü hedefinin daha ilk yıllar itibari ile ne kadar ciddiye alındığının göstergesidir.

24.11.1945 tarihinde yayımlanan İlköğretim Çalışma Planı'nda Muş ve Bingöl dolay, Siirt ve Van dolay, Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında olmak üzere 4 yeni enstitü daha kurulması ve toplam enstitü sayısının 24'e çıkarılması (TBMM, 1945) hedeflenmişse de 1948 senesinde sadece Van'da Ernis Köy Enstitüsü açılmıştır.

Bu durumda, 24 enstitü hedefine göre 21 enstitü açılmış olması plandaki hedefin % 87,5 oranında gerçekleştiği görülmektedir.

Ülkenin nerdeyse her bölgesinde açılması planlanan enstitülerle ülke içerisindeki bölgesel farklılıklarında ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. Enstitülerin kuruldukları bölgeler Şekil 8'de gösterilmiştir.

Şekil 8. Köy enstitüleri bölgeleri

Kaynak: Aydoğan, M. (Ed.) (2007a). Köy Enstitüleri- amaçlar-ilkeler-uygulamalar. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları. s.49 eserinden alınmıştır.

Şekil 8 incelendiğinde, enstitülerin ülkenin her köşesine yayılmış olan ve kendi eğitim bölgeleri olan kurumlar olarak planlandığını görmekteyiz.

Enstitü öğrenci sayısı

Enstitülere alınacak öğrenci sayılarına ilişkin hedefler, gerek 3803 sayılı Kanun ve layihasında gerekse meclis görüşmelerinde dile getirilmişlerdir.

1940-1954 yılları arası kayıt alınacak öğrenci hedefleri ve gerçekleştirme sayıları ve oranları Tablo-27’de gösterilmiştir.

Tablo 27.

Kayıt Alınacak Öğrenci Hedefleri ve Gerçekleşme (Sayı-Oran).

Hedefler		Gerçekleşme			
1940 Yılı 3803 sayılı kanun (1940-1946)	1945 Yılı ilköğretim çalışma planı (1946-1955)	1946 Sayı	1946 %	1954 Sayı	1954 %
18.000	40.440	14.464	% 80	12.932	% 31,9

Kaynak: TBMM (1940b). Köy Enstitüleri kanunu komisyon raporu. ve MEB (1945). İlköğretim çalışma planı. Tebliğler Dergisi 26.11.1945 s. 348 verilerinden derlenmiştir.

Tablo 27 incelendiğinde, 1946 yılında, 3803 sayılı Kanun’un hedeflediği 18.000 öğrencinin % 80’inin gerçekleştiği görülmektedir. 1945 yılında yayınlanan İlköğretim

Çalışma Planı'nda hedeflenen 40.440 öğrenci sayısının ise, 1954 yılı itibariyle % 31,9'unun gerçekleştiği görülmektedir.

1946 yılına kadar hedeflenen öğrenci sayısının yüksek oranda gerçekleşmesinin nedeni savaş yılları olmasına karşın, devletin enstitülerin öğrenci girişi konusunda hep birlikte ve gayretli bir şekilde çalışması ve enstitü projesini bir ülkü haline getirmiş olmasıdır. 1946 yılından sonra ise, Köy Enstitülerine karşı olumsuz algının güçlenmesi, politikacıların enstitüleri sahiplenmemesidir (Aydoğan, 2007a) .

Köy Enstitülerinin 1946 yılına kadar öğrenci sayısına ilişkin yıllara sari detaylı veriler Tablo 28'de gösterilmiştir.

Tablo 28

1940-1946 Arası Yıllara Sari Köy Enstitüleri Öğrenci Sayıları

Yıl	Öğrenci sayısı		Toplam Mevcut	Okuldan Ayrılanlar
	Erkek	Kız		
1940-1941	4.933	438	5.371	108
1941-1942	6.987	705	7.692	486
1942-1943	8.834	837	9.671	510
1943-1944	11.142	1.213	12.355	325
1944-1945	12.659	1.474	14.133	445
1945-1946	13.068	1.396	14.464	408

Kaynak: BİUM, 1942b; 1943d; 1944b; 1945a; 1945b; 1947b [1940-1946 yılları arası Maarif İstatistiklerinden] derlenmiştir.

Tablo 28 incelendiğinde, Enstitü Kanunu'ndan (1940) 6 yıl sonra enstitülerin toplam öğrenci sayısının 14.464'e ulaştığı görülmektedir. Okuldan türlü sebeplerle ayrılan 2.282 öğrencinin öğrenimine devam etmiş olması durumunda ise, toplam öğrenci sayısı 16.746 olacak ve gerçekleşme oranı % 93'e çıkacaktı.

1946 yılından 1954 yılına kadar Köy Enstitülerinin öğrenci sayısına ilişkin yıllara sari detaylı veriler Tablo 29'da gösterilmiştir.

Tablo 29

1946-1954 Arası Yıllara Ait Köy Enstitüleri Öğrenci Sayıları

Ders Yılları	Öğrenci sayısı		Toplam	Kayıt alınan			Okuldan ayrılanlar
	Erkek	Kız		Erkek	Kız	Toplam	
1946-1947	12.822	1.336	14.158	2.034	155	2.189	988
1947-1948	11.814	1.078	12.892	2.166	113	2.279	1.464
1948-1949	11.244	773	12.071	2.263	78	2.341	974
1949-1950	13.251	721	13.972	2.856	121	2.977	770
1950-1951	13.322	773	14.095	1.127	149	1.276	848
1951-1952	12.467	706	13.173	740	172	912	593
1952-1953 ⁴	11.312	881	12.193	838	201	1.039	253
1953-1954 ⁵	11.981	951	12.932	1.353	222	1.575	253
Toplam				13.377	1.211	14.588	6.143

Kaynak: Gedikoğlu, 1971; BİUM,1949b;1949c;1950; 1952a; 1952b; 1953c; 1954; DİE, 1963; (1946-1954 yılları arası Maarif istatistik yıllıklarından derlenmiştir.)

Tablo 29 incelendiğinde, öğrenci sayısında yıllara sair bir dalgalanmanın gerçekleştiği görülmektedir. Bu dalgalanmanın nedeni olarak da kayıt alınan öğrenci sayısında özellikle 3803 sayılı Kanun'un 3. maddesinde yer alan öğrenci kaynağının köy yerleşim yeri olmaktan çıkarılıp, köylere % 75 kota konulması ve geri kalanların ilçe ve illerden alınması gösterilebilir (Gedikoğlu, 1971).

8 senelik bu süre zarfında, kayıt alınan toplam öğrenci sayısının 14.588 olduğu ve yıllık ortalama 1.824 kayıt alındığı görülmektedir. Bu rakam, yıllık 3.000 öğrenci hedefine göre % 60,8 düzeyinde gerçekleştirildiğini göstermektedir. Toplam yeni öğrenci sayısının da (14.588) İlköğretim Planında yer alan 32.955 öğrenci sayısının % 44,2'ü olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Okuldan ayrılan 6.143 öğrencinin 14.588 olan yeni kayıt sayısının % 42,1'ini teşkil ettiği görülmektedir. Bu öğrencilerin okula devamı sağlanabilmiş olsaydı, öğrenci sayısı 20.731 olacaktı ki bu sayı bile planda yer alan 32.955 öğrenci sayısının ancak % 62,9'unu karşılayabilmiş olacaktı.

⁴ 1952 yılından sonra Köy Enstitülerinin süresi 6 yıla çıkarılmıştır.

⁵ Köy Enstitüleri 1954 yılında kapatılmışlardır.

Netice itibariyle, 1946 yılına kadar hedeflenen her yıl 3.000 öğrenci alımı hedefine çok yaklaşılmakla beraber, 1946 yılından sonra yapılan 10 yıllık plandaki öğrenci hedefinden uzaklaşmıştır. Bunun nedeni olarak, türlü nedenlerle (ölüm, hastalık, vb.) okuldan ayrılan öğrencilerin çokluğu, savaş sonrası güven ortamının sağlanması ve ailelerin enstitülere çocuklarını yazdırmak istememeleri sıralanabilir.

Enstitü mezun sayısı

Okullaşma oranları ülkelerin eğitim planlamasında önemli bir hedef ve veri kaynağı oluşturmaktadır. Bununla beraber, eğitim planlaması hedeflerinin gerçekleşmesinde öğrenci sayıları, kayıt alınan öğrenciler, okuldan ayrılmalar, öğrenci akış sistemi tek başına anlam ifade etmemektedir. Eğitim, girdilerin belirli bir kanal aracılığıyla işlendikten sonra çıktılara dönüştürüldüğü bir sistem sürecidir aynı zamanda. Bu süreçte öğrenci girdilerinin çıktıya dönüştürülme oranı o sistemin nicel olarak hedeflerine ne kadar yaklaştığının bir göstergesidir. Eğitim sisteminin öğrenci bazında girdisi kayıt alınan öğrenciler ise çıktısı ise bu öğrencilerin mezun olma durumudur.

Köy Enstitülerinden 1940 ve 1945 yıllarında mezun edilen öğretmen sayılarına ilişkin veriler Tablo 30’da gösterilmiştir.

Tablo 30

Köy Enstitülerinden Mezun Öğretmen Hedef Gerçekleşme Sayısı

1940 Yılı 3803 sayılı kanun hedefi (1940-46 arası)	1945 Yılı ilköğretim çalışma planı hedefi (1946-1955)	1940-1954 arası Gerçekleşme ve oranı %	1946-1954 Yılı Gerçekleşme ve oranı %
17.000	24.030	17.342 (% 102)	13.277 (% 55,25)

Kaynak: BİUM. (1953b), İstatistik Yıllığı. Ankara s. 149 ; TBMM. (1940b). *Köy enstitüleri kanunu komisyon raporu* ve MEB. (1945). İlköğretim çalışma planı. Tebliğler Dergisi 26.11.1945. s. 348 ‘den derlenmiştir.

Tablo 30 incelendiğinde, 1951-1952 eğitim öğretim yılı sonuna kadar enstitülerden toplam 17.342 öğretmenin mezun olduğu görülmektedir. Toplam mezun öğretmen sayısının

1940 yılındaki 17.000 öğretmen hedefini karşıladığını (gerçekleşme düzeyi % 102) görmekteyiz.

1945 yılı İlköğretim Çalışma Planı'nda yer alan 1946-1952 yılları arası hedeflenen 24.030 (MEB, 1945) öğretmen hedefine karşılık aynı yıllar arası 13.277 (BİUM, 1953b, s. 149) öğretmen yetiştirilmiş olup, mezun gerçekleşme oranı % 55,25 olarak gerçekleşmiştir.

Köy Enstitülerinden yetiştirilecek eğitimci hedeflerine bakıldığında, 3803 sayılı Kanun Layihası'nda (TBMM, 1940b) yılda 2.000 eğitimci yetiştirilmesi hedeflenmiştir (s.2).

1945 yılında yürürlüğe giren "İlköğretim Çalışma Planı" na göre ise, 1946-1956 yılları arasında toplamda 7.485 eğitimci yetiştirilmesi (MEB, 1945) planlanmıştır.

İlk mezunlarını 1935-1936 eğitim öğretim yılında veren ve Köy Enstitülerinin kuruluşu ile bu enstitülere bağlanan eğitimci kurslarında en son mezunlarını 1946-1947 yılında veren eğitimci sayılarına Tablo 31'de gösterilmiştir. Tablo 31 incelendiğinde Son mezunlarını verdikleri 1947 senesi itibariyle eğitimci sayısının 10.806 olduğu görülmektedir.

Tablo 31

Köy Enstitülerinden Mezun Eğitimci Sayısı

Ders Yılı	Mezun Dağılımı		Toplam
	Erkek	Kız	
1935-1936	84		84
1936-1937	484		484
1937-1938	1.341	29	1.370
1938-1939	1.830	-	1.830
1939-1940	1.617	-	1.617
1940-1941	1.301	-	1.301
1941-1942	532	-	532
1942-1943	1.012	2	1.014
1943-1944	544	8	552
1944-1945	574	1	575
1945-1946	923	-	923
1946-1947	524	-	524
Genel Toplam	10.766	40	10.806

Kaynak: BİUM (1949a). İstatistik yıllığı. Ankara. s. 148.eserinden alınmıştır.

Köy öğretmen okulları ve Köy Enstitüleri bünyesinde yetiştirilen eğitimcilerin 1935-1947 yılları arasında yıllık ortalama mezun sayısı 900; Köy Enstitüleri bünyesinde yetiştirilen eğitimci sayısı ise yıllık ortalama (1940-1947 arası) 774'tür.

Köy Enstitüleri ile ilgili yayımlanan eserlerin birçoğunda eğitimci sayısına yönelik verilen rakamlar da Şevket Gedikoğlu tarafından 1971 yılında kaleme alınan “Evreri, Getirdikleri ve Yankılarıyla Köy Enstitüleri” adlı eser referans alınmıştır. Ancak, eserde eğitimci sayısının hangi kaynaktan alındığına dair bir referans bulunmamıştır. Bunun üzerine, çalışmamızda verilerin daha sağlıklı olabilmesini teminen DİE tarafından yayımlanan istatistik yıllıklarında yayınlanan resmi istatistik rakamları kullanılmıştır. Gedikoğlu (1971)’na göre eğitimci sayısı toplamı 8.675 olarak (s. 231) belirtilirken, resmi rakamlar bu sayının 10.806 olduğunu göstermektedir (BİUM, 1949a). Resmi istatistiklerde, eğitimci mezun sayısını Köy Enstitüleri kurulmadan önceki 1935-1939 yıllarını da dahil edilmiştir. Bu durum, 1935 yılından itibaren köye öğretmen yetiştirme meselesinin bir bütün olarak ele alındığını göstermektedir. 1940 yılından sonra sadece enstitülerden mezun edilen eğitimcilere bakıldığında ise 5.421 mezun olduğu görülmektedir. Bu sebeple, çalışmamızda eğitimcilere yönelik mezun verileri resmi istatistiklere bağlı kalınarak 1935 yılından itibaren hesaplanmıştır. Bu minvalde, toplamda yetiştirilen 10.806 eğitimcinin, yıllık 2.000 eğitimci hedefine göre gerçekleşme oranının (yıllık 2.000 eğitimci üzerinden 12 yılda) 24.000 toplam eğitimciye göre, gerçekleşmesi % 45,02 düzeyinde kalmıştır.

Sağlıkçı sayısı

1943 yılında, köylerdeki sağlık ihtiyaçlarının devlet eliyle giderilebilmesini teminen, normal şartlarda ebe ve sağlık memuru yetiştirmenin zorluklarından dolayı Köy Enstitüleri öğrencilerinden istekliler dışında 10 sene içerisinde enstitülerden 5.000’i köy ebesi, 5.000’i ise köy sağlık memuru olmak üzere 10.000 sağlıkçı yetiştirilmesi hedeflenmiştir (TBMM,1943a; 1943b, s.2.). Bu sağlıkçıların yıllara sari hedef dağılımına ve enstitülerden mezun olan sağlık memurlarına ilişkin veriler Tablo-32’de gösterilmiştir.

Tablo 32

Köy Enstitülerinden Mezun Sağlık Memuru Sayısı

YILLAR	Hedeflenen Kız talebe sayısı	Hedeflenen Erkek talebe sayısı	Mezun olan sağlık memuru sayısı
1943-1944	300	300	-
1944-1945	400	400	221
1945-1946	400	400	252
1946-1947	500	500	228
1947-1948	500	500	236
1948-1949	500	500	220
1949-1950	600	600	91
1950-1951 ⁶	650	650	-
1951-1952	650	650	-
1952-1953	500	500	-
Genel toplam	5.000	5.000	1.248

Kaynak: Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve sıhhat ve içtimaî muavenet vekâleti teşkilât ve memurini hakkındaki 3017 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası ve mazbatası ve BİUM (1953b). İstatistik yıllığı. Ankara. s.150 eserlerinden derlenmiştir.

Tablo 32 incelendiğinde, 10 yıllık bir süreçte Köy Enstitülerinin sağlık bölümlerinden toplamda 10.000 köy ebesi ve sağlık memuru öğrenci alınması ve tamamının mezun edilmesi hedeflenmiştir. Buna karşılık sadece 6 yıllık süreçte 1.248 sağlık memuru mezun edilebilmiş ve bu sayı hedefin % 12,48 oranında gerçekleştirildiğini göstermektedir. Buna karşın, enstitülerden yetiştirilen sağlık memuru sayısında da ihtilaflar bulunmaktadır. Rahmi Dirican'ın belirttiği köy sağlık memurları sayısı 1.599 olarak gösterilmektedir (Güvercin vd, 2004; Dirican, 1996).

Köy okulu ve okutulan öğrenci sayısı

Kanun görüşmelerinde de dönemin Maarif Vekili Hasan Ali YÜCEL, toplam 40.000 köyün yaklaşık 31.000'inde okul bulunmadığı ve köylerimizin kalkınması için tüm köy çocuklarının okutulabilmesi hususlarını dile getirmiştir (TBMMZC, 1940)

⁶ Köy Enstitüleri'nin sağlık kollarına 1950-1951 eğitim öğretim yılından itibaren öğrenci alınmamış ve bu kollar tamamen kapatılmışlardır (Gedikoglu,1971 s.216).

Genel olarak değerlendirildiğinde, ilköğretim meselesinin tüm yurttaki çözüme kavuşturulması için 40.000 köyün tamamının okullaştırılması hedef kabul edilmiştir. Bu da enstitülerden beklenen hedefin 31.968 köyün ilkokula (BİUM, 1942b, s.9) kavuşturulması olmuştur.

1940 yılı ve 1953 yılı eğitimli ve öğretmenli köy okullarının sayıları Tablo 33'te gösterilmiştir.

Tablo 33

1940-1953 Yılları Arası Eğitimli ve Öğretmenli Köy Okulu Sayısı Gelişimi

Yıllar	1940	1953
Eğitimli köy okulu sayısı	3.596	2.188
Öğretmenli köy okulu sayısı	4.436	14.006 ⁷
Toplam	8.032	16.194

Kaynak: BİUM (1942b). Maarif 1939-1940 istatistiği. Ankara: Ulus Basımevi. s. 9; DİE (1963). Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri (1953-1960). DİE yayınları , s. 4 eserlerinden derlenmiştir.

Tablo 33 incelendiğinde, eğitimli köy okulu sayısında düşüş olduğu görülmüştür. Bu düşüşün nedeni, eğitimli köylere köy öğretmenleri atanmış ve bu sayı öğretmenli okul sayısına dahil edilmiştir. Toplam köy okulu sayıları üzerinden hedef gerçekleşmesi değerlendirildiğinde, toplamda hedeflenen 31.968 olan köy okulu sayısının % 50,65 oranında gerçekleştiği görülmektedir.

Köy okullarında okutulan öğrencilerin okullaşması hedefine bakıldığında 40.000 köyde 1940 yılında okul çağında olan (7-16) çocuklarının tamamının okutulmasının ilköğretim davası için önemi Köy Enstitüleri Kanunu layihasında belirtilmiştir (TBMM, 1940b) Bu itibarla, o dönem köylerde okutulamayan toplam 3.354.000 çocuğun daha okutulması hedef olarak belirlenmiştir (TBMMZC, 1940, s. 77). Ancak bu hedef belirlenirken kaç yılda bu hedefin gerçekleştirileceği ya da köylerdeki doğum oranlarına göre ileriki

⁷ Hem eğitimli hem de öğretmenli okullar toplamıdır.

yıllarda okul çağına gelecek çocuklara ait bir kestirim yapılmamıştır. 1940 yılı ile 1952 yılları arasında köylerde okutulan (diploma alan) öğrenci sayıları Tablo-34'te gösterilmiştir.

Tablo 34.

1940-1952 Arası Köy Okulları Mezun Sayısı

Yıl	Köy Okulları		
	Erkek	Kız	Toplam
1940-1941	42.898	11.631	54.529
1941-1942	50.326	12.680	63.006
1942-1943	50.139	12.909	63.048
1943-1944	62.612	18.008	80.620
1944-1945	59.840	16.587	76.427
1945-1946	76.579	23.302	99.881
1946-1947	80.776	28.759	109.535
1947-1948	74.120	24.225	98.345
1948-1949	87.345	30.618	117.963
1949-1950	87.418	31.420	118.838
1950-1951	82.986	29.040	112.026
1951-1952	88.114	30.837	118.951
Genel Toplam	843.153	270.016	1.113.169

Kaynak: BİUM (1953b). İstatistik yılı. Ankara, s.137

Tablo 34'de de görüleceği gibi, 1951-1952 eğitim-öğretim yılı sonuna kadar toplam 1.113.169 öğrencinin diploma aldığı görülmektedir. Bu sayı hedeflenen 3.354.000 öğrenci sayısının % 33,1'ine tekâmül etmektedir.

Köyün ve toplumun kalkınması

Köyün ve toplumun kalkınması amacı ile kurulan Köy Enstitüleri Projesi'nde bu amacına ulaşabilmek adına birçok hedef belirlenmiş ve uygulamaya konulmuştur.

Enstitülerin köyün ve toplumun kalkınmasına etkisine yönelik gözle görülür bir fark yaratması, 1947 senesinden itibaren özgün yapısından uzaklaştırılmasıyla sekteye uğramıştır. Yanı sıra, enstitü mezunu öğretmen ve eğitimcilerin görevlendirildikleri köylerde köy kalkınmasına ne derece etki ettiklerine ilişkin alan yazında derli toplu bir veri mevcut değildir. Bundan dolayı, bu bölüm diğer hedeflerin gerçekleşme oranlarına ek olarak okuryazarlık oranı, köylerde bebek ölüm oranı ve enstitülerde üretilen mal ve hizmetlerle sınırlı kalmıştır.

1927 yılı okuryazarlık istatistiklerine göre Türkiye’de yaşayan nüfusun sadece % 10,6’sı okuma yazma bilmekte idi. Köylerde yaşayan insanların okuryazarlık oranı ise (7 yaş ve daha yukarısı) 514.000 birey ile % 6 idi. Bu oran, 1935 yılında 1.415.000 ile % 14’e, 1945 yılında da 2.842.000 ile % 23’e yükselmiştir. 1950 yılı okuryazarlık istatistiklerine göre ise, Türkiye’de yaşayan nüfusun % 60’ı okuma yazma bilmekte idi. Köylerde yaşayan insanların okuryazarlık oranı ise 10 yıl içerisinde 3.410.000’e yükselerek nüfusa oranı % 26,8 oldu (BİUM, 1953a, s.9). Dönemin şartlarında, okuryazarlık oranındaki artma aynı zamanda bilginin de artması ve bireyin çevresine göre farklılaşması anlamına gelmektedir. 1935 yılından 1950 yılına kadar özellikle köylerde bu oranın sayısal olarak ikiye katlanması köyler için başlatılan kalkınma hamlesinin ilk ayağı olan okuryazarlık oranının artırılmaya başladığını göstermektedir.

Salt okuryazarlık oranının yükselmesinin toplumun kalkınmasına etkisi olduğu söylenemez. Özellikle sağlıklı yaşam koşullarını oluşturma ve bebek ölüm oranlarındaki düşüş de kalkınmanın sosyal yönü olarak alınabilmektedir. Köylerde bebek ölüm oranlarına bakıldığında, 1939 yılında binde 154 olan bebek ölüm oranı, 1950 yılına gelindiğinde binde 68’e düşmüştür (BİUM, 1953a, s.16). Enstitülerden mezun olan öğretmenlerin köylerdeki rehberliği ve sağlık memurlarının köylerdeki faaliyetlerinin bu oranın düşürülmesinde önemli katkıları olduğu yadsınamaz.

Köy bölgelerinde enstitüler aracılığı ile üretilen mal ve hizmetler de enstitülerin ekonomik kalkınmaya olası etkisini göstermektedir.

1940-1946 yılları arasında, Köy Enstitülerinde 50.000 dönüm arazi işlenmiş ve 750.000 yeni fidan dikilmiştir. 1.200 dönüme kadar ulaşan bağların yanı sıra, 150 büyük inşaat, 60 işlik, 210 öğretmenevi, 20 uygulama okulu, 48 ahır ve samanlık, 36 depo, 12 elektrik santrali, 16 su deposu, 12 tarım deposu ve 100 km’lik yol yapılmıştır (Gedikoğlu, 1971; MEB, 1941b). Araştırmada, 1946 yılından sonra enstitülerde üretilen mal veya

hizmetlere yönelik herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır. Bu durum, enstitülerin 1946 yılından 1954 yılında kapatıldığı tarihe kadar herhangi bir ürün yetiştirmediği ya da üretmediği anlamına gelmemektedir. Bu durum, enstitülerle ilgili literatürde ve resmi kaynaklarda özellikle 1946 senesinden sonra arşiv çalışmalarının çok da sağlıklı yürütülemediği anlamına gelmektedir.

Bölgesel kalkınmalarda eğitimin ekonomik işlevi önem kazanmaktadır. Eğitim, ekonomik sistemin istediği nitelikleri üretmesi ve eğitilen açısından da bir mesleğin gerektirdiği belli nitelikleri kazandırması eğitimin üretici kimliğidir (Kurul, 2002). Eğitim öğretim kurumlarının mesleki gelişimdeki en üst basamağı sayılan üniversiteler kuruldukları bölgenin gelişimine doğrudan ve dolaylı olarak ivme kazandırmaktadırlar.

Okullar, sağladıkları katkılar neticesinde süreç içerisinde ülkelerin kalkınmasında önemli bir paya sahiptir. Yerel ölçekten de bakacak olursak Köy Enstitüleri kuruldukları bölgede hem bölgenin kalkınmasına katkı sağlamış hem de bölgenin ihtiyaç duyduğu fiziki ve mesleki anlamda gelişimini etkilemiştir.

Bölüm V

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Köy Enstitülerinin kuruluş aşamasında eğitim planlaması aşamaları konusunu araştıran çalışmanın bu bölümünde; araştırmadan elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar, sonuçlara yönelik tartışma ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen öneriler yer almaktadır.

Sonuçlar

Eğitim Planlamasının ilk ve en önemli aşaması olan “durum tespiti” aşaması diğer aşamalarda belirlenecek hedef ve stratejilerin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Cumhuriyetin kurulduğu dönemde eğitimin özellikle de köy eğitiminin geliştirilmesine, köy nüfusunun eğitim düzeyinin yükseltilmesine, köylerde eğitim olanaklarına erişimin devlet eliyle kolaylaştırılmasına, köylerden başlanarak ekonomik kalkınmayı destekleyecek nitelik kazandırılması için planlanan Köy Enstitülerinin kuruluşuna yönelik gerek yabancı uzmanların gerekse yerli uzmanların hazırladığı raporlarda, köy eğitiminin mevcut durumunun bilimsel istatistikler ışığında hazırlandığı görülmektedir.

Söz konusu raporların, özellikle de İsmail Hakkı Tonguç’un köy eğitimine yönelik tespitlerin meclis görüşmelerine de ışık tuttuğu görülmüştür. Tonguç’un eserlerinin oluşumunda yurt içinde köylere ve okullara gerçekleştirdiği gezilerin ve okullarda görev yapan öğretmen ve yöneticilerin gözlem ve tespitlerinden yararlanması ise Köy Enstitüleri fikrine giden yolda “durum saptama” aşamasının ne denli ciddi, etkili ve verimli gerçekleştirdiğinin kanıtıdır. Söz konusu çalışmalarda elde edilen rakamlar aynı zamanda, resmi istatistiklerle de uyum göstermektedir.

Köy Enstitülerine yönelik gerçekleştirilen “köy eğitimi” durum tespiti çalışmalarının genel olarak kendi içerisinde ve birbirleriyle uyum gösterdiği gözlenmiştir. Bu çalışmalar Köy Enstitüleri kurulurken oluşturulan stratejilere de rehberlik etmiştir.

Eğitim planlaması aşamalarının ikinci aşaması olan ‘‘hedef belirleme’’ aşamasında, planlama s¼recinin sonucunda beklenen çıktılara y¼nelik hedefler belirlenir.

K¼y Enstit¼leri Projesi’nin çıktı bazında hedef belirleme s¼reci ¼ncelikle yeni insan tipi yetiştirme odaklı olmuştur. Bu hedef yeni T¼rkiye’nin kurucu felsefesine uygun bir Şekilde tasarlanmaya çalışılmış ve cumhuriyetin ilk yıllarında bir politika halini almıştır. Bu politikanın eğitim plan ve programlarına b¼t¼nleřtirilmesi ise kurumsal olarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Bu eğitim politikası çerçevesinde, toplumun yeniden oluşturulması için ¼ncelikle enstit¼lerden mezun olacak ve k¼yde ¼đretmenlik yapacak bireylerin nasıl yetiştirileceğine dair hedefler belirlenmiştir. Bu hedefler çerçevesinde enstit¼lerin ¼đretim programı oluşturulmuştur. Daha sonra ise bu ¼đretmenlerin yetiştireceği yeni insan tipinin oluşturulması hedefi çerçevesinde sadece enstit¼ mezunu k¼y ¼đretmenlerinin gayretlerine bırakılmamış, aynı zamanda s¼recin devamlılığı adına 19 kanun ve çok sayıda y¼netmelik yayınlanmıştır

K¼y hayatının ağdaş hayatın hammaddesi olması prensibinden hareketle, ¼zellikle Tonguç’un iş ve meslek eğitimi prensibi genel politika halini almış ve bu politika gerek enstit¼ ders programlarını gerekse k¼y okulları ders programını doğrudan belirlemiştir.

K¼y¼n, k¼yl¼n¼n ve doğal olarak toplumun kalkınması hedefine y¼nelik genel bir eğitim politikası belirlenmiş, diğer hedeflerin sonuçlanmasına bağımlı olarak genel kalkınma hedefi belirlenmiştir.

Yeni T¼rkiye’de hangi b¼lgelerde kaç adet K¼y Enstit¼s¼ kurulacağı hedefine y¼nelik çalışmalar 3803 sayılı Kanun’da kısmi olarak belirlenmiş, daha sonra 1945 yılında yayımlanan İlk¼đretim alışma Planı ile olgunluğa ulaşmıştır. Bu durum sistemin s¼rekli kendi içinde s¼reci de denetlediği anlamına gelmektedir.

Enstitülere alınacak öğrenci niteliklerine ilişkin ölçütler, Enstitü Kanunu'nda belirlenmiş olup, alınacak öğrenci sayısına ilişkin hedefler ise 3803 sayılı Kanun'un görüşmelerinde ve daha sonradan da Maarif Vekâletinin genelge ve yönetmeliklerinde yayınlanmıştır.

İlköğretim Çalışma Planı'nda alım yapılacak öğrenci sayıları bu sefer daha da detaylandırılmış ve hangi enstitünün ne kadar öğrenci alacağına dair detaylı bir planlama gerçekleştirilmiştir.

Köylerde görev yapacak öğretmen ve eğitmen hedeflerine yönelik öncelikle 3803 sayılı Kanun'un 98 nolu Layihası'nda genel bir hedef belirlenmiş yine 1945 yılında yayınlanan İlköğretim Çalışma Planı'nda bu sayılar enstitü bazında detaylandırılmıştır.

Enstitülerden yetiştirilecek sağlıkçı hedefine yönelik ise, 4459 sayılı Kanun'da enstitülere her sene alınacak sağlıkçı aday sayısı yıllara sari olarak 10 senelik planlanmıştır.

Ülkedeki köy ve toplumsal kalkınma hedefinin koşutu olarak okulsuz köy kalmaması hedefine yönelik gerek 3803 sayılı Kanun Layihaları'nda (No:98) ve meclis görüşmelerinde sayısal olarak hedef belirlenmiştir. Ancak, bu hedef süreç içerisinde değişen koşullara göre revize edilmemiştir.

Köylerde okutulacak okul çağına gelmiş öğrenci hedefine yönelik çalışmalar ise istatistiki verilere dayanarak planlanmış ve gerek meclis görüşmelerinde gerekse 3803 sayılı Kanun'un layihalarında üzerinde durulmuştur.

Hedef belirleme aşamasının geneline bakılacak olursa, gerek Köy Enstitüleri Kanunu hazırlıklarında gerekse sürecin devamında 1945 yılına kadar hedefler güncellenmiş ancak 1945 yılındaki ilköğretim planlamasından sonra, enstitülerin kapatıldığı tarihe kadar (1954), hedefler boyutunda herhangi bir güncelleme gerçekleştirilmemiştir. Bunun nedeni olarak da 1946 yılı milletvekili seçimlerinden sonra hükümetin Köy Enstitülerine bakışının olumsuz yönde değişmesi ve enstitülerin en büyük destekçisi olan Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali

Yücel ile İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un görevlerinden alınmaları gösterilebilir.

Eğitim planlamasında mevcut durumdan hedeflenen duruma geçmek için yapılması gerekenlerin ortaya konduğu politika belirleme aşamasında Köy Enstitülerinin öncelikleri, öğrencilerin nitelikleri, köyün ve köylünün kalkınması ve bütçe durumu olarak belirlenmiştir. Bu belirlemeler herhangi bir raporda bağlayıcı olarak belirlenmese de, bunun gerek 3803 sayılı Kanun ve layihaları, enstitü kanununa yönelik meclis görüşmeleri ve kanunda belirlenen bütçe kalemleri ve uygulamalardan çıkarılabilmektedir.

Uygulama politikalarına yönelik zorlukların belirlenmesi ve çözüm yollarının planlanması aşamasında ise, 1939 senesinde dünya savaşının patlak vermesiyle, devletin bundan sonra savaşın sonuna kadar bütçesinin çoğunluğunu savunma harcamalarına ayırmasına karşın aynı dönemde gerek enstitülerin kurulduğu yıl olan 1940 senesi bütçe harcamalarında gerekse diğer yıllardaki sari ödenek harcamalarında Köy Enstitüsü sisteminin devamlılığı ve istenen hedeflere ulaşma yolunda çözüm yolları üretildiği görülmektedir.

Enstitülerin en temel hedefi olan köylerdeki sosyal yapının engelleri ve akabinde toplumsal yapının “yeni insan tipi yetiştirme” hedefine yönelik engelleri belirlenmiş ve bu engelleri aşacak yasal düzenlemeler gerek 3803 sayılı “Köy Enstitüleri Kanunu” (1940) gerekse 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilatı Kanunu ile belirlenmiştir.

Köy okulları ve enstitülerinin arazilerinin hangi koşullarda nasıl değerlendirileceğine dair düzenlemeler yine 3803 ve 4274 sayılı Kanun'larla planlanmıştır. Köy Enstitülerinde köy öğretmenlerini yetiştirecek uzman öğretmenlerin hangi ölçütlere göre belirleneceği ilkesi de öncelikle 3803 sayılı Kanun ile belirlenmiş, sonrasında ise 1943 yılında Köy Enstitüleri öğretmenlerini yetiştirmek üzere kurulan Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü ile olgunluğa erişmiştir.

Köy öğretmenlerinin görev yaptığı köylerden bir an önce ayrılmalarının önlenmesi amacıyla maaş baremleri meri mevzuata göre değil koşullara göre 3803 sayılı Kanun ile düzenlenmiştir. Yanı sıra aynı yasa ile köyde öğretmenin daha uzun süreli kalabilmesini teminen ücretsiz arazi kullanımını hakkı da tanınmıştır.

Köylerde okullaşmanın tam olarak sağlanabilmesini teminen gerek 3803 sayılı Kanun gerekse 4274 sayılı Kanun ile imece usulü kabul edilmiş ve devletin genel bütçeden gerçekleştireceği harcamalara vatandaşlar da ortak edilmiştir.

Kız öğrencilerin enstitülere katılımı konusunda, 3803 sayılı Kanun'da yer alan “beş yıllık köy ilkokulu bitirmek” şartı esnetilerek “üç yıllık köy okullarını bitiren” kız öğrenciler de alınmıştır.

Enstitülerin öğretim programlarının 1943 yılına kadar çevre köylerdeki tarım ve iş durumuna göre belirlenmesi istenmiş daha sonra ise 1943 öğretim programı ile bu durum genel bir çözüme kavuşturulmuştur.

Köy Enstitüleri Projesi'nin başarıya ulaşması adına ortaya konan ilke ve politikalar o dönemin tek partisi ve hükümeti CHP kongrelerinde ve kurultaylarında dile getirilmiş, parti programında rapor edilmiş daha sonra ise kanun ve yönetmeliklerle bir eğitim politikası haline almıştır.

Eğitim planlamasında bütçeleme çalışmaları ulaşılmak istenen hedeflerin maksimum düzeyde gerçekleşebilmesi adına önem arz etmektedir. Köy Enstitüleri Projesi, kanun aşamasına getirildiği dönemde Köy Enstitülerinin masraflarının önemli bir kısmının devlet bütçesinden karşılanması hususu 3803 sayılı Yasa, yasanın layihaları, Maarif Vekâletince yayımlanan genelge ve diğer yazışmalarla hükme bağlanmıştır. İlgili hükümler; enstitü masrafları, öğretmen ve memur maaşları, öğretmenlerin özlük hakları, köy okulu ve malzeme giderleri ile köy öğretmenleri sandığı teşkilatının kurulmasıdır.

Öncelikli olarak enstitülere ait inşaat masrafları yıllara sari olarak hesaplanmış ve bu konunun daha az bir bütçeyle de gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Yanı sıra öğretmen ve memurların maaşları derece ve kıdeme göre hizmet yılı da göz önünde bulundurularak detaylı bir şekilde hazırlanmış, öğretmenlerin mesleği terki durumunda da uygulanacak cezayı muayede belirlenmiştir.

Köy okullarında eğitim ve öğretimde kullanılacak her türlü alet ve malzemenin devletçe karşılanması köy okulu ve öğretmen evine ait arazinin devlet rafından tahsisi 3803 sayılı Kanun ile hükme bağlanmıştır. Yanı sıra, tesisat ve tamirat işlerinin ivedilikle uygulanabilmesi adına da 2490 sayılı Artırma ve Eksiltme Kanunu'ndan bağımsız bir şekilde hareket edilmesi yine kanunla hükme bağlanmıştır.

Tüm bunların yanı sıra, 3803 sayılı Kanun ve kanunun layihalarında köy okulları binasının yapımı, köy okulunun boş öğretmenli döneminde okulun köy ihtiyar heyetine devri gibi hususlarla da enstitü bütçesinin sadece kamu desteği ile değil, yerel bütçe desteği ve öz sermaye oluşturma yoluyla gerçekleştirildiği görülmektedir.

Raporlama aşaması, planın uygulanmasından hemen önce yazılı hale getirildiği ve ilgili kurum kuruluş ve kişilerin görüşlerine sunulduğu bir aşamadır.

Köy Enstitülerinin planlamasına yönelik literatürde herhangi plan raporu mevcut değildir. Enstitülerin planlaması sadece projeye yönelik oluşturulan kanun ve uygulamaya yönelik hazırlanan yönetmelik ve genelgelerden oluşmaktadır. Bu durum, eğitim planlamasının bütünlük ilkesini karşılayamamaktadır ancak eğitimin tamamen bütüncül olmayan uygulamalarının gerçekleştiği plansız dönemde bile bu durum önemli bir aşamadır.

Onama ise, planın raporunun yetkili kurul ya da kurumlarının onayından geçerek yürürlüğe hazır hale getirildiği aşamadır. Köy Enstitüleri Projesi'ne yönelik hazırlanan kanunların en yetkili onay makamı olan TBMM'den onaylanarak geçmesi de projenin onay aşamasının ne kadar ciddiye alındığının göstergesidir.

Yanı sıra, 24.11.1945 tarihli Maarif Vekâleti Genelgesi ile de “İlköğretim Çalışma Planı” hazırlanmış ve aynı tarihli Tebliğler Dergisi’nde yayımlanmıştır. Bu durum da kanun haricinde enstitülere yönelik diğer genelge ve yönetmeliklerin Maarif Vekâleti tarafından onaylandığının kanıtıdır.

Eğitim planlamasında hedeflerin başarıya ulaşması uygulama aşaması sürecinin hedeflere ne kadar bütünleşmiş bir şekilde yürütüldüğüne bağlıdır.

Köy Enstitülerinin uygulanması aşamasında özellikle 1940-1946 yılları arasında önceden hedeflenen birçok etkenin uygulanması için yoğun bir çaba sarf edilmiştir.

Enstitülerin sayısı öncelikle tüm yurttaki dengeli bir şekilde olmak üzere 21’e yükseltilmiş, karma eğitim ilkesinin uygulanabilmesi için özellikle kız öğrencilerin enstitülere kayıt alınması konusunda çaba gösterilmiştir.

Enstitülerde öğretmenlik yapılabilmesi adına 1942 senesinde Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü kurulmuş, 1943 senesinde de enstitülere bağlı sağlık kolları açılmıştır. 1943 tarihli “Köy Enstitüleri Öğretim Programı” hazırlanmadan önce her enstitünün mevcut şartlarına göre yerel olarak öğretim programları uygulanmıştır.

3803 sayılı Kanun’da hüküm bulunduğu şekliyle enstitülerden mezun edilen öğretmenler öncelikli olarak kendi köylerinde görevlendirilmişler, kanunun kendilerinden istediği “Köyün Önderi” görevini yürütmüşlerdir.

1946 yılından sonra gerek 1947 tarihli öğretim programı değişikliği gerekse öğrenci alımı gibi konularda önceki uygulamalardan vazgeçilmiş ve 1954 senesinde enstitüler tamamen kapatılmışlardır.

Köy Enstitülerine ait değerlendirme aşaması tam olarak sağlıklı bir biçimde analiz edilememiştir. Bu aşamada enstitülere yönelik her ne kadar 1945 tarihli “İlköğretim Çalışma Planı” ile süreç değerlendirmesine gidilmiş ve süreç yeniden güçlendirilerek ileriye taşınmak istenmişse de bu tarihte ortaya konan hedeflerin çok da başarılı olduğu söylenemez.

Bu sebeple enstitülerle ilgili Milli Eğitim Bakanlığı tarafından herhangi bir resmi değerlendirme aşaması gerçekleştirilmediğinden bu aşama tarafımızca analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda, özellikle enstitüler adına 1940 yılında konulan hedeflerin büyük oranda gerçekleştirildiği ancak 1946 yılından sonra 1954 yılına kadarki ara dönem hedeflerinin gerçekleştirilmesinin düşük kaldığı görülmüştür. Köy Enstitüleri Projesi'nin kuruluş aşamasında eğitim planlaması aşamalarının uygulanmasına yönelik sonuçlar Tablo 35'te özetlenmiştir.

Tablo 35

Köy Enstitüleri Eğitim Planlaması Analizi

Eğitim Planlaması Aşamaları	Köy Enstitüleri Planlaması	Planlama detayı	Gerçekleşme durumu
	Köy eğitimi		
Durum Tespiti	Okullaşma Oranı	Yerli ve yabancı uzman raporları	✓
	Öğretmen İhtiyacı		
Hedef Belirleme	Nitel hedefler	Kanunlar	
	Nicel hedefler	Layihalar	✓
		Uzman raporları	
Uygulama Önerileri	Öncelikler	Kanunlar	
	Engeller	Layihalar	✓
Belirleme	Tedbirler	Uzman raporları	
	İlke ve politikalar		
Bütçeleme	Kamu kaynağı	Kanunlar	✓
	Yerel Bütçe desteği		
	Kanunlar	TBMM	X
Raporlama ve Onama	Yönetmelikler	MEB	✓
	Genelgeler		
Uygulama	Hedeflerin Uygulamaya konulması	MEB	✓
Değerlendirme	Sistem revizyonu	1945 İlköğretim çalışma Planı	✓
	Genel değerlendirme	Sistemin Genel değerlendirmesi	X

✓ : Gerçekleştirildi.

X : Gerçekleştirilmedi.

Tartışma

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden bu yana toplumun kalkınabilmesi hedefini birincil hedef olarak belirlemiş, bunun yolunun da eğitimle sağlanabileceği düşünmüştür. 1940 yılında kurulan Köy Enstitülerinin genel amacı da köyü ve köylüyü kalkındırmakla başlayarak, bu kalkınma ivmesinin tüm topluma yaygınlaştırılmasını sağlamaktır.

Köy Enstitüleri ile ilgili Türkiye’de kaleme alınmış eserlere bakıldığında, 52 adet lisansüstü tez, 200’ü aşkın kitap ve yüzlerce makale yazılmıştır. Bu eserler geneli itibari ile enstitüsü sistemine, enstitülerin genelde ve yerelde ülke eğitimine katkıları çerçevesinde ele alınmıştır. Eğitim planlaması konusunda kaleme alınmış eserlere bakıldığında ise, 13 lisansüstü tez ve çok sınırlı sayıda kitap ve makale yazıldığı görülmektedir. Bunlarla birlikte, alanyazında Köy Enstitülerine eğitim planlaması açısından yaklaşılan bir esere de rastlanamamıştır.

Köy Enstitüleri kurulduğu tarihten bugüne kadar türlü övgü ve eleştirilerle anılmış, toplumun bir kesimi sadece siyasi duruşları açısından enstitülerin eğitim durumunu kurtaracağı inancını taşıırken, bir kesimi ise bu kurumların milli ve manevi değerlerden uzak insan yetiştirdiğini savunmuşlardır. Bu eleştirilerden en bilineni, Köy Enstitülerinde uygulanan iş eğitimi ilkesinin SSCB’de uygulanan “Üretim Okulu Model’inden etkilendiği ve enstitülerin Marksist bir propaganda aracı olduğudur (Turan, 2000). Tonguç’a göre (1974), Köy Enstitüleri projesi, Anadolu topraklarında köylünün eğitimi ve onun toplumsal kalkınmaya katkısının en üst düzeye çıkarılması için kurulmuş Türk eğitim sistemine özgü eğitim kurumlarıdır. “İş eğitimi” ilkesi, köylerde çocukların iş ve meslek kabiliyetlerini artırmak, eğitimin yaşanılan çevreyle uyumunu sağlamak adına geliştirilmiş bir uygulama ilkesidir. Köy Enstitülerindeki asıl amaç, Marksist üretim modelindeki gibi salt üretim değildir. İş eğitiminin asıl amacı, köylerde yaşayan çocukların bir değer yaratması, bu değeri

bir meslek haline dönüştürmesi ve bunu hem kendinin hem de toplumun kalkınması için kullanmasıdır.

Yukarıda değinildiği gibi çok sayıda eleştiriye maruz kalan ve siyasi kaygılar nedeniyle hükümet desteğini kaybeden Köy Enstitüleri 1940 yılında koyduğu hedeflerini gerçekleştiremeden 1954 yılında kapatılmıştır. Özellikle 1946 yılına kadar ortaya konan hedefler yeniden süzgeçten geçirilerek 1945 yılındaki İlköğretim Çalışma Planı ile revize edilmiş ve sistem kendisini yenileme gayreti içerisine girmiştir.

1947 yılında CHP içerisinde seçilen yeni hükümetin enstitülere bakışı değişmiş, özellikle öğretim programının değiştirilmesi ve enstitü mezunu öğretmenlerin sadece teorik temelli öğretmen olarak yetiştirilmesi bu kurumların en başta koyduğu yeni insan tipi yetiştirme hedefinin de askıya alındığının göstergesidir (Gedikoğlu, 1971).

Köy Enstitüleri Projesi'nin planlama aşamalarına uygunluğu ve plana sadık kalınarak devam edilmesi halinde köyün ve toplumun kalkınmasına öncelikle nicel anlamda, sonrasında ise gerek eğitimin kalitesinin artırılması gerekse toplumsal kalkınmaya nitelik açısından önemli katkıları olacağı düşünülmektedir.

Türkiye'de tarihsel bir hastalık olan "Onun değişimi onu ilgilendirir, benim değişimim farklıdır." anlayışı Köy Enstitülerinin de topluma ve kalkınmaya katkısının önünde en belirgin engel olmuştur. Siyasi kaygılarla zaten ip üstünde olan politik desteğin çekilmesi, halka enstitülerin benimsetilememesi, halk tarafından tepeden inme dayatma bir sistem olarak görülmesi 1945 yılında gerçekleştirilen ve enstitülerin gerçek kimliğini yaşatacak eğitim planı hareketinin rafa kaldırılmasına neden olmuştur. Enstitülerin toplum ve siyaset tarafından ortak bir değer olarak algılanarak, planlanan hedeflere yürütülmesi halinde enstitü planının başarıya ulaşmış olacağı görüşü değerlendirilmektedir.

Eğitim, toplumların ve devletlerin esnetebileceği ancak sürekli değiştireceği bir deneme alanı olmaktan çıkmadan eğitimde planlamanın faydaları somut olarak sağlanamaz.

Aynı hükümet içerisinde bile eğitim planlarına uyulmaması, politikanın günlük kaygılarla plansız bir şekilde değiştirilmesi sadece eğitim sisteminin derin yaralar almasına neden olmaz. Aynı zamanda eğitime ülkelerin ayırabildiği kıt kaynakların da verimsiz bir şekilde dağıtılmasına ve ekonomik kaynak sıkıntısına yol açar.

Araştırmada yaşanan en büyük sıkıntı da, Türkiye’de zaten verimsiz bir şekilde gerçekleşen eğitim planlaması çalışmalarının eğitime ayrılan kaynakları boşa harcanmasının gözlemlenmesi olmuştur. Özellikle literatür taraması sürecinde enstitülerle ilgili tamamen taraflı yayınların övgü ya da yergileri araştırmanın en büyük zorluğu olmuştur.

1954 yılına kapatılarak eğitim tarihimizde birçok tartışmaya neden olan Köy Enstitüleri gelecekte de bazı kesimlerin övgüsünü alacak, bazı kesimlerin ise eleştirilerine maruz kalacaktır. Eğitim politikası belirlerken geçmişle övünme ya da onu eleştirme hastalığını en aza indirmenin yolu, eğitim dünyasına bilimsel gözle bakmak ve veriler ışığında hareket etmekle olur.

Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda eğitim planlamacıları ve plan uygulayıcıları için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Eğitim planlamacıları için öneriler

Eğitim planlaması doğası gereği, eğitim sisteminin bütününe veya bir bölümü üzerinde etki eden bir süreçtir. Süreklilik gerektiren bir aşama sürecinden geçtiğinden planlama sürecinin sürekli kontrol edilmesi ve yeniden değerlendirilmesi gerekir. Türkiye’de ve Dünya’da eğitim planlaması günümüzde kavramsal olarak toplumsal kalkınma ile bütüncül bir rol üstlenmiş olsa da özellikle son dönemlerde hazırlanan kalkınma planlarında eğitim planlamasının detaylandırılmadığı görülmektedir. Bu durum, gerek eğitim politikalarının kısa, orta ve uzun vadede kalkınma için etkililiğini azaltmakta gerekse eğitim paydaşlarının bir bütün halinde hareket etmesini zorlaştırmaktadır.

Ulusal eğitim planlaması açısından bakıldığında, kalkınma planları başta olmak üzere eğitimi ilgilendiren her türlü planlama sürecinde eğitim planlaması aşamalarının sırasıyla ve detaylı olarak hazırlanması, eğitimin toplumsal kalkınmaya katkısını daha gözle görülür hale getireceği düşünülmektedir. Bu planlamanın ileriki safhalarda uluslararası eğitim planları ile bütünleştirilmesi de küresel pazardaki değişkenlerin daha bütüncül bir şekilde takip edilmesini kolaylaştırır.

Planlamanın tümüyle bir devlet politikası haline getirilmesi, gerçek ya da tüzel kişilere bağlı kalımsızın sürekli yenilenmesi küresel yenilikler karşısında Türkiye Cumhuriyeti eğitim sisteminin de daha ileriye taşınması anlamına gelmektedir.

Günümüzde, hızla değişen küresel eğitim politikaları ile bütünleşmek ve en baştan beri “iyi insan” ve “iyi yurttaş” yetiştirmeyi temel politika olarak belirlenen eğitim sistemimizde, kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi ve küresel eğilimlere ayak uydurabilmek adına mevcut eğitim durumunun doğru tespit edilmesi gerekmektedir.

Özellikle son dönemde eğitim durumumuzun aynası niteliğinde olan uluslararası sınavlardaki (Pisa, Timms vb.) başarı durumumuz mevcut durumumuzu görmek ve eğitim hedef ve politikalarımızı yeniden gözden geçirmek adına önemli veri kaynaklarıdır.

Durum tespiti çalışmaları yapılırken, eğitim planlaması ilkelerine uygun, bilimsel verilere dayanan, gerçekçi, hayalcilikten uzak, popülist olmayan veriler ışığında eğitimin mevcut durumunun fotoğrafı tarafsız bir şekilde çekilmelidir. Bu aşamada mevcut okuryazarlık oranı, okula devam oranı, her kademe için gerekli insan gücü ihtiyacı ile bu ihtiyacın niteliği ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

Eğitim planlaması tüm toplumu ilgilendiren bir politika aracıdır. Eğitimi planlarken ortaya konan hedeflerin bilimsel, mevcut durumun ihtiyacını karşılayacak, proaktif bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Sadece o günü kurtarmak adına ortaya konan hedefler geçmişte olduğu gibi gelecekte de eğitim sistemini uçuruma sürüklemek anlamına gelir. Hedef

belirlerken tespit edilen önceliklerin durum tespitine uygun ve tarafsız bir şekilde düşünülmesi gerekmektedir.

Belirlenen hedeflere yönelik oluşturulacak politika araçlarının devletin tüm resmi kurumları tarafından özümsemesi, bunun zaman ve mekân bazında yerellikten uzak bir devlet politikası halini alması gerekir. Bu politikalar belirlenirken dar kapsamlı bir çalışmadan daha çok eğitimin tüm paydaşlarının katılımı planlamanın ve politikanın tüm ülkeye yayılması anlamına gelmektedir.

Planlamada belirlenen hedeflere ulaşma aşamasında insan gücü ve finansman gerçekçi bir şekilde belirlenmelidir. Bütçeleme aşamasında eğitimin sadece devletin tekelinde yürütülmesi fikrinden ayrılarak sivil toplum kuruluşları (STK) tarafından da desteklenmesi gerekmektedir. Kaynakların gerçekçi ve doğru bir şekilde hesaplanabilmesi de planlamanın işin uzmanları (eğitim planlamacıları, akademisyenler, iktisatçılar vb.) tarafından hazırlanması ile mümkün kılınabilmektedir.

Planlanan durumda hedeflere en az bütçe ve işgücü ile ulaşabilmek adına toplumun tüm kesimlerinin (STK'ler, üniversiteler, öğretmenler, müfettişler, siyasi gruplar, vb.) desteğinin alınması ve mümkünse hedef belirleme aşamasında bu kesimlerin de fikrine danışılması planlamanın bütününe daha kapsayıcı olmasını sağlar.

Planlama sürecinde ortaya çıkabilecek her türlü sorun önceden proaktif bir anlayışla belirlenmeli, uygulama aşamasına geçilmeden önce bu zorluklar ve darboğazlar çözüme kavuşturulmalı, süreç devam ederken ortaya çıkan zorluklara karşı reaktif bir düşünme biçimi geliştirilmelidir. Planın uygulama aşamasında eğitim işgörenleri ile demokratik bir katılımı fikir alışverişi yapılmalıdır.

Planlama süreci küresel gelişmelere bağlı olarak esnek bir şekilde hazırlanmalıdır. Planın keskin çizgilerle örülmesi eğitime ayrılacak kaynakların ve zamanın boşa harcanması anlamına gelmektedir.

Planlama süreci belirli sürelerde eğitim işgörenleri ile denetlenmeli, planın aksayan yanları belirlenmeli ve eğitim sektöründen ve eğitim planından etkilenen her kesim plana ortak edilmelidir.

Plan süresi içerisinde ve sonunda değerlendirilmeli ve planlamanın yeni oluşan ve veya oluşabilecek duruma göre revize edilmesi sağlanmalıdır.

Plan uygulayıcılar için öneriler

Eğitim planlamasının uygulayıcıları, öğretmenler ve eğitim yöneticileridir. Bu aşamada, uygulama aşamasında planın tüm eğitim işgörenleri tarafından benimsenmesi büyük önem arz etmektedir.

Planın uygulama aşamasında, belirlenen hedeflere ulaşmada tüm eğitim işgörenlerinin plan doğrultusunda bilimsel bir yaklaşım göstermeleri gerekmektedir. Bilimsel uygulama yaklaşımın uzak bir uygulama planda ayrılan kıt kaynakların yanlış bir şekilde kullanılmasına neden olacaktır.

Eğitim yöneticileri, planın başarıya ulaşabilmesi adına tüm eğitim paydaşları (veliler, üniversiteler, bölgenin ileri gelenleri vb.) ile ortak hareket etmesi gerekmektedir. Özellikle, kaynakların yetersizliği konusunda yöneticiler planın doğru bir şekilde uygulanabilmesi adına yeni kaynak yaratmak durumunda kalabilirler.

Eğitim, uygulamada sadece devlet okullarının uygulama alanı olmaktan çıkarılmalı, hedeflere ulaşmada özel okulların da desteği alınmalıdır.

Eğitim işgörenleri tarafından plan sürekli izlenmeli, uygulamaya yönelik tüm zorluklara karşı çözüm önerileri hızla uygulanmalı ve gerekirse işgörenler inisiyatif almalıdır.

Son Söz

Köy Enstitüleri konusu kurulduğu günden bu güne kadar ülkemizde sürekli tartışılan ve öznel bakış açıları ile irdelenen bir konu olmaktan öteye geçememiştir. Araştırmacı, kökeni Düziçi Köy Enstitüsü olan “Düziçi Anadolu Öğretmen Lisesi” mezunu olduğundan araştırma

konusu seçilirken yanlı bir tutum izlemiştir. Bununla birlikte, araştırmanın temellerinin oturması, kuramsal çerçevesinin oluşturulması adına bu yanlı tutumu, bilimsel etik gereği bir tarafa bırakarak araştırmanın başından sonuna kadar nesnel bir tutum izleyerek, bulgularda yer alan verilerin analizi gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’de Köy Enstitüleri ile ilgili bugüne kadar birçok kitap, makale ve tez hazırlanmış olmasına karşın, bu yayınların tamamı araştırmacının bakış açısına göre şekillendirilmeye çalışılmış ya da o şekilde yorumlanmıştır. Araştırmanın özellikle literatür taraması aşamasında yaşanan en büyük zorluk bu yanlılığın nötralize edilmesi olmuştur. Bu aşamada, verilerin sağlıklı bir şekilde yorumlanabilmesi adına çalışmaya karşı geliştirilen bakış açısı “dışarıdan bakma”dır. Bu bakış açısı ile Köy Enstitüleri konusu her ne kadar araştırmacı o kültürle yetişmiş olsa da araştırmaya tarafsızlık ve güvenilirlik kazandırma çabasıdır.

Araştırmacı tarafından Köy Enstitülerine olan bağlılık duygusu, aynı zamanda araştırmacının konunun bütününe araştırma başında hakim olması ve araştırmanın sınırlıklarının belirlenmesinde en büyük avantaj olmuştur. Akademik çevrelerde “Yine mi bu enstitüler?” bakış açısı göz ardı edilmeden ve enstitülere sadece planlama açısından bakmak gayreti araştırmanın temelini oluşturduğundan çevrenin enstitülere olumlu ya da olumsuz bakış açıları göz ardı edilerek, enstitülere karşı sadece bilimsel bir bakış açısı geliştirilmiştir.

Literatür tarama ve kuramsal çerçevenin diğer ayağı olan “eğitim planlaması ve aşamaları” konusunda ülkemizde yok denecek kadar az yayın olması, uluslararası yayınların da 1960-1980 yılları arasında hazırlanmış olması planlama konusunun dar bir çerçevede araştırılmasına neden olmuştur. Özellikle yurt içi kaynaklı eğitim planlaması yayınlarının sürekli birbirini tekrar eden bir seyir izlemesi planlama konusunun Türkiye’de neden bir türlü istenilen düzeye getirilemediğini gözler önüne sermiştir.

Araştırmacı, Köy Enstitüleri ile ilgili verilere (zellikle sayısal verilere) sağlıklı bir Şekilde ulaşımının sağlanması ve verilerin doğruluğunun ve güvenirliğinin sağlanması amacıyla enstitülere yönelik hazırlanan yayınlar ile resmi kayıtlarda yer alan verilerin birbiri içinde ve karşılıklı eşleştirilmesi yolunu tercih etmiştir. Araştırma konusu, özü itibari ile araştırmacı tarafından özgün bir Şekilde seçildiğinden ve süreç kontrollü olarak araştırmacının kontrolüne bırakıldığından, araştırma süreci boyunca ele alınan her yayından (250 üzeri) elde edilen bilgiler, araştırmanın daha keyifli bir Şekilde yürütülmesini sağlamıştır.

Bu alışma genel itibariyle, amatör bir heyecanla takip edilmiş, profesyonel bir bakış açısı ile sonuçlandırılmıştır.

Kaynakça

- Adem, M. (1988). *Uygar toplum olmanın yolu çağdaş eğitimden geçer*. Prof. Dr. Yaşar Karayalçına'ya 65. yaş armağanı. Ankara: Türkiye İş Bankası.
- Adem, M. (2008). *Eğitim Planlaması*. Ankara: Ekinoks.
- Ahmad, F. (2008). *From empire to republic : essays on the late ottoman empire and modern Turkey*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akkoyunlu, F. P. (2005). *Eğitim ve ekonomi*. İstanbul: Filiz.
- Akkutay, Ü. (1996). *Milli eğitimde yabancı uzman raporları "Atatürk dönemi"* Ankara: Serçe Matbaacılık.
- Akyüz, H. (2008). *Kurumlar sosyolojisi tanımlar, kuramlar ve uygulamalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Akyüz, Y. (2009). *Türk eğitim tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2009.)* (14.Baskı). Ankara: Pegem
- Akyüz, Y. (2012). *Türk eğitim tarihi (M.Ö.1000-M.S. 2012.)* (22.Baskı). Ankara: Pegem
- Altunya, N. (2000). *Köy enstitüsü sisteminin düşünsel temelleri*. Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Altunya, N. (2010). *Köy enstitüsü sistemi: toplu bir bakış*. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.
- Armaoğlu, F. (2010). *20. yüzyıl siyasi tarihi: 1914-1995*. İstanbul: Alkım
- Atatürk'ün söylev ve demeçleri cilt I-III.* (açıklamalı dizin ile) (2006). (5. Baskı). Ankara: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları
- Aydın, B. M. (2013). *Köy Enstitüleri ve toplum kalkınması*. Ankara: Anı
- Aydoğan, M. (1999). *Çeşitli yönleriyle Tonguç*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı
- Aydoğan, M. (Ed.) (2007a). *Köy Enstitüleri-amaçlar-ilkeler-uygulamalar*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim
- Aydoğan, M. (Ed.) (2007b). *Tonguç'a mektuplarla köy enstitüsü yılları*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı

- Aydoğan, M. ve Atıcı, E. (2010). *TBMM bütçe görüşmelerinde ve milli eğitim şuralarında Köy Enstitüleri (1935-1954)*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı
- Aypay, A. (2015). *Eğitim politikası*. Ankara: Pegem
- Balcı, A. (2010). *Açıklamalı eğitim yönetimi terimleri sözlüğü*. Ankara: Pegem
- Belin, M. (1999). *Osmanlı imparatorluğunun iktisadi tarihi*. Ankara: Gündoğan
- Binbaşıoğlu, C. (1993). *Çağdaş eğitim ve Köy Enstitüleri tarihsel bir çerçeve*. İzmir: Etki Ofset.
- Binbaşıoğlu, C. (1998). *Eski milli eğitim bakanlarından Mustafa Necati'nin Türk eğitim tarihindeki yeri*. Ankara: Çağdaş Eğitim Dergisi. 239, 6-12.
- Binbaşıoğlu, C. (2005). *Türk eğitim düşüncesi tarihi*. Ankara: Anı
- BİUM (1933). *Maarif istatistik yıllığı (1923-1932)*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- BİUM (1941) *Memurlar istatistiği, (1938-1941)* Ankara: Ulusal Matbaa
- BİUM (1942a). *Maarif İstatistiği (1938-1939)* Ankara: Ulusal Matbaa.
- BİUM (1942b). *Maarif 1939-1940 istatistiği*. Ankara: Ulus Basımevi.
- BİUM (1942c). *Öğretmenler istatistiği(1934-1938)*. Ankara: Ulusal Matbaa.
- BİUM (1942d). *İlk tahsil çağındaki çocuklar istatistiği (1940)*. İstanbul: Hüsnü Tabiat Basımevi.
- BİUM (1943a). *İstatistik yıllığı (1941-1942)*. Ankara: Yeni Cezaevi Matbaası.
- BİUM (1943b). *Öğretmenler istatistiği (1934-1938-1942)*. Ankara: Ulus Matbaası.
- BİUM (1943c). *İstatistik yıllığı (1939-1940)*. Ankara: Ankara Basım ve Ciltevi.
- BİUM (1943d). *Maarif istatistiği (1940-1941)*. Ankara: Ankara Basım ve Ciltevi.
- BİUM (1943e). *İstatistik yıllığı (1940-1941)*. Ankara: Ankara Basım ve Ciltevi.
- BİUM (1944a). *İstatistik yıllığı (1942-1943)*. Ankara: Recep Uluşoğlu Basımevi.
- BİUM (1944b). *Maarif istatistiği (1941-1942)*. Ankara: Ankara Basım ve Ciltevi.
- BİUM (1945a). *Maarif istatistiği (1942-1943)*. Ankara.

- BİUM (1945b). *Milli eğitim istatistikleri*. Ankara: Yayın No:238.
- BİUM (1946). *İstatistik yıllığı (1942-1945)*. Ankara:Hüsnü Tabiat Basımevi.
- BİUM (1947a). *Milli eğitim ilköğretim istatistikleri (1945-1946)*. Ankara: Pulhan Matbaası.
- BİUM (1947b). *Milli eğitim orta öğretim istatistikleri (1944-1945)*. Ankara: Pulhan Matbaası.
- BİUM (1948a). *Milli eğitim istatistikleri- meslek,teknik ve yükseköğretim (1946-1947)*.
Ankara: Pulhan Matbaacılık.
- BİUM (1948b). *Küçük istatistik yıllığı*. Ankara.
- BİUM (1949a). *İstatistik yıllığı*. Ankara.
- BİUM (1949b). *Milli eğitim ilköğretim istatistikleri (1946-1947)*. Ankara: Pulhan Matbaası.
- BİUM (1949c). *Milli eğitim ilköğretim istatistikleri (1947-1948)*. Ankara: Pulhan Matbaası.
- BİUM (1950). *Milli eğitim ilköğretim istatistikleri (1948-1949)*. Ankara: Yeni Matbaa.
- BİUM (1952a). *Milli eğitim ilköğretim istatistikleri (1949-1950)*. Ankara: Yeni Matbaa.
- BİUM (1952b). *Milli eğitim ilköğretim istatistikleri (1950-1951)*. Ankara.
- BİUM (1953a). *Nüfus sayımları:1927-1950*, Ankara: Ankara Basım ve Ciltevi
- BİUM (1953b). *İstatistik yıllığı*. Ankara
- BİUM (1953c). *Milli eğitim ilköğretim istatistikleri (1951-1952)*. Ankara.
- BİUM (1954). *Milli eğitim ilköğretim istatistikleri (1952-1953)*. Ankara: Akın Matbaacılık.
- BM (1948). *İnsan hakları evrensel beyannamesi*, 10.12.1948 Karar No:217 Erişim:
<http://www.un.org.tr/humanrights/vp/insan-haklari-belgeleri/birlesmis-milletler-insan-haklari-belgeleri/bm-insan-haklari-soezlesmeleri.php>
- Boratav, K. (1998). *Türkiye iktisad tarihi*.(6. Bs.). İstanbul: Gerçek
- Budak, Ş. (2003). *Atatürk'ün eğitim felsefesi ve geliştirdiği eğitim sisteminin değiştirilmesi*.
Milli Eğitim Dergisi. Sayı: 160. ISSN 1302-5600, Erişim:
http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/budak.htm
- Buyse, Ö. (1939). *Teknik öğretim hakkında rapor*. Ankara: Maarif vekaleti yayınları.

- C.H.F. (1935a). *Dördüncü büyük kurultayı görüşmeleri tutalması*, -09-16 Mayıs 1935-, Ankara: Ulus Basımevi.
- C.H.F. (1935b). *Parti Programı*. Tbm Kütüphanesi. Dem. No: 76-5021.Ankara. Erişim https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/e_yayin.eser_bilgi_q?ptip=SIYASI%20PARTI%20YAYINLARI&pdemirbas=197000602
- C.H.P. (1938). *On beşinci yıl kitabı*. Tbm Kütüphanesi. Dem. No:197111223. Erişim https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/e_yayin.eser_bilgi_q?ptip=SIYASI%20PARTI%20YAYINLARI&pdemirbas=197111223
- C.H.P. (1939). *Beşinci büyük kurultay zahtıları*. Ankara: Ulus Basımevi.
- Coombs, H (1973). *Eğitim planlaması nedir?* (C. Mihçioğlu Çev.) Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Çevik, H. H. ve Demirci, S. (2008). *Kamu politikası: kavramlar, aktörler, süreç, modeller, analiz, karar verme*. Ankara: Seçkin
- Demirel, Ö. (2011). *Eğitimde program geliştirme: kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem
- Dewey, J. (1939). *Türkiye maarifi hakkında rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- DİE (1963). *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri (1953-1960)*. Ankara: DİE
- DİE (1970). *1927 Tarım sayımı*. Ankara. DİE Yayınevi.
- DİE (1973). *Türkiye 'de toplumsal ve ekonomik gelişmenin 50. Yılı*. Ankara: DİE
- Dirican, R. (1996). *Bir hekimin anıları*. Ankara: Selvi
- Doğan, İ. (2012). *Türk eğitim tarihinin ana evreleri*. Ankara: Nobel
- DPT (1963). *Birinci beş yıllık kalkınma planı*. Resmi gazete: 3.12.1962 / 11272
- Durgun, Ş. (1999). *Batı demokrasilerinde ve türkiye 'de parlamenter yapılar ve parlamentoların temsil gücü*. Ankara: Alter
- Ekinci, N. (1997). *Sanayileşme ve uluslaşma sürecinde toprak reformundan Köy Enstitülerine*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Feyzioğlu, N. B. (1976). *Nazari, tatbiki, mukayeseli bütçe*. (5. Baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Gedikoğlu, Ş. (1971). *Evreleri, getirdikleri ve yankılarıyla Köy Enstitüleri*. Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret.
- Gökçe, F. (2005). *Değişme sürecinde devlet ve eğitim*. Ankara: Pegem
- Gregory, P. R. ve Stuart, R. C. (1998). *Russian and soviet economic performance and structure*. Boston: Addison-Wesley Educational Publishers, Inc.
- Guruge, A. ve Berstecher, D. (1977). *An introduction to the educational planning process*. Paris: Unesco.
- Güler, A. (2004). *Türk eğitim politikalarının tarihsel süreci*. Ankara: Yeryüzü
- Gümüş, E. ve Şişman, M. (2012). *Eğitim ekonomisi ve planlaması*. Ankara: Pegem
- Güven, İ. (2010). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Naturel
- Güvercin, H.C., Aksu, M., Arda, B. (2004) *Köy Enstitüleri ve sağlık eğitimi*, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası C. 57. 2. 97-103
- Hesapçioğlu, M. (2001). *Türkiye’de Makro Düzeyde İnsan Kaynakları Planlaması*, Ankara: Anı
- Hesapçioğlu, M. İnandı, Y. (2008) *Eğitim finansmanı: Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde karşılaştırmalı bir çalışma*. İstanbul: Töder Eğitim Yayınları.
- Hines, W. D., Somerwell, B., Gardner, O. F., Kemmerer, E. W., Whittlesey, C. R., Wright W. L., Wadsted, B., Dorr, H. G., Smith, A. ve Trivanovith, V. (1939). *Amerikan heyeti raporu’ndan, maarif işleri*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- İnan, A. (1972). *Devletçilik ilkesi ve Türkiye cumhuriyetinin birinci sanayi planı 1933*. Ankara: TTK Yayınları.
- Karacan, H. (2004). *Köy Enstitüleri programı*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı
- Karakütük, K. (2012). *Eğitim planlaması*, Ankara: Elhan

- Kaya, Y.K. (2009). *İnsan yetiştirme düzenimiz politika- eğitim-kalkınma*. Ankara: Pegem
- KEÇEV (2005). *Köy Enstitüleri ile ilgili yönetmelik ve resmi yazışmalar*, Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı
- Keyder, Ç. (2007). *Türkiye’de devlet ve sınıflar*. İstanbul: İletişim
- Kirby, F. (2012). *Türkiye’de Köy Enstitüleri*. (N. Berkes Çev.) İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Koç, N. (2013). *Türk kültür tarihi içerisinde Köy Enstitüleri*. İstanbul: İdeal Kültür ve Yayıncılık.
- Koçel, T. (2003). *İşletme yöneticiliği*, (9.Baskı). İstanbul: Beta
- Kramer, S.N. (2002). *Tarih Sümer’de başlar*. İstanbul: Kabalcı
- Kurul, N. (2002). *Eğitim finansmanı*. Ankara: Anı
- Küçükler, E. (2008). *Kalkınma planları kapsamında yapılan eğitim planlarının analizi (1963-2005)*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Levent, E. (2005). *Türkiye’de İnsan kaynaklarının geliştirilmesi ve eğitim planlaması*. Ankara: Nobel
- Maarif Vekilliği (1939). *Maarif şurası, çalışmalar, konuşmalar, lahikalar*. Ankara: Maarif Vekilliği Yayınları.
- Maarif Vekilliği. (1944). *Ortaöğretimin gelişmesi hakkında öntasar*. Ankara: Maarif Matbaası.
- Marshall, C. ve Rossman, G. B. (2006). *Designing qualitative research* (4th. edition). London: Sage Publ.
- MEB (1941a). *Köy Enstitülerine alınacak talebe hakkında*, Tebliğler Dergisi 29.12. 1941. 136
- MEB (1941b). *Köy Enstitüleri I-II*. İstanbul: Maarif Matbaası.
- MEB (1943a). *Köy Enstitüleri öğretim programı*. Ankara: Maarif Matbaası.
- MEB (1943b). *Köy okulları ve enstitüleri: teşkilat kanunu izahnamesi*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

- MEB (1945). *İlköğretim çalışma planı*. Tebliğler Dergisi 26.11.1945. 356.
- MEB (1947). *Köy Enstitüleri öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Müderrişoğlu, A. (2007). *Cumhuriyetin kurulduğu yıl Türkiye ekonomisi*. İstanbul: Deniz Kültür
- Ortak, Ş. (2004). *Atatürk dönemi eğitim politikalarında yabancı uzman raporlarının etkileri*. (yayınlanmamış doktora tezi). Erzurum Üniversitesi, Erzurum.
- Ozankaya, Ö. (2003). *Cumhuriyet çınarı (Mustafa Kemal'i "Atatürk" yapan uygarlık tasarımı*. İstanbul: Cem
- Ökçün, G. (1968). *Türkiye iktisat kongresi 1923. İzmir - haberler, belgeler, yorumlar-*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Övgün, B. (2010). *Devlet ve planlama*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Özkucur, A. (2013). *Hasanoğlan yüksek köy enstitüsü*, Ankara, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı
- Parker, B. (1939). *Türkiye ilk tahsil hakkında rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Platon. (2007). *Devlet*. (H. Demirhan,Çev.). Ankara: Palme
- Serin, N. (1979). *Eğitim ekonomisi*. Yayın no:77 Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını
- Songür, N. (2015), "*Kamu yönetiminde değişim ve stratejik planlama*", Filiz Kartal (Ed.), Türkiye'de kamu yönetimi ve kamu politikaları içinde (s.191-216) , 2. Basım. Ankara: TODAİE yayınları
- Şahin, H. (2007). *Türkiye ekonomisi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Tanilli, S. (2005). *Nasıl bir eğitim istiyoruz?* (2. Baskı). İstanbul: Adam.
- TBMM (1925a). *1341senesi muvâzene-i umûmiyye kânunu*. Kanun No: 627 Resmi Gazete: 23.04.1925 No:96 ss.8-25

TBMM (1925b). *Mektep vergisi kanunu*. Kanun No: 616 Resmi Gazete : 20.04.1925 No:95
ss.18

TBMM (1926). *Memurin kanunu*, Kanun No:788. Resmi Gazete: 31.03.1926 No: 336
ss.1278-1284

TBMM (1927). *Maarif vergisi hakkında kanun*. Kanun No: 1130. Resmi Gazete: 18.07.1927
No: 18.07.1927 ss.2883-2884

TBMM (1937a). *Köy eğitimcileri hakkında kanun layihası ve maarif, ziraat dahiliye ve bütçe
encümenleri mazbataları, komisyon raporu*. 258. 01.06.1937, Erişim
[https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d05/c019/tbmm05019074ss02
58.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d05/c019/tbmm05019074ss0258.pdf)

TBMM (1937b) *Köy eğitimcileri kanunu*. Kanun No: 3238 Resmi Gazete: 24.06.1937. No:
3639,ss.8369

TBMM (1939). *Köylerde açılan Eğitimciler kurslarının ve köy Öğretmen okullarının idaresi
hakkında kanun lâyihası ve komisyon raporları* 194. 17.05.1939. Erişim
[https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c004/tbmm06004037ss01
94.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c004/tbmm06004037ss0194.pdf)

TBMM (1940a). *Köy Enstitüleri kanunu*. Kanun No: 3803 Resmi Gazete:22.04.1940 No:
4491.ss. 13682-13683

TBMM (1940b). *Köy Enstitüleri kanunu komisyon raporu*. 98. 19.03.1940 Erişim
[https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c010/tbmm06010041ss00
98.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c010/tbmm06010041ss0098.pdf).

TBMM (1940c). *1940 malî yılı muvazenei umumiye kanunu*. Kanun no:3844. Resmi
Gazete:01.06.1940 No: 4524.ss.13898-13952

TBMM (1942a). *Köy okulları ve teşkilatı kanunu*. Resmi Gazete: 25.06.1942 No: 5141.
ss.3243-3250

TBMM (1942b). *Köy okullarını ve enstitülerini teşkilâtlandırma kanunu lâiyhası ve muvakkat encümen mazbatası.* 150. 08.04.1942. Erişim

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c026/tbmm06026068ss0150.pdf>.

TBMM (1943a). *Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve 3017 numaralı sıhhat ve içtimai muavenet vekâleti teşkilât ve memurin kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun.* Kanun No: 4459, Resmi Gazete: 16.07.1943 No: 5457.ss.5521-5524

TBMM (1943b). *Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve sıhhat ve içtimai muavenet vekâleti teşkilât ve memurini hakkındaki 3017 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun lâiyhası ve mazbatası.* 94. Erişim <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c004/tbmm07004044ss0094.pdf>.

TBMM (1973). *Milli eğitim temel kanunu.* Kanun No:1739. Resmi Gazete: 24.06.1973 No: 14574.ss.1/5

TBMMZC (1940). *Kırk Birinci İnikad 17 - IV - 1 9 4 0 D.6. C.10. İ. 1 S.66-102.*

Tonguç, İ. H. (1939). *Canlandırılacak köy.* Ankara: Remzi Kitabevi.

Tonguç, İ. H. (1952). *Öğretmen ansiklopedisi ve pedagoji sözlüğü.* İstanbul: Bir

Tonguç, İ. H. (1974). *İş ve meslek eğitimi.* Ankara: Töb-Der (İlk baskı 1933).

Tonguç, İ.H. (1998). *Eğitim yoluyla canlandırılacak köy.* Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı (İlk baskı 1938)

Tonguç İ. H. (2008). *Köyde eğitim,* Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı. (İlk baskı 1938).

Turan, Ş. (2000). *İsmet inönü yaşamı, dönemi ve kişiliği.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Türkiye İstatistik Kurumu, *Genel nüfus sayımları metaveri*. Erişim:

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1047

Türkoğlu, P. (2013). *Tonguç ve enstitüleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Unesco (1970). *Eğitim planlaması hazırlık çalışmaları*, DPT Bülteni.3.Ankara:DPT yayınları.

Ülgen, H., Mirze, S.K. (2004). *İşletmelerde stratejik yönetim*, İstanbul : Literatür

Ünal, I. (1996). Eğitim ve yetiştirme ekonomisi. Ankara: Epar

Yenal, O. (2010). *Cumhuriyetin iktisat tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Yetkin, Ç. (2007). *Karşı devrim 1945–1950*. Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-İ
Hukuk Yayınları.

Yıldırım, A., Şimşek H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin

Yücel, H. A. (1994). *Türkiye’de ortaöğretim*. İstanbul: Devlet basımevi. (İlk baskı:1938).

Ekler

Ek A: Milli Eğitim Temel Kanunu ilgili maddeler.

I – Genel amaçlar:

Madde 2 –Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. (Değişik: 16/6/1983 - 2842/1 md.) Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

II – Özel amaçlar:

Madde 3 –Türk eğitim ve öğretim sistemi, bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenir ve çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçları, genel amaçlara ve aşağıda sıralanan temel ilkelere uygun olarak tespit edilir” (TBMM, 1973. s. 1).

Ek B Köy enstitüleri projesine yönelik mevzuat çalışmaları

- 19.10.1926 ; Köy Muallim Mektebi Talimatnamesi
- 19.03.1933 ; Yatılı Köy Mektepleri Genelgesi
- 20.06.1936 ; Eğitim Kursunda Görevlendirilecek Öğretmenler Genelgesi
- 15.08.1936 ; Köy Öğretmen ve Eğitimcileri Yetiştirmek Üzere Eskişehir İli Çifteler Çiftliğinde Açılacak Kurs Talimatnamesi (B.K.K)
- 11.06.1937 ; 3238 Sayılı Köy Eğitimcileri Kanunu
- 17-29.07.1939 ; Milli Eğitim Şurası Kararları
- 04.09.1939 ; Köy Öğretmen Okullarına Alınacak Öğrenciler Genelgesi
- 31.10.1939 ; Köylerde Açılmış ve Açılacak Öğretmen Okulları İle 3238 Sayılı Kanuna Göre Açılan Eğitim Kursları Mütedavil Sermaye Talimatnamesi
- 10.02.1940 ; Köy Öğretmen Okullarına Alınacak Öğrenciler Genelgesi
- 25.03.1940 ; 3704 Numaralı Kanuna Tevkifan Köy Öğretmen Okulları İle Köy Eğitim Kurslarına Tahsis Edilecek Arazi Talimatnamesi
- 17.04.1940 ; 3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu
- 13.05.1940 ; Köy Enstitüleri Binalarının Avan Projelerine Ait Müsabaka Şartnamesi
- 08.06.1940 ; Köy Enstitüsü Mezunlarının Yerleştirilmeleri İle İlgili İşler Tamimi
- 19.06.1940 ; Köy Enstitüleri Döner Sermayesi Genelgesi
- 20.06.1940 ; 3803 Sayılı Köy Enstitüsü Kanununun Nasıl Uygulanacağına Dair Genelge
- 24.06.1940 ; Köy Enstitülerinin Eğitim ve Öğretimle İlgili İşleri Tamimi
- 18.07.1940 ; Köy Enstitülerine Alınacak Talebe Hk. Genelge
- 16.12.1940 ; Köy Enstitüleri Mezunlarının Çalışacakları Köylerde Yapılacak Okul Binalarının Planlarına Ait Müsabaka Şartnamesi
- 27.02.1941 ; Köy Enstitülerinde Eğitim ve Öğretim Tamimi

- 10.06.1941 ; Köy Enstitüsü Ödenekleri Genelgesi
- 19.06.1942 ; 4274 Sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu
- 19.09.1942 ; Yüksek Köy Enstitüsüne Hazırlık Tamimi
- 19.10.1942 ; Yüksek Köy Enstitüsü Kurulmasına Dair Tamim
- 10.11.1942 ; Köy Enstitülerinde İdare, Öğretim ve Eğitim Alanlarında Vazife Görenlerle İlgili İş Bölümü Planı Tamimi
- 31.03.1943 ; Köy Öğretmenleri Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığı Nizamnamesi
- 16.04.1943 ; Köy Enstitülerinin Kesimine ve Tatbikat Bölgesine Giren Köylerle İlgili İşler Tamimi
- 10.06.1943 ; Köy Öğretmenleri Sağlık ve İçtimai Yardım Sandığı Nizamnamesi Genelgesi
- 09.07.1943 ; Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilatı Yapılmasına Dair Kanun
- 24.07.1943 ; Yüksek Köy Enstitüsü Yönetmeliği
- 10.11.1943 ; Köy Enstitülerine Öğrenci Seçimi Hk. Genelge
- 17.03.1944 ; İlköğretim Seferberliği Kararnamesi
- 22.04.1944 ; İlköğretimin Geliştirilmesi, Okul Yapımının Hızlandırılması Tamimi
- 16.11.1944 ; İdare İşlerine Çalışacakların Vazifeleri Hk. Tamim.
- 24.11.1945 ; İlköğretim İşlerinin Planlaştırılması Genelgesi
- 25.03.1947 ; Köy Enstitüleri Yönetmeliği
- 05.04.1947 ; Yüksek Köy Enstitüsü Yönetmeliği
- 03.07.1947 ; On Yıllık İlköğretim Çalışma Planları Genelgesi

Ek C. Köy enstitüleri talebe seçim fişi

KÖY ENSTİTÜLERİ TALEBE SEÇİM FİŞİ

I.HÜVVIYET CÜZDANI SURETİ HULÂSASI

Adı ve Soyadı	Doğum Tarihi	Vilâyeti	Kazası	Köyü
.....	.....	.....	.....	.....
Velisinin açık adresi:				
.....				
Babasının veya ailesinin çiftçilik bakımından genel durumu:				
.....				

II. BEDENSEL DURUMU

- 1- Seçmenin çocuğun sıhhati hakkındaki kanaati: .....
- 2- Gözleri iyi görüyor mu? : .....
- 3- Kulakları iyi işitiyor mu? : .....
- 4- Bedensel bir özrü ve sakatlığı olup olmadığı, Boyu : .....

III. RUHSAL DURUMU

A. Seçmenin edindiği kanaatler:

Pekiyi İyi Orta Zayıf

- 1- Sözle ifade kabiliyeti: .....
- 2- Görgü ve bilgisi hakkında edinilen umumî kanaat
(Okul iç ve dışında edindiği bilgiler):.....
- 3- El yazısı (Üç cümlelik bir yazı yazdırılacak) : .....
- .....

B. Öğretmenin çocuk hakkındaki kanaatleri :

Pekiyi İyi Orta Zayıf

- 1- Çalışkanlığı iş başarma kaabiliyeti: .....
- 2- Mezun olduğu okulun adı : .....
- 3- Okulun bulunduğu köy ve nahiyenin adı : .....
- 4- Diploma veya tasdiknamede yazılı muvaffakiyet derecesi : .....

Seçmenlerin gözetecekleri esaslar

- 1- Kız, Erkek her çocuk için ayrı bir fiş doldurulacaktır.
- 2- Köy Enstitülerine aslen köylü olup ta tam devreli köy İlkokulunu bitirmiş köy çocukları namzet seçilecek ve fişler bu gibiler için kullanılacaktır.
- 3- 1943 den evvelki yıllarda okulu bitirmiş olanlardan yaşları on sekizi geçmemiş istekliler de seçilebilir.
- 4- Fişler, istekli çocukla bizzat temas edilerek ve mümkün olduğu kadar vesikalara müstenit olarak doldurulacaktır.
- 5- Seçilip fişleri doldurulan çocuklara, Vilâyetin mensup olduğu bölge Köy Enstitüsü Müdürlüğü tarafından Enstitüye kabul edildikleri bildirilmedikçe köylerinden ayrılmayacakları seçmenler tarafından kendilerine ve ailelerine anlatılacaktır.
- 6- Hüviyet cüzdanı suretinin hulâsası okul diplomalarına göre de fişe doldurulabilir.
Bu fiş, yukarıdaki esaslara uygun olarak tarafımdan doldurulmuştur.

Adres ve imza

Ek D. 1945 Yılı İlköğretim Çalışma Planı Çizelgeleri doldurma usul ve esasları.

“ Bu çizelgenin nasıl doldurulacağına dair notlar

A. İlköğretimin bugünkü durumu:

Bu bölüm, ilköğretimin bugünkü durumunu göstermek üzere saptanacak hususları içine almaktadır. Bölümün numarasız olan il sütununa ilçe merkeziyle o ilçenin köylerinin adları yazılacaktır. Çizelge yüz yerin adı yazılabilecek şekilde hazırlanmıştır. Köy sayısı 99’ dan az olan ilçeler için bir çizelge kullanılacak, bundan fazla olanlar için müteaddit çizelgeler doldurulacaktır. Çizelgenin sütunları numaralanmıştır. Her numara ile gösterilen sütunun nasıl doldurulacağı aşağıda anlatılacaktır.

1) İlçe merkezleriyle köylerin nüfusları ekim ayında yapılan yeni nüfus sayımında elde edilen rakamlara göre bu ilk ve bir numaralı sütuna yazılacaktır. (1) 2) mecburi öğrenim çağındaki çocuklara mahsus iki numaralı sütuna (7-16) yaşlarındaki çocukların miktarı yazılacaktır. (2) 3.) burada faal bulunan okulların sayısı gösterilecek, eğitimli okullar (E) öğretmenli okullar (Ö) işaretlenip rakamdan önce onmak suretiyle belirtilecektir. 4) bu sütuna kadrodaki eğitimci veya öğretmenlerin sayısı yazılacaktır. 5) okula devam eden çocukların sayısı 1945-1946 ders yılındaki çocuklara göre buraya yazılacaktır.

B. İlköğrenimi yüzde yüz gerçekleştirmek için alınacak tedbirler

İkinci bölümde ilköğrenimin yüzde yüz gerçekleştirilmesiyle ilgili hususlara yer ayrılmıştır. 6 numaralı sütuna yeniden açılacak okulların sayısı ve tipleri yazılacaktır. Köy okullarının tipleri tayin edilirken 4274 sayılı Kanununun 1. maddesinde yazılı okullar göz önünde tutulacak ve bunlar sayıdan önce il ve ikinci harfleri (E, Ö, ÖE, B) şeklinde yazılmak suretiyle bu sütunlarda belirtilecektir. 7 numaralı sütuna yeniden açılacak okulların ihtiyaca göre 50 çocuğa bir eğitimci veya öğretmen veya her okula bir başöğretmen verileceği göz önünde tutularak eğitimci ve öğretmenler, başöğretmenlerin

sayısı işaret edilecektir. 8 numaralı sütuna bu işlerin hangi yıllarda yapılacağı yazılacak. 9 numaralı sütunda işlerin özelliklerine göre işaret edilmesi gereken düşünceler belirtilecektir.

C. Valiliğin yanına, il ve ilçelere göre ilköğretim çalışma planı:

Üçüncü bölümde biri ilçelere diğeri ile ait iki çizelge vardır. Her ilçenin köyleri bitince, o ilçe ile ilgili işler senelere göre ilçe çizelgesine yazılacak sonra her valiliğin bütün ilçelerinde yapılacak işler yine senelere göre toplandıktan sonra bunların toplamı olan rakamlar ile çalışma planının özetini gösteren çizelgeye geçirilecektir. Bu sırada bir gezici öğretmene 10 ve bir ilköğretim müfettişine 100 eğitmen ve öğretmen düşeceği göz önünde tutularak bunların sayıları belirtilecektir. Bu suretle ilçelere ait çizelgelerle ilgili ilçenin ile ait çizelgede de bütün valiliğin yapmayı tasarladığı ve planladığı işler yer almış bulunacaktır.

Çizelgeler doldurulurken gezici başöğretmenlerden, milli eğitim memurlarından ilköğretim müfettişlerinden faydalanılacak Köy Enstitüsü müdürleriyle sıkı işbirliği yapılacaktır. Planı hazırlayanlar sonunda ayrılan yere imzalarını koyacaklardır.

(1) Son sayıma ait rakamları almak mümkün olmadığı takdirde mevcut bilgilere göre yazılacaktır.

(2) Öğretmen veya eğitmen sayısı saptanırken (7-12) yaşlardaki çocuklar göz önünde bulundurulacaktır.(Meb,1945,s. 349)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Efraim Ezgin ÇELİK
 Doğum yeri : Ankara
 Doğum tarihi : 12.07.1980

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Anabilim Dalı
 (1998-2003)
 Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyoloji Bölümü
 (devam ediyor)

Yüksek Lisans
 Öğrenimi : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
 Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim dalı (2012-2016)

BİLİMSEL FAALİYETLER

Bildiriler : Çekiç O., Çelik E.E., Yüksel G.,(2016). "Üniversite Öğrencilerinin İl Ekonomisine Katkısı: ÇOMÜ Eğitim Fakültesi Örneği", VIII. International Education Congress, Çanakkale, Türkiye, 5-8 Mayıs 2016, Pp.135-135

: Çekiç,O., Çelik, E.E., Göç, A. (2015). "Sivil Toplum Kuruluşları ve Eğitim: Türk Ocakları ve Harf İnkılabı Politikası" 10. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi,Gaziantep, Türkiye, 6-8 Mayıs 2015, pp.279-281

: Çekiç,O., Çelik, E.E., Göç, A. (2015). "Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenme ve Öğretme süreci yeterliği" 10. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi, Gaziantep, Türkiye, 6-8 Mayıs 2015, pp.321-322

: Çekiç O., Çelik E.E.(2015) "Analyzing the Village Institutes' Planning Stages: Status Assessment", International Congress on Education for the Future: Issues and Challenges (ICEFIC 2015),ANKARA, TÜRKİYE, 13-15 Mayıs 2015, pp.1-1.

: Çekiç,O., Çelik, E.E., Göç, A. (2015). “Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenciyi Tanıma İle Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme Yeterliği ” (EYFOR 2015) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti pp.172-173.

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar

ve Yıl

:Milli Eğitim Bakanlığı (2002-2005)

DHMİ Genel Müdürlüğü (2005-2011)

DHMİ-Çanakkale Havalimanı (2011-)

İLETİŞİM

E-posta adresi

: ezgincelik@gmail.com